Ş.Tekben

KÖY YOLUNDA

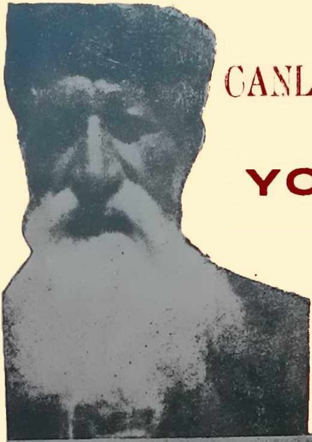

CANLANDIRILACAK KÖY YOLUNDA

ŞERİF TEKBEN

AKÇADAĞ
KÖY ENSTİTÜSÜ
BASIMEVİ

CANLANDIRILACAK
KÖY YOLUNDA

ŞERİF TEKBEN

∴

AKÇADAĞ
KÖY ENSTİTÜSÜ BASIMEVİ
1 9 4 7

Ülküsü uğrunda ölen öğrenci arkadaşım Hüseyin İpek'e

Kardeşim Necip Erle

Köyün kalkınması için; bugüne kadar şehir için yapılan ve yapılmakta olanları köye yapmak gerekiyor. Yol, okul, sağlık kurumları .... gibi.

Ve her şeyden önce köye örnek insanları sokmak.. Bunlar da ancak köy enstitülerinden yetişiyordu...

Bütün Türkiye'nin bir köy enstitüsü gibi çalıştığını düşünsün, 10 yılda kurtuluruz - Sevgiler..

15 . XI . 1964
İstanbul

S. [signature]

ÖN SÖZ

Avrupada asırlarca önce ele alınmış olan ilköğretim meselesinin halli işi, Cumhuriyet Türkiyesinin doğmasını beklemek zorunda kalarak çok gecikmiş bulunmakta idi.

Bu gecikmenin, ileri milletlerle aramızda husule getirdiği mesafeyi kısa bir zamanda kapayabilmek düşüncesiyle harekete geçilirken, mevcut klâsik kurum ve sistemlerle bu işin başarılamiyacağı kesin olarak anlaşılmış bulunuyordu

Nüfusun yüzde seksenini teşkil eden ve ayrı bir karekter taşıya (köy eğitimi) konusu bünyemze uygun metotlarla ele alındı. Bundan eğitmen teşkilatı ve Köy Enstitüleri doğdu.

Bu kitap, (Köy Eğitimi) alanındaki buyük kalkınışta vazife almış olan (Akçadağ Köy Enstitüsü) nün uğraşmalarını belirtmeğe çalışmaktadır. Uğraşma diyorum, çünkü bütün gayretler tabiatın ve geri zihniyetlerin doğurduğu zorluklarla savaşma yolunda harcanmıştır.

Akçadağ Köy Enstitüsünün çalışmalarına katılanların eserlerini yaratma yolunda katlandıkları sı-

kıntıları, karşılaştıkları engelleri ve içinde bulunduk - ları çetin şartları belirtmeğe çalışan kitapta eksik bırakılan cihetler çoktur. Bunların bir kısmı işi kısa zamana sığdırmak zorundan ve b a s ı imkânlarının yetersizliğinden meydana gelmiştir.

Kitabın, ileride bu yolda incelemeler yapacaklara bazı ip uçları verebilmesi ümidi, eksik iş yapmaktan doğan üzüntüleri ni hafifletiyor.

Akçadağ: 15 / XII / 1946

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ

ESKİ KÖY ÖĞRETMENİ

- Hayata çıkış 9
- Köyde 11
- Gerçekle karşı karşıya . . . 13
- Hüseyin Efendi 14
- Bir haber 16

EĞİTMEN

- Davanın içinde 23
- Eğitmenler iş başında . . . 27
- Bir hatıra 29

AKÇADAĞ KÖY ENSTİTÜSÜ
(Kuruluş ve çalışmaları)

- 1940 - 1941 İlk günler . . . 35
- Temel çalışmalar 43
- 1 9 4 2 52
- 1 9 4 3 65
- 1 6 4 4 Ürün yılı 75
- 1 9 4 5 Yeni düzen 87
- 1 9 4 6 Yeni hız 92

OLAYLAR VE GERÇEKLER

- Altı yılın bilânçosu . . . 119
- Köylerimiz 127
- Yeni adam 143
- Engeller 157
- Bir konuşma 167

ESKİ KÖY ÖĞRETMENİ

Şimdiye kadar köye hep büyük şehirlerimizde kurulmuş olan öğretmen Okullarında yetiştirdiğimiz şehirli gençleri yolladık. Bu okullar daha ziyade şehir ve kasabaların ihtiyaçları göz önünde tutularak tesis edilmiş müesseselerdir. Kuruluş ve inkişaf tarihlerinin gösterdiği safhalar da bunu teyit etmektedir. Bu müesseselerden yetişen öğretmenlerin köy şartlarına gereği gibi uymadıkları görülmüştür. Bunun için müstakbel köy öğretmenlerini görecekleri hizmetin icaplarına daha uygun şekil ve şartlar altında yetiştirmek zarurî bulunmaktadır.

- İlköğretim Kavramı -

Bir öğretmenin defterinden:

HAYATA ÇIKIŞ

1928 yılının bir yaz akşamı, öğretmen okulunun demir kapısı gürültülü bir surette arkamdan kapandığı zaman, elimde bavulumla kendimi sokağın ortasında korku ve yalnızlık içinde bulmuştum. O güne kadar okulun dört duvarı arasında yaşamış, meçhul bir el tarafından yemeğim, yatağım, giyeceklerim temin edilmiş, söküklerim dikilmiş, harçlığım verilmişti. Kısaca ihtiyaçlarımı düşündürücü endişeli bir durumla karşılaşmamıştım. Demir parmaklıklar dışındaki hayat hakkında ufak bir bilgiye sahip de-

gildim. Bütün bildiklerim ders kitaplarından edilenşeylerdi.

O akşamın üzerime çöken garipliğini hiç unutmam. İçimde evinden kovulmuş, tanımadığı bir âlem içinde ne yapacağını şaşırmış bir insan hâli vardı. Son defa okulun süslü taş dıvarlarına baktıkdan sonra istasyonun yolunu tuttum. Cebimde yolluğuma karşılık olarak verilmiş elli lira paranın yardımı ile fakat hamalından biletcisine varıncaya kadar aldatıla aldatıla vazifemin başına gelebildim.

Milli eğitim müdürlüğünün kapısında toplanan kalabalığa ben de karıştım. Bunların hepsi benim gibi yeni mezunlar. Bayanlardan bir kaçının mendili gözlerinde, erkek arkadaşların ellerinde dilekçeler, bir kaynaşmadır gidiyor. Müdürün yanından kimisi ağlıyarak, kimisi gülerek çıkıyor.

Yanımdakiler konuşuyorlar :

Kardeşim sen neden korkuyorsun? Elindeki mektup herşeyi halleder.

-- Allah göstermesin! Ben köyde ne yaparım?

-- Öldürseler gitmem!..

İçeriye evrak götüren Başefendi takılıyor :

-- Gidersin arslanım, gidersin.. Hem de uça uça gidersin!

Mesele anlaşılmıştı. İ ş i n içinde köyde çalışmak var. Ben ne tavsiye mektubu bulabilirim, ne de uğraşacak y o l u biliyorum. Tevkkülle gözümü kaşığıma diktim, ne çıkarsa!.. Fakat bir taraftan da içimi korku sardı. Köy, bir u m a c ı g i b i düşüncelerime yer i.

KÖYDE

Her yıl kurtulmak için çalıştığım halde sekiz yıl köy öğretmenliğinde kaldım. Öteki arkadaşlar birer kulpunu bulup şehire yerleştiler. Köy hakikaten korkulacak kadar bir yermiş. Ekmek yok, yatak yok, ev yok, derdini anlatacak insan yok!.. İşin fenası bunları sağlıyacak bende bilgi ve görgü de yok. Köylü ile karşı karşıya iki dilsiz gibi kalıyoruz. Onun mevzuları ile benim fikirlerimi anlaştırmak mümkün olamiyor. On bir yıllık tahsilime rağmen, köy topluluğunun en cahil adamı ben olmuştum. Halbuki okul sıralarında neler okumuş, neler öğrenmiştim. Fakat matematik problemleri, fizik, kimya formülleri, çeşitli ziraat konuları bu yeni muhit içince işe yaramaz olmuşlardı. Köylüye verecek hiç bir şeyim yoktu. Onlar tarladan, portakal mahsulünden, hayvan bakımından, köy idaresinden bahsaçıp konuştukları zaman bana boynumu büküp dinlemek düşüyordu. Kitap sayfalarında gördüğüm ziraat bilgisi köylünün tarlasına inince iflâs etti. Suyun terkibinden başlayıp gübrelere kadar uzanan kimya formülleri zihnimde hapsolup kaldılar. Okul sağlık bilgisi denilen ders, yağmurlu havalarda dersliğinde şemsiye ile çalışılan okul binasının perişanlığı içinde zavallılaştı. Cebir bilgisi yumurta hesaplarında bile beni yanılttı. Geometride uğraştığı-

mız şekiller bir daha karşıma çıkmadı.

Köyün istediği adam ben değildim. Ona lâzım olan da muhakkak ki b e n i m karatahta bilgim olamazdı. Onun yaşama konuları bambaşka şeylerdi. Bu halimle, köy topluluğu içinde yabancı, ayrı düşünüşlü, kendisi için yaşayan, devletin beslemeğe mecbur olduğu bir (Mual lim Bey) olarak yaşıyordum.

Ben köye uyamayınca onu kendi hayatıma uy - durdum. Köyde yedi sekiz ay süren işimi bitirdikten sonra artırdığım parayı tatil maaşlarıma katarak her yılın 4--5 ayını İstanbulda geçirmeğe başladım. Sonba - har geldi mi köyün ılık ve yeşil muhitine geliyor, por- takal dalları altında ucuz ve rahat bir sıratı̇la gı ge - çiriyordum. Âdeta köyün misafiri i d i m. D i ğ e r kö y l e r d e y a ş a y a n a r k a d a ş l a r da aynı durumda idiler. Yaz gelince şehir kahveleri köy öğretmenleriyle dolar, 4--5 ay sonra bir yatak ve bir bavulla tekrar köy yolu tutulurdu. İçimizden bir iki arkadaş köyde arazi edinir, bahçe kurar, müstahsil duruma girmeğe çalışırsa o, bizim için artık basitleşmiş, geri düşünüşlü ve kaybolmuş sayılırdı.

Halbuki öğretmen okulundan çıkarken memleket ve meslek uğrunda nekadar idealistik. Fakat realite - nin çengeline takılamıyan, gerçeğin temeli üstünde kurulmiyan idealislik başarı için kâfi olmamaktadır. Biz köyleri Ç a l ı k u ş u r o m a n ı n ı n panaromasından tanımıştık.

GERÇEKLE KARŞI KARŞIYA

Yaşım epeyce ilerlemiş, artık olup bitenlere daha olgun gözle bakabiliyor, yurt ve dünya kıymetleri içinde çalışmalarımızın bilançosunu yapmaya başlıyordum. Aynı yolda yürüyen bir arkadaşla durumu incelemeğe girişiyorduk.

Okul, bir kaç kız çocuğu ile birlikte 120 mevcutlu. İç içe denecek kadar birbirine yakın üç köyün çocuğu burada toplanıyor. Öğrenim çağında dört yüzden fazla çocuk var. Her yıl mezun sayısı 15 i geçmiyor. Kış günleri yalınayak, bit içinde, ayranla yağsız bulğur pilavını bulanlar tok olarak okula gelen bu çocukları, pedegojinin son ceryanlarını uyguliyarak yetiştirmeğe çalışıyoruz! Okula gelen müfettiş derslerimize giriyor, öteden beri ezberlediğimiz eğitim ve öğretim pirensiplerinin uygulanmasında ihmal ettiğimiz veya unuttuğumuz cihetleri raporuna yazıyordu Sıtmadan karınları şişmiş, benizleri uçuk, öğle azıkları mısır ekmeği olan çocuklrrımızı talimatname gereğince yılda dört defa tartıyor, grafikler halinde kilolarını belirten levhaları duvarlara asıyoruz. Göğüslerini ölçüyor, not defterlerimize yazıyoruz. Ve durmadan Okutuyoruz.

Köyde epeyce ilkokul mezunu delikanlı var. Çoğuna köy kahvesinde rastlamak mümkün oluyor.. Biz iki arkadaş bunların yaşayış durumlarını ve kazandık-

ları bilgileri incelemek üzere harekete geçtik. Aldığımız sonuç şudur: Sorduğumuz basit bir hesap problemi karşısında bizim mezunlar kâğıt ve kaleme sarılıncıya kadar, kahvenin köşesinde oturan Badı'nın Ahmet meseleyi çözüveriyor. Köylü dilekçesini gene arzuhalcıya yazdırıyor. Mezunun tarlası, hayvanı, işi ötekilerden ileri değil. Konuşması, düşünüşü, yaşayışı dedesininkinin aynı.

Gene karasaban kullanıyor, ağaçlarını başkalarına aşılatıyor, gene yakası bitli ve kirli, kısaca onu ötekilerden ayıran tek bir özelliği b u l u n a m i y o r. Bu tablo bizi uyandırıyor. Verilen emeklerin, harcanan gayretlerin maksat ve hedefleri üzerinde düşünürken önümüze çıkan .. niçin " leri çözmeğe çalışıyorduk. Getirdiğimiz bilgilerle yetiştirilen bu delikanlılarda, yalnız mektup yazmakta ve kahve oyunlarının hesaplarını tutmakta kullanılan okuyup yazma kalmıştı. Yığın halinde zihinlerine doldurduğumuz bilgiler kullanılmadıkları için uçmuş gitmişlerdi. İnsan gayretlerinin sonunu boşa çıktığını görünce çok üzülüyor. Biz vicdan azabı da duyduk. Öteki köylerde de durum aynı idi.

HÜSEYİN EFENDİ

Yedek subaylık yapmış, uyanık birisi idi. Başka köyden gelmiş, biraz arazi edinmiş, bir iki yıldan beri bu köyde çalışıyordu. En yeni usullerle kurmağa başla-

dığı portakal bahçesinde bizzat çalışıyordu. İcabında sırtında taş taşıyor, fidan çukuru açıyor, evinin inşa - sında işçilik yapıyordu. Bir taraftan da yabâni zeytin ağaçlarını aşılamakla meşgul oluyordu. Kendisine ta - kılan köylülere " bu gün ben çalışıyorum, yarın göre - ceksiniz işlerimde sizi çalıştıracağım .. diyordu. Gel za - man git zaman Hüseyin efendi'nin fidanları gelişti. Köylünün dededen kalma yamru yumru, ihtiyar ağaç - larının yanında alçak dallı ağaçların kapladığı yeni yüzlü bir bahçe belirdi. Herkes portakalı daha ağacın - da iken ucuz fiatla satarken, o, mahsulü saklama usû - lerini okudu, öğrendi. Elde ettiği portakalları zama - nında bir misli fiatla satmaya başladı. " Elin köyün - den geldi de zengin oldu., şeklinde dedi kodu yapmak - la beraber bir taraftan işe sarıldılar. Çöp bile dikme - yen, baba yadigâriyle geçinilen köyde Hüseyin efendi - ninki gibi bahçeler çoğalmaya başladı. O güne kadar boş duran okul bahçesine biz de ayni usûllerle fidan dikiyorduk. Zamanla milyonlarca portakal ihraç etme - ğe başlayan köyde yaşama seviyesi yükseldi. Bununla ilgili olarak yollar, yeni binalar, kullanılan istihsal vasıtaları büyük değişikliğe uğradı. Köyün havasını bir canlılık sardı.

Bir tarafta okul kara tahta bilgisiyle uğraşa dur - sun, bir adam aranan bilgiyi köylünün işine uygula - mağa muaffak olmuştu.

Bunun gibi bir çok olaylar ve örnekler karşısında anladık ki ; misafir gibi durulan, yalnız kitap bilgisi

donatılmış öğretmenin köyde başarılı olmasına imkân yoktu. Her köye Hüseyin efendi gibi, bilgisini toprağa veredilen bir adam lâzım.

BİR HABER

Realiteyi, içinde yaşayarak görüp üzülüyor, fakat meseleyi münferit tartışmalardan kurtarıp fâsit daireden bir türlü çıkaramiyorduk. Her zaman derdin teşhisi devâyı bulduramiyor. Biz de noksanı, aksağı tesbit etmiş fakat çaresini düşünemiyorduk. Yalnız idealist olmak, iyi niyete dayanmanın başarı için kâfi bir unsur olmadığını anlamış bulunuyorduk. İleri görüş ve düşünceleri köy muhitine uygulamak için en başta bu işe yarar vasıtalara sahip olmak gerekiyordu. Biz böyle bocalarken ve biraz cesaretlenip " Bir köy öğretmeninin jurnalı " adında bir kitap müsveddesi hazırlarken sevindirici bir haber aldık:

Köy eğitimi, meselesi: köy eğitimi ve öğretimi işi kendi reel şartlariyle birlikte düşünülünce, bilhassa az nufuslu, işlek yollardan, pazarlardan uzak köylerde büsbütün ayrı bir tablo göstermektedir. Bu tip köylerde her şeyden önce köylünün istihsalini artırmak her bakımdan bugününden daha yüksek bir hayat seviyesine çıkarma gibi çetin ve hayati işler köy eğitimi meselesinde

ön plâna alınması gereken meseleleri teşkil eylemekte ve okuma, yazma, hesap, yurt ve yaşama bilgisi gibi klâsik bilgileri ı bu hayâtî kıymeti taşıyan gayeleri tahakkuk için vasıta olmaları iktiza etmektedir. Bu ülküler güden bir eğitim siyaseti takip edilmeden okul, köyün ananeleşmiş statik hayatına katiyen hâkim olmamaktadır. Bu itibarladır ki müstakbel köy öğretmeninin eğitim, öğretim ve tarım işlerini başarabilecek kudrette bir (Eğitmen) olması icap etmektedir.

Köylerimizin genel durumları, köylerde yapılacak yeni ve müsbet işler dolayısiyle oralarda çalışacak eğitmenlerin şu vasıfları taşımaları lâzım gelmektedir:

1-- Eğitmen namzedi köy hayatını bütün küllüyetiyle yaşıyarak bilmiş olmalı ve köye bağlanmış bulunmalıdır.

2-- Yaş, bilgi, görüş, anlayış bakımlarından köyde yapacağı işler dolayısiyle karşılaşacağı güçlükleri yenebilecek durumda olmalı, iktidarı her bakımdan köy işlerini başarabilmeğe yetmelidir.

3-- Köye sade, fakat ileri kıymetli bir hayatı sokabilmek için bıkmadan çalışabilmelidir.

4 -- Köyün mecburi tahsil yaşındaki çocuk-

— —

lariyle yetişkin gençlerine okuma, yazma hesap ve yurt yaşama bilgilerini, mer'i pedagojik mütearifelere göre öğretebilecek seviyede olmalıdır.

5 — Köyde bilhassa eğitim ve tarım işleri gibi genel hayat seviyesini yükseltici işler bakımından devleti temsil edebilecek kudrette olmalı ve bu bakımlardan köylüye rehberlik edebilmelidir.

6 — köyün mukadderatiyle kendi mukadderatını ve bunlarla devletin mukadderatının birbirine bağlı olduğunu bilerek çalışabilmelidir.

Demek ki köy eğitimi meselesi büyüklerimiz tarafından ele alınmış bulunuyor. Eğitmen denilen yeni bir tip öğreticinin yetiştirilmesine başlanıyor. Problemi iyi tahlil edemiyenler, klâsik düşünüş ve görüşlerin esiri olanlar, öğretmenliği toplumun dışında, okul denilen müessesede ruhani vazife sayan hayalperestler bu harakete ateş püskürmeye başladılar. Bu gibilerin çoğu, sonradan gördüler, anladılar ve inandılar.

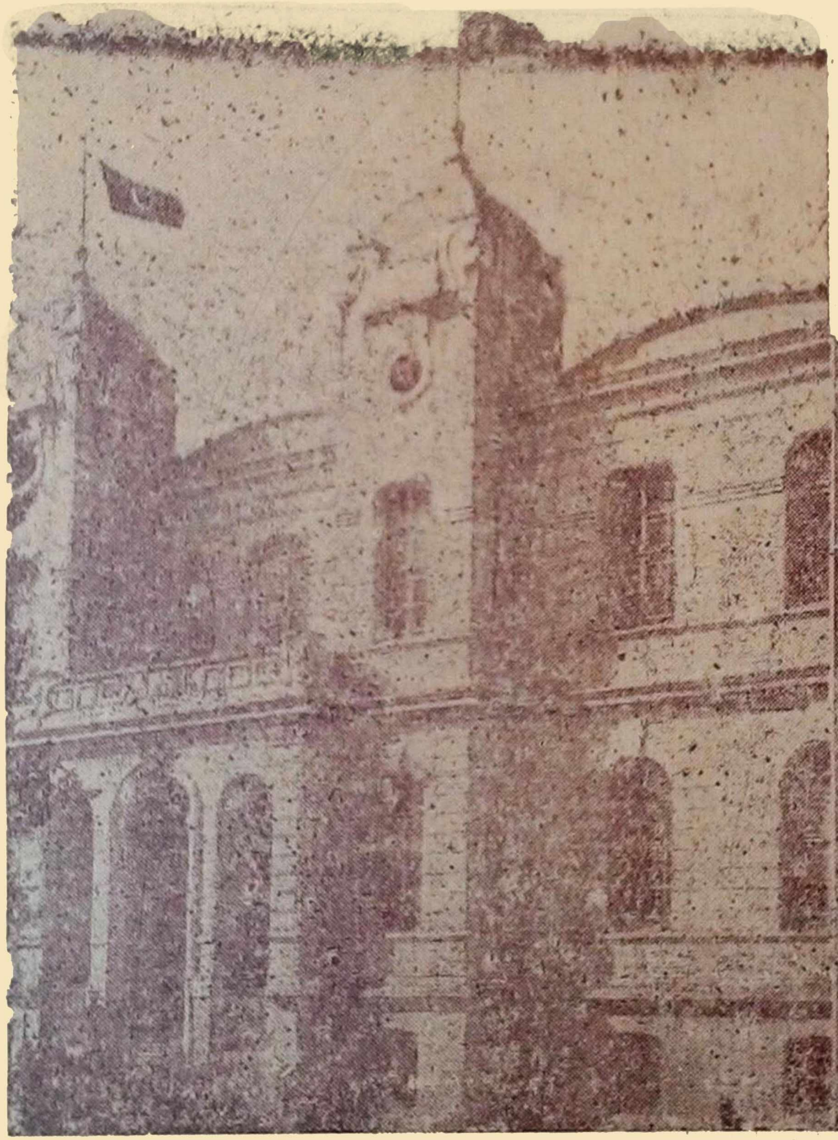

Mezun olduğu okul

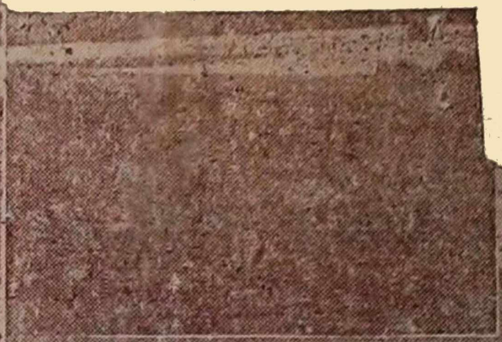

Köyün okulu

Köydeki evi

EĞİTMEN

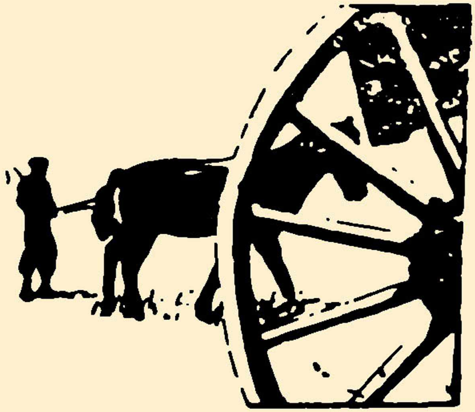

DAVANIN İÇİNDE

1939 yılı Isparta Gönen eğitmen kursu çalışmalarına başladı. Isparta, Denizli ve Burdurdan toplanan eğitmen adaylariyle işe öyle sarılındı ki; insan takatının üstüne çıkan geceyi gündüze katan bir faaliyet içinde az zamanda bir çok işler başarıldı. Bu işe gönüllü olarak katılmış öğretmenlerin yaşadıkları köycülük ülküsü içinde kursun havasını kaplayan feragat ve fedakârlık duyguları, şuurlu bir çalışmaya dayanan gayretler her ferdi kendinden geçmiş, vecd içinde vazifeye bağlıyordu. Büyük bir kalkınışın başlangıcı olan bu tarihî müessesenin ilk yapı taşları böyle bir ruh coşkunluğu içinde konuyordu. Eğitmeninden müdürüne kadar her ferdin arasındaki bağ; kardeşlik, yardımlaşma vatan severlik, köycülük ülküsü ve duygularına dayanıyordu. Bu duygularla dolu olan ocağın çocukları karekterlerinin demirine kabına sığmıyan heyecanlarından su verdiler.

Sabahtan akşama ve geceleri geç vakitlere kadar devam eden çalışmalarda, eğitmen adaylarını ve başlarında bulunan öğretmenleri

köye göre yetiştirici bir amaç güdülüyor, haftanın tatil günlerinde komşu köylere gidilerek köy topluluğu bütünü ile inceleniyor ve toplanan bilgiler, raporlar halinde hazırlanıp genel tartışmalara konu oluyordu. Bu suretle her eğitmen ve öğretmen köy konusu üzerinde gerçek bilgilerle donatılırken bir taraftan da iş hayatına yer veriliyordu. Köye ve kursa su getiriliyor, ahır, mutfak, yıkanma yeri, kantin, köy meydanı, spor alanı gibi tesisler inşa ediliyor, arıcılık, tavukculuk, sebze işleri, ziraat sanatları alanında uygulamalar yapılıyordu.

Eğitmen adaylarına yurt sevgisi, çalışma aşkı ve alışkanlığı, diğer milletlerle mukayeseler yaparak geri kalışımızın derece ve sebepleri belirtilirken köylerde uygulayacakları bir çok pratik bilgiler de veriliyordu. Duvarcılık, marangozluk, beton işleri, kümes ahır modelleri, basit ekmek fırını, peynircilik, sirke yapma, milli oyunlar ve türküler, köy kâtipliği işleri gibi konular işleniyordu.

Eğitmen kurslarında ve köy öğretmen okullarındaki (köy enstitüleri) çalışmalar her trafta iyi sonuçlar gösterdikçe bu kurumlara alınacak eğitmen ve öğretmen adaylarının sayısını çoğaltmak ve işleri bir plâna bağlıyarak öğretmen yetiştirme işini çözmek fikri kuvvetlendi.

— İlköğretim Kavram —

Gönen Eğitmen kursu

Eğitmenler dersde

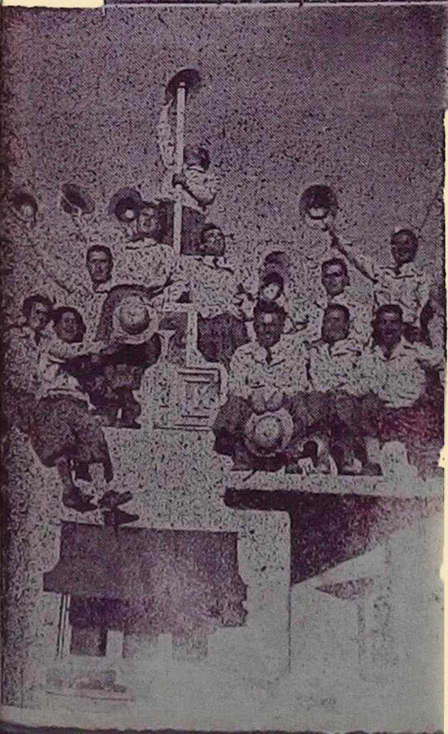

Kurs öğretmenleri

Muhtelif yerlerde açılmış olan kurslardan çıkan egitmenler köylerindeki vazifelerine başlamış bnlunuyorlardı. Bu yeni hareket karşısında küçük, büyük herkes ilgi gösteriyor, kahve köşelerinden vali odalarına kadar bu mesele üzerinde çeşitli konuşmalar yapılıyordu..Çoklukla bu işde de inceleme ve araştırma yerine bazan şahsî menfaatlara, bazan kıskançlıklara, bazan da hakikaten sasamimi duvgu ve düşüncelere dayanan fakat sebebi ne olursa o'sun yalnız masa başı mülâhazalarından, nazarî hesaplamalardan kuvvet alarak elde edilen sonuçların mugalâtası yapılmakta idi. Çalışmaları yerlerinde görenler ise hangi meslekten olursa olsun, bu hareketin ateşli taraftarı oluyordu. Verilen emirleri, çıkarılan kanunları tatbik yerine bu işlerin münakaşası yapılırken ilgililer tarafından eğitmenin çalışacağı köyde alınması gerekli tedbirler ihmal ediliyordu. Bir çok yerlerde bütün yük çalışkan ve fedakâr gezici baş öğretmenle bir kısım ilköğretim müfettişlerinin omuzlarına yüklenmişti. Bunlar meseleleri demagoji bulutlarından sıyırmak,

klâsik hesap ve düşüncelerin çarkından kurtarmak için ömür tüketircesine çalışıyorlardı. işte böyle bir durum içinde eğitmenler köylerinde işe başlamışlardı.

Her eğitmen bütün yokluklara rağmen üzerine düşen ödevi başarmaya çalışıyordu. Kira ile tutulan harap köy odaları, biraz değişiklik yapılmış ahırlar, i y i havalarda ağaç gölgeleri dersane yerine kullanılıyor, ekmek pişirme saçları k a r a tahta, anbalaj kâğıtları cam, keçeler yastıklar rahle oluyordu. Köycülük yolundaki bu gayret inançlarımızı büsbütün artırmıştı. Ot gibi biten, nebat g i b i yaşamaya ve ölmeye mahkûm olan binlerce köylü çocuğunun kurtuluşunu tasvir eden bu tablo karşısında heyecanlanmamak, iyimser olmamak mümkün değildi. Sonradan eğitmenleri iş başında gören, onların fedâkârca çalışmalarını eserlerinden inceleyenler bu işin faydalı olduğuna inandılar. iyi niyet sahibi olanların eski şüphe ve tereddütleri dağıldı. Binlerce köyün bir kaç yıl içinde okula kavuşturulmasında âmil olan pratik usulün kerameti takdire başlandı. Fakat şahsî menfaatlarına uzak veya yakın bu işten zarar geleceğini sezenler zehirlerini akıtmaya devam ettiler.

BİR HÂTIRA

Araba köyün içine girerken uzakta görünen alanda bir insan kalabalığı göze çarpıyordu. Toplanan halk bir takım el işaretleri yaparak yüksek perdeden sesler çıkarıyorlerdı. Anlaşılıyor ki hareretli bir tartışmaya dalmışlar. Yanlarına yaklaşınca mevzularını bırakıp bizimle ilgilendiler. Hep beraber okulun gölgeli tarafına geçtik. Selâmlaşma ve hatır sormalardan sonra dere - den tepeden konuşuldu, günün olayına geçilerek söz okul meselesi üzerine geldi.

Bir ihtiyar :

-- Ben bütün konşulara dedimdi, bu belà önünde sonunda başımıza gelecek. Etmeyin yapmayın, gelin şu mektebi yapalım. işte şimdi hükûmet emir verdi, zorla yaptıracaklar..

-- Peki senden başka bu işe talip çıkan olmadı mı?

-- Oldu müfettiş bey oldu ama devede kulak! Kimisi benim çocuğum yok diye bir yana çekildi, kimisi de çocuğu okutupda ne yapacağım dedi, yanaşmadı.

-- Efendim sizin anlıyacağınız, her işte olduğu gibi bu işi de zamanla tavsar, yel gibi gelir geçer diye düşündük. Söz buraya gelince eğitmen atıldı :

-- Ben size her şeyi bir bir anlattım. Bu işin şakası yok, hükûmet sıkı tutuyor, küçük büyük herkes okuyacak, ne yapsanız boştur demedim mi?

-- Dedin eğitmen dedin ama, senin sözünü sıtmacının lâfı gibi sandıktı. O da yapılacak, edilecek dedi fakat koca bataklık hâlâ duruyor.

Eğitmen :

-- Bu işin onlara benzemediğini müfettiş beyin ağzından işittiniz şimdi. Ali dayı önce sen sonra da bütün komşular çocuklarını okula gönderecekler. (Bana dönerek) müfettiş bey, siz köye girerken biz bu mesele üze-

rinde görüşüyorduk. " Ben sizin çocuklarınızı okumak için yetiştirildim, "devlet bu iş için bana para veriyor, kanunu tatbik ettirmeyin güzellikle gönderin. „ dedimse de dinletemedim.

Birisi :

-- Köyümüzde Hasan Çrvuştan (Eğitmen) başka okur yazar yok. Bunun acısını ben iyi bilirim. Sefer berlikte Galiçya cephesinde Almanlarla yan yana döğüştük. Onlara da, bize de memleketten gazete gelirdi. Alaman askerleri ellerine birer gazete alıp çimenin üstüne uzanıp rahat rahat okurlarken biz koca bölükte okur yazar olmadığı için bölük emininin başına üşüşürdük. Köyümüze bir mektup yazdırmak için saatlarca bölük emininin peşinde dolaşırdık. Şimdi de böyle. Paramızı arzuhalcıya veriyorduk. Sağolsun Hasan Çavuş geldi de kurtulduk. Artık benim oğlan da çat pat okumaya başladı. Sen kusura bakma müfettiş bey, bunların çoğu okulun faydasını bilmezler. Bak Hasan Çavuş kursa gitti geldi de köyümüz içecek suya kavuştu. Şu tınaz makinesini de o getirdi. Fakat gel de anlat bunlara!.

Bir İhtiyar :

-- Canım bizim, Eğitmene sözümüz yok. Allah razı olsun elinden geldiğinden fazlasını yapıyor. Şehirdeki işlerimizi bile güdüveriyor. İstediği çocuk olsun, ben yarından tezi yok gönderiyorum.

Bir mevsim s o n r a köye uğradığım zaman Eğitmenin önündeki çocukları daha kalabalık buldum.

— Nasıl dedim, köylü çocuklarını gönderiyor mu ?

— Siz gittikten sonra ayak direyenler oldu. Nereye baş vurdumsa kimse kulak asmadı. Bir defa ok yaydan çıkmıştı, işi zorbalığa döktüm. Başlarına belâ oldum. Her gün kapı kapı dolaşıp çocukları zorla babalarının ellerinden aldım. Bazan işi zorbalığa dökmek icap etti. Artık alıştılar. Şimdi sıra kız çocuklarında.

İlköğretim seferberliğinde her memurumuz eğitmen kadar davranabilseydi.

Eğitmen okul ve köy işlerinde

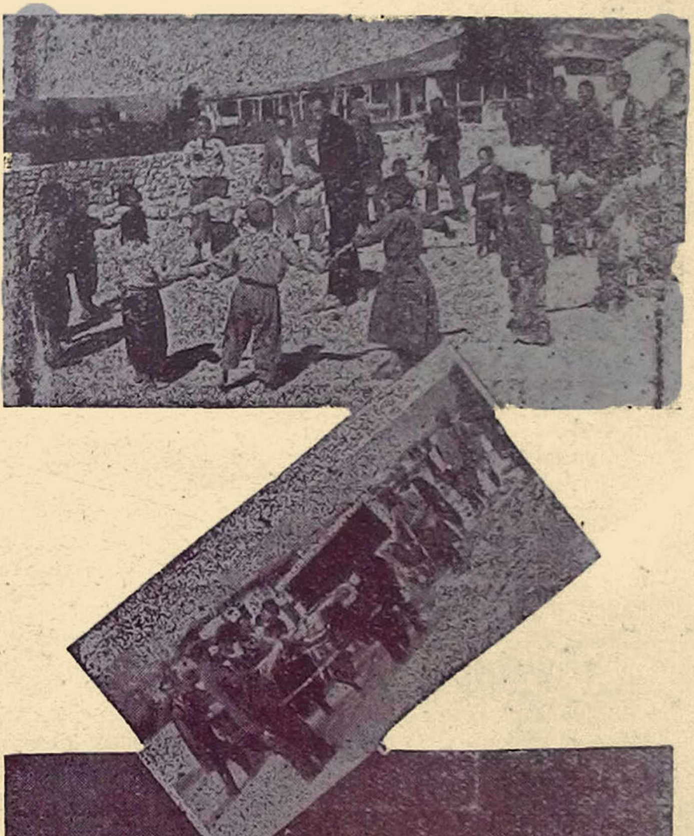

köye doğru

AKÇADAĞ KÖY ENSTİTÜSÜ

KURULUŞ VE ÇALIŞMALARI

1940 - 1941

Köy enstitülerinin kuruluşlarında vazife alanlar köy kalkınmasını ve bu yolla yurdun kısa zamanda ilerlemesini ülkü edinmiş insanlardı. Bunun için diğer resmi dairelerin işleyişinden apayrı bir zihniyet içinde çalışıyorlardı. Pazar ve geceleri de işine olan sürekli faaliyet bu ülkü aşkından doğmakta idi.

İLK GÜNLER

KIŞLA

Şimdiye kadar yapılan denemelerden alınan iyi sonuçlar Köy Enstitülerinin sayısının artırılmasına karar verdirmiş, bu meyanda Akçadağda da bir enstitü kurulması uygun görülmüştü. Üç yıldan beri içinde eğitmen kursunun çalıştığı ilce merkezindeki Hamidiye kışlası bu işe tahsis edilerek 1940 yılının mart ayından itibaren hazırlık-

ara girişilmişti. Evvelce eğitmen kurslarında çalışmış, davayı yakından tanıyan bir iki kişi kışlayı teslim alarak vazifelerine başlamış bulunuyorlardı.

31 Mart 1940

Bugün Akçadağ'a geldim. 1500 nüfuslu küçük bir kasaba. Enstitünün kurulacağı yer (Hamdiye) kışlası denilen harap bir bina. Selimiye kışlası biçiminde, dıvarları kerpiçten yapılmış, bakımsızlık yüzünden her tarafı kağışsıyan, koridorlarında rüzgârların ıslık çalarak dolaştığı, neresine elinizi sürseniz inilti ve gıcırtı halinde sesler çıkaran kışlayı gözüm tutmadı. Bir eşi de Sultansuyu Harasını barındıran kışla vaktiyle bu taraflarda çıkan isyanları bastırmak için asker bulundurmak maksadiyle yapılmış. Eskiden kalma bir âdetle akşam oldu mu, büyük demir kapılar kapanıyor, arkaları mandallanıyor, biz de kovuşlarımıza çekiliyoruz. Geniş ufuklar içinde yaşamaya alışmış, bütün çalışmalarında dıvar ve kapı engelleriyle karşılaşmamış köylü çocukları için kışla ancak bir hapishane sıkıntısı verebilecek bir yer olabilir. Onun ruhunu koğuşların içinde geliştirmenin değil barındırmanın bile imkânı olamaz.

YENİ YURT

Arkadaşlar arasında kışlanın işimize elverişsizliği üzerinde tartışmalar yaparak mutabık kalmıştık. Bu düşünce ile kışlanın esaslı tamiri işlerine girişmiyerek masa, sandalya, dolap gibi bazı tesis eşyasının hazırlanmasiyle meşgul oluyorduk. Bu düşüncemiz

isabetli olmuş. Kışlaya gelen Umum Müdür durumun sakatlığını görerek yeni bir kararla bize iyi bir haber verdi. Enstitü İlce merkezine yedi kilometre uzakta bulunan demir yolu istasyonunun hemen yanına kurulacak. Bundan sonra müessese çalışmalar daha hararetlendi. İşler işleri kovalamaya başladı. Istimlâk işine de girişildi Ankaradan Müfettiş Hayrullah Örs ile mütehassıs Öğretmen Sili geldiler. Bunların vazifesi yeni araziyi tesbit ve plânını yapmaktı. Bu iş Malatya Nafiasına verilmek istenmiş fakat mühimce bir masraf ve bir buçuk aylık zaman talebi karşısında vazife bizlere devredilmişti. Her gün ortalık ağarmadan başlayan iş akşam karanlığına kadar devam ediyor, zamandan kazanmak için bazan öğle yemeği de ihmal ediliyordu. Yeni sahada tek bir yeşil dal, içecek ve kullanılacak bir damla su yoktu. Çevresi 8 kilometreyi bulan üç bin dekarlık arazinin etrafı her gün bir iki defa devrediliyor, ölçülüyor, işaretleniyordu. Ekilmeyen bu toprakların sahiplerini bulmak büsbütün güçlük çıkarıyordu. Arazinin satın alınacağını işiten köylüler bir gece içinde mevcut meşe ağaçlarını dipten kesmişlerdi. Şimdi de uydurma tapu senetleriyle birbirlerinin mallarına ortak olmaya çalışıyorlar, sınır tesbiti sırasında aralarında kavga çıkarıyorlardı.

Bir buçuk ayda yapılabileceği belirtilen iş üç günde tamamlanıyor. Hemen ilk iş olarak üç barakanın temellerinin açılmasına girişiliyordu.

16 Haziran 1940

Bugün askere gidiyorum. Daha beş gün önce çoluk çocuğu yanıma getirmiş, yerleşmiştim. Para ve çocuklarımın hali bakımından çok müşkil durumda olmaklığıma rağmen içimde bunu bastıran başka bir hüzün var. Büyük bir atılışın enerjisini bir nokta üzerinde toplamış, varlığımı buna göre ayarlamış olduğum sırada yirmi dört saat içinde bu ruh halinden ayrılabilmek, yabmak istediklerime bir sünger çekivermek üzüntüsü beni sarstı. Çantamı omuzladım, gözlerim arkada kalarak yolu tuttum. İnsanlar kendi iradelerini az kullanabiliyorlar.

Akçadağ

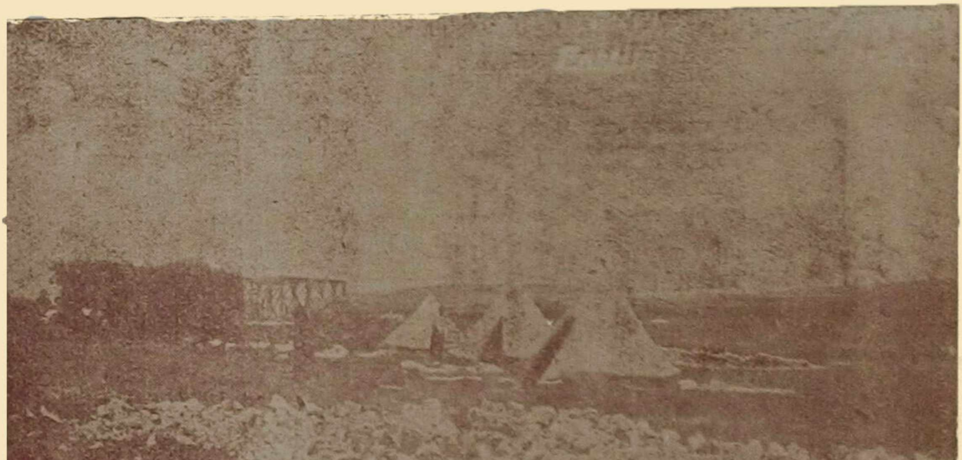

TEMEL ÇALIŞMALAR

Aradan on dört ay geçiyor. Bu müddet içinde Enstitüde yapılan işler gözü doldura-cak kadar geniş. Ülkü arkadaşı Ş i n a s i T a m e r'i n müdürlüğünde çalışan arka-daşlar dikenli ve çorak arazıyi delik deşik etmişler. Üç öğretmen evi tamamen bitiril-m.ş, sıva ve bazı dograına işleir noksaniyle yetmiş metre uzunluğunda bir okul binası yapılmış, ikinci okul yapısının temelleri açıl-mış, bazı kısımları subasmanlarına kadar in-şa edilmiş, bir kooperatif binası üç baraka ve kayısı fidanı dikilmek suretiyle bir bahçe meydana getirilmiş. Sekiz kilometreden içe-cek su ve dört kilometreden derin kanallar açılarak zıraat suyu temin edilerek ot bitme-yen topraklarda ekim işine girişilmişti.

Bütün bu işleri devlete y ü k olmadan ucuza mal etmek, bu arada elde bulunan elamanlarla öğrencileri köyün ve çevrenin özelliklerine uygun olarak zıraat, sanat kül-tür bölümlerinde yetiştırmak, onları içine katıldıkları davası benimsemiş bilinçli bir inanışa kavuşturmak için kaynakları çeşitli olan zorlukiara katıanılmıştı

Çeşitli bölgelerden çeşitli karekter ve özellikler taşıyan öğrencilerin ayni şartlara tabi tutularak bir amaca doğru eğitilmeleri en önemli iş olarak ele alınmıştı. Bu kütle öğretmenleriyle birlikte bir an önce yuvalarını kurabilmek için durmadan dinlenmeden çalışıyordu. Hiç bir tazyik altında kalmadan kendi çalışmaları ile doğacak yeni Türkiyenin hayalini gönüllerine sindirerek işe sarılmaları iyi niyetli bir vrtandaşın düşünce ve duygularında müsbet tepkiler yaratıyordu.

Yaşama şartları çetindi. Sonradan ahır olarak kullanılan barakalar işik vazifesini görüyor. Öğrenci ve öğretmenler kıl çadırlarda yatıyor. Kızgın güneşin altında açıkta yemek yeniliyordu. Su yolu henüz tamamlanmadığından varillerle gelen su içilip, kullanılıyordu. İnşaatı tamamlanmış bir numaralı öğretmen evinin her köşesi tıklım tıklım dolu idi. Salonunda müdür, muavin hesap memuru ve kâtipler çalışıyor, misafirler burada ağırlanıyor, bir odasında müdür ailesi, diğer odasında iki aile ve bodrumunda bazı vazifeliler barınıyordu. Başka şartlar içinde yetişmiş fakat memleket derdini içinden görmüş ve duymuş olan öğretmenler bu hayatın binbir yokluğuna intıbak etmişler. Köy kalkınmasında çıkar yolun bu yol olduğunu bilerek çalışıyorlar. Bunların arasında fikir

ve ülkü tarafları bulunmayan, hayata günlük ve hayvani ihtiyaçların giderilmesi endişesiyle bağlı olan bir iki öğretmen işleri aksatacak kadar ileri gidiyor. Zararlı olan bu öğretmenlerin, c a n l a r ı n ı v e r i r - cesine çalışan iyi kalpli arkadaşların arasında herkeste sızı yapan bir çiban gibi yaşamalarına göz yumulması hataların en büyüğü idi.

ACI GÜNLER

Akçadağın kuruluşunda emeğini katmış olanlar yalnız tabiattan gelen güçlüklerle savaşmadılar. Onların önlerine çıkan engeller arasında sosyal hayatımızın istikrarsızlığından, iyi kalpli olmıyan bazı insanların zihniyetlerinden gelme öyle olaylarla karşılaşılmıştır ki Enstitü mensuplarının hepsi cehennem azabı içinde günler geçirmişlerdir.

İnanıyorsun, içinle, bağlandığın ülkünün heyecaniyle dolup taşıyor, yurdunun kalkınması hesabına kendini harcamaya hazırsın. Ve işe girişip ölürcesine çalışıyorsun. Böyle hayatını harciyarak yaratmaya çırpınır ve bu topraklar üstünde yaşayan her vatandaştan yardım göreceğini umarken kö-

tü bakışlı gözlerin üzerine dikildiğini, on parmağı karalı ellerin yakana uzandığını görünce şaşırıyorsun. Hiç şaşma ve yadırgama. Hangi ydnilik savaş vermeden, fedailer kullanmadan yerleşebilmiştir? Okuduğun ve okuttuğun tarihin her sayfası eski ve yeninin mücadelesinden başka ne anlatıyor? İlk treni işletenin, ilk mikrobu bulanın, ilk şatoya kafa tutanların, bilgiyi kiliseden dünya üzerine, medreseden hayata çıkarmanın mücahitliğini yapanların, enkizisyon önünde diz çöken 70 yaşındaki Galile'nin karşısına çıkanlar hep aynı düşmanlardı. Bu bazan patronadır, bazan enkizisyondur, bazan Şeh Saittir, bazan halifedir.

Ufak şahsî bir menfeat düşünmeden, büyük hareketin bir ucundan yapışmış vecd içinde çalışan arkadaşlar bazı kara ve iğrenç ruhların hışmına uğruyorlar. Akçadağ ilcesinin bitmez tükenmez dedikodulu, dirliksiz geçen hayat çarkına nasılsa kendilerini kaptırmışlar. İçlerindeki zehiri kanunun ol duğundan dökmeğe çalışanlar karşısında Enstitü havasını azap kaplıyor. Bakanlık müfettişlerinin biri geliyor biri gidiyor. Halden anlıyanlar ortadaki eserleri görüp takdir ediyorlar. Meseleyi klâsik bir zihniyetle görüşlerinin basit ve dar zaviyesinden inceliyenler bu işle ın-

safsızca hareket ediyorlar, defter ve kâğıtlar üzerindeki kayıtlardan başlarını kaldırıp ortadaki çalışmaların, tabiatla savaşmanın azametini göremiyorlar.

Aylardan beri aralıksız sü-rüp gelen bu o'aylar Enstitüde çalışanları iyiden i yiye sarsmış. Buna rağmen işler bir dakka durmadan yürütülüyor.

Köhne kışladan başlayıp her şeyden mahrum, ham madde olarak yalnız toprağı bulunan istasyondaki arazide kurulmuş kılçadırlarda bir buçuk yıl tabiatla savaşıldı. Zorluklar, inanışı ülküsü, ileri düşünüşü olmayan geri zihniyetli insanların katlanacakları şeyler değildi. Her işte önce mesuliyet korkusu ile titriyenlerin tüylerini ürpertecek derecede ağır şartlar içinde ne güçlükler yenildi, ne kadar sıkıntılar çekildi. 600 mevcudun sağlığı ile uğraşacak bir doktor bulunamiyordu. Üstelik kaynaşan bir avuç topluluğun içine zehirlerini akıtmak istiyenler vardı.

Memleketimiz geri idi. Her şeyden önce calışkan, bilgili ve ileri zihniyetli insanlar yetiştirmek lâzımdı. Garbın asırlarca önce yaptığını yapmak icin asırlarca bekliyemezdik. Şimdiye kadar işin yalnız edebiyatını

yapmaklan cok zarar gördük. Bu düşüncelere sahip, sağlam inanşlı beş on insan her sorumluluğu omuzlarına alarak yeni bir varlık yaratmaya calıştılar.

Enstitünün 1940 güzünden başlıyarak 1941 yılı sonuna kadar devam eden durumunu, o günleri yaşamış olanların hâtıra defterindne okuyalım:

SU YOLU

1941 yılı şubat ayının souk bir günü. Yeni yapılmakta olan birinci binanın tarasında, bir tenekenin içinde yaktığımız çam yorgelerinin isi ve kokusunu ciğerlerimize sindire sindire soğuktan uyuşmuş vücudumuzu ısıtıyorduk. Nerede ise ateş tenekesini kucagımıza kollarımızın arasına alacaktık. Tam gevşediğimiz bir sırada tiz bir düdük sesi bizi uyandırdı.

-- Nereye acaba?

-- Su yoluna galiba.

-- Hava çok soğuk ama!

-- Aldırma, çalışınca ısınırız.

Birbirimizin yüzüne baktık. Cerçekten tenekenin ateşi bizi ısıtmıyordu. Çalışmak insana sonsuz bir ateş verir. Tabiatın hiç bir kuvveti bu ateşi söndüremez. Bu ateş vücudu değil heyecanları da tutuşturuyor.

-- Haydi, çocuklar belleri alalım. Bu müdür muavininin sesi idi. Bir anda beller savaşa giden erlerin sün-

güleri gibi dikiliyOr , sOnouz bia şevk içinde su yoluna harekrt ediyoruz .

Buz, toprağı bir kayaya çevirmiş . On kanmada ancak bir küreklik toprak koparapiliyoruz . Rüzgâr var hızı ile yüyümüzü tokatlıyor . Ne çıkaa , biz yelinde selinde yanmış , kavrulmuş köylü çocuklarıyız .

Taman, zafer bizimdir .Toprağın bağrını parça parça ettik . Ağzımızdan , buanumuzdan çıkan buharlar donuyor . . Beller gene omuzda . Bu bir cenk düzüşü .

Alr.dağın üzerine inen güneş son ışıklarını karlı ovaya sermiş gözlerimiz kamaştırıvordu -

DAYANMAK

Asıl yuvamızın temelini atmak üzere 15 Mayıs 1941 yılı kışladan istasyona indik . Burası deve dikenlerinin kapladığı, susuz , çöl gibi bir yerdi . Çingenelerden alınan kıl çadırlara yerleşmiştik . İçecek ve kullanılacak suyumuzu emektar Kula (at) varillerle taşıyor fakat bir türlü bizi suya kandıramıyordu . Kızgın güneşin altında binalarımızı yapmak için çalışmaktan yılgınlık göstermiyorduk fakat şu susuzluk canımıza tak diyordu .

Ben de gönüllü olarak su yolunda çalışmaya ayrıldım . Her sabah gün doğmadan arkadaşlarla ellerimize kendi yaptığımız künklerden alarak su yoluna gidiyor , geç vakitlere kadar çalışıyor , bazan da akşam

yemeğine yetişemiyorduk. Fakat uzunluğu sekiz kilometre olan su yolunun yapılması bir türlü bitmiyordu. Bir iki arkadaş şimdiye kadar tarlada ve işde çalışmadıkları için bu işe katlanamıyacaklarını anladılar ve Enstitüyü terkettiler. Onlar şehirde büyümüş, ağır işlerde bulunmamış olduklarından çabucak yılmışlardı. Emeksiz kazancın tadi olur mu? biz dayandık, kar suyu kullanarak, üşüyerek bir kış daha geçirdik. Fakat bugün çeşmelerimizden akan sularımızı kana kana içiyor, sıcak ve elektrikli odalarımızda barınıyoruz.

F. Erdemir

Son sınıf öğrencilerinden

BÖYLE BAŞLADIK

1941 yılının sonbaharında idi. Barınacak bir bina yok. Göçebelerden alınmış üç tane kıl çadır altında 300 kişi yatıp kalkıyoruz. Sonbaharın yağmurları, amansız esen rüzgârları çadırımızı yıkıyor, urganları koparıyor tatsız şakalar yapıyordu.

Sürekli yağan yağmur bizi bozguna uğratmak için elinden geleni esirgemiyor, bizi ıslatıp aman dedirtmeğe çalışıyordu. Fakat köy ruhunu taşıyan bizler için bunlar korkulacak şeyler değildi. Yağmur daneleri tabaklarımız üzerinde tıkırdarken biz bir taraftan karnımızı doyuruyor, dikenli yollardan tekrar çadırımıza dönüyoruz.

Her işimize karışan tabiat kuvvetlerini yenmek için giriştiğimiz savaşın değerini cok iyi biliyoruz. Şimdi rahat odalarda derslerine çalışan, gölgeli bahçelerde kazma sallayan, rahat banklarda mandolin çalanlar bilmem o günlerin değerini bizim kadar anlıyabilecekler mi?

Camisal Korkmaz
Muş — Hamzaşıh Başöğretmeni

1942

EĞİTMEDE ZORLUK

Köy Enstitülerine memleketin türlü karekterdeki köylerinden kız ve erkek binlerce çocuk alındığı ve bu çocuklar hakkında bilimsel incelemelere dayanan hazır ve esaslı bilgiler olmadığı için Enştitü idarelerine onları bir taraftan iş içine sokarak yetiştirme, diğer taraftan da inceleme yolu tavsiye olundu.

Köy Enstitüleri Broşürü

İlk yıl Enstitüye öğrenci bulmak kolay olmamıştı. Bazan köy köy dolaşarak alınan çocuklar on valiliğe bağlı köylerden gelmişlerdi. Bunlar; Malatya, Elâzığ, Tunceli, Urfa, Mardin, Diyrbakır, Muş, Bingöl, Sıvas, Erzincan illeridir. Ayrı muhit ve iklim şartları içinde yetismiş olan öğrenciler birbirine uymayan çeşitli alışkanlıklara sahip idiler. İçlerinde ilkokulu bitirdikten sonra şehirde yaşamış, garsonluk, hademelik, tenekecilik, berberlik yapmış olanları vardı.

Bilhassa bu gibileri Enstitünün iş hayatına intibak edemiyorlardı. Otedenberi okumayı kara tahta, defter ve kalem bilgisi olarak kabul ve devlet kapısından geçinmeğe yarar bir vasıta olarak telekki eden bazı babalar da çocuklarının ellerinde kazma küreği görünce bu işi yadırgadılar. Böylelikle çocuklarını Enstitüden kaçıran veya çalışmayı göze alamıyarak tahsili terkedenler oldu. Fakat hayatı toprakla uğraşarak geçmiş, dayanıklı köy çocukları çetin çalışmalara göğüs gerdiler.

Yetişme yolları başka, görgüleri ayrı, çeşitli alışkanlıklar taşıyan çocukları önceden hazırlanmış talimatnamelere uydurarak idare etmek ve yetiştirmek imkânsızdı. Şehir okullarından ayrı işleyişe sahip ve henüz bir incelemeye tâbi tutulmamış köy muhitlerinden gelmiş olan öğrencilerin her şeyden evvel çok iyi tanınması gerekiyordu.

Bir taraftan işin içine girerek elden geldiği kadar çalışırken bir yandan da her gün rastlanan olaylar üzerinde dikkatle durarak bazı neticelere ulaşıyorduk. Öyle hadiselerle karşılaşılıyordu ki bunların önünde ne yapacağımızı bilmiyorduk. Hırsızlık tabii sayılan bir şeydi. Her gün postal, gömlek, battaniye, yatak takımı kaybolur, bavullar, torbalar açılır. İşin garip tarafı; bu işleri yapmak diğerleri tarafından mesele sayılmazdı.

Kuvvetinin daima büyük payı alması, zayıfın kuvvetliden, küçüğün büyükten dayak yemesi şikâyeti mucip haller değildi. Bir gün yaşı epiyce ileri, güçlü kuvvetli bir öğrenci kışlanın avlusunda küçük bir çocuğu yerden yere vuruyor. Her tarafını kan içinde bırakıyor. Bunu pençereden gözetliyen iki öğretmen çocuğun şikâyete geleceğini umuyorlar. Dayağı yiyen hiç oralı değil. Ağlıyarak bir kenra çekiliyor. Kendisini çağırıyorlar:

— Nedir bu halin ne oldu?

— Hiç!

— Nasıl hiç, biz gördük Halim seni dövdü.

— Hayır dövmedi, şakalaşıyorduk.

Bu, asırlardan beri hakkını yalnız kendi kuvvetiyle almağa alışmış, şikâyet edecek makam tanımayan bir muhitin çocuğu idi.

İlkokulu bitirmiş olmalarına rağmen Türkçeyi çok zorlukla konuşanlar vardı.

Yeni alınan çocuklar üzerinde yapılan bir denemede bilmedikleri kelimelerden bazıları:

Sürahi, not, iskarpin, matbaa, balkon, çerçeve, helâ, frenkgömleği, kavanoz, kupa, çakı, çatal, yatak çarşafı, mangal, karikatür, eczacı, söylev (nutuk), mecmua (der-

gi), kitaplık. (kütüphane), aspirin, keman

Bu ve bunlara benzer yüzlerce kelimelerin bilinmeyişi karşısında öğretmen idare bakımından zorluk doğuruyordu.

Günlük hayatımıza karışmış, yıllardan beri tabiî bir şekil almış bir çok basit âdetler onlara yabancı geliyordu. Çocuklar kendileri için yeni olan bu halleri gülerek garip karşılarken biz de onların aldıkları bu duruma şaşıyor, bazan sinirleniyorduk.

Şinasi Tamer anlattı:

İşe başladığı günlerde özenmiş, yemek masalarını muşambalamış, çay bardakları ve kaşıkları almış, herkesin önüne peçete koymağı düşünmüş, çatal kaşık ve bıçakları tamamlamış. Öğrencilere buyur etmiş çok geçmeden bir de bakmış ki; muşambalar bıçak yaralariyle delik deşik çay kaşıkları ortada yok. çatalların bir kısmı kırılmış öteki'erde kullanılmıyor.

Zeytin ve zeytin yağlı yemeklere el sürülmüyor. Bu yemeklerin bulunduğu günlerde öğrencilerin yarısından fazlası ekmeğini alıp yemekhaneden çıkıyor.

Bazı öğrenciler helâ ve su kullanmiyordu. Bilhassa geceleri şuraya buraya pisliyorlardı.

Öğrencilerin mühim bir kısmı trahomlu idi. Ayrıca köylerinden uyuz, kabakulak hastalıklarını getirenler bulunuyordu.

Tespit edilen bu kötü alışkanlıkların yanında köyün temiz, bozulmamış çevresi içinde kazanılmış öyle iyi huylara maliktiler ki bunları temel yaparak yeni adamı yaratmakta güçlük çekilmiyecekti. Zorluklara karşı dayanıklılık, i ç t e n saygı, alçak gönüllülük, fedâkârlık, çabuk kavrama ve hepsinin üstünde tam realist bir ruh sahibi olma gibi iyi tarafları kendilerine gönül bağlatıyordu

Öğretmenlerle yapılan bir toplantıda çocukların eğitimi meselesi görüşülürken şu ilkeler ve tedbirler tesbit edildi :

1 Günlük yaşayış içindeki olaylardan faydalanarak öğrencilerin iyi ve müsbet hüküm vermelerini sağlamak,

2 - Bazı iyi hareketleri, alışkanlık derecesine çıkarılıncaya kadar öğretmen nazaretinde uygulatmak,

3 – Müessesevi kendi malları, kendi yuvaları gözüyle bakmalarını sağlamak için yapacakları zararların gene kendileri tarafından ödetilmesi yoluna gidilmesi,

4 Aile birlikleri (kümeler) halindeki yaşayış içinde bir veya bir kaç öğrenci tara-

fından aile topluluğu zararına yapılan suçlardan o kümeyi sorumlu tutmak suretiyle kendilerinde sosyal vicdanın teessüne yardım etmek,

5 Her öğrencinin kabiliyet ve karekterini anlıyabilmek, bütün çalışmalarını ve hareketlerini düzenlemek için baskı yerine her hususta görüş ve düşüncelerini çekinmeden söylüyebilen bir hürriyet havası yaratmak,

6 - Alınan bütün tedbirlere rağmen yılların verdiği bir alışkanlıkla yürüyüşümüze ayak uyduramiyan, arkadaşlarının ve müessesenin zararına hareket etmekten kendini kurtaramiyan öğrencileri Enstitüden uzaklaştırmak.

Zamanla daha açık bir suretle anlaşıldı ki, söz, telkin, nasihat istenilen tepkiyi doğurmamaktadır. Onlara örnek olmak, ulaştırması istenilen yaşayış şartlarını ve vasıtalarını ağlıyarak, ilk zamanlarda doğacak zararları göze alarak kurulacak yeni düzen ve muhit içinde görgülerini arttırmak lâzımdı.

Bu düşüncelere dayanarak hep birlikte tedbirlerin uygulanmasına girişildi.

GÖRÜLMEMİŞ KIŞ

Kar adam boyundan fazla. Görülmemiş derecede şiddetli soğuk bizi kışlaya hapsediyor. Bütün yollar kapalı. İhtiyarlar Akçadağda böyle kış görmediklerini söylüyorlar. Anbarımızda yiyecek son derecede azaldı. sin fenası istasyonda barınan 150 çocuğumuzun erzakını göndermek mümkün olamıyor. Sonradan öğrendik, öğretmen aileleri kolları sıvamışlar bulgukları undan bazlama yapıp şekerle çocukları doyurmuşlar.

ERZAK SANDIKLARINI GÖZLEYİŞ

... karlarla elimizi yüzümüzü yıkıyor, gene kar suyu ile yemeğimizi pişiriyorduk. Erzakımız katırlara yüklü sandıklar içinde Akçadağdan geliyordu. Bazan erzakın gelmesi gecikiyor, sabırsızlıkla dakkaları saymağa başlıyorduk. Çıkardığımız gözcülerden katırların göründüğünü ilk haber veren bizim takdirlerimizi, sağollarımızı kazanıyordu. Karın adam boyunu geçtiği bir gün gene erzak beklemeğe başlamıştık. Yemek zamanı geldi geçti. İkindi oldu, gözcülerden bir kaber çıkmadı. Artık anladık ki, bu havada kışladan hayvan gelemez. Aynı durumda olan öğretmenler de telâşa düştüler. Köyden ekmek sacları toplandı, öğretmen aileleri hamurun başına oturdular, nihayet sıcak bazlama -

larla karınlarımızı doyurduk. İki gün sonra karşıki bayırdan katırların lamekte olduğunu haber verdikleri zaman içimiz sevinçle doldu. Karları yara yara ilerliyen katırlar, her tarafı buz bağladığından adımlarını zor'la atıyorlardı. Katırlar ve sandıklar bizim en kıymetli araçlarımızdan biri idi. Çünkü erzakımızı taşıdıkları gibi, ayrıca posta vazifesini de görüyorlardı. Katırlar gelir gelmez bütün arkadaşlar etrafını sararak sandık - ların sağını solunu tetkike başladık. Biz bu sandıkla - rın tahtalarına tebeşirle, kalemle yazılar yazarak kışladaki arkadaşlara selâmlar gönderir ve cevaplar alırdık. Sandıkların üzeri çizgilerle dolu idi. Bu çizgilerin ara - sından bir tanesini seçtik ve hep beraber okuduk: Yaşamak bir mücadeledir.

Mecit Yolçın
Çan Okulu Başöğretmeni

Pelerinlerine sarılmış olan çocuklar kış - lanın bir türlü ısınmak bilmiyen harap oda - larında derslerine çalışıyordu. Herkeste bu köhne binaya karşı nefret duyguları uyanı - yor. Bahar ayları dört gözle bekleniyor. Hep birlikte karar veriyoruz. Bir daha buraya dönmüyeceğiz.

CANIMIZI DİŞİMİZE TAKARAK

İkinci cihan harbi üçüncü yaşının içinde. En büyük sıkıntımız, yiyecek maddelerin bulunmayışı oluyor. Etrafta kıtlık var. Bir

çok köylüler dut kurusu yiyerek geçiniyorlar. Diğer yiyecek maddelerini o kadar aramiyoruz. Fakat ekmeklik buğdayı tedarik edemezsek ne olacak Bu bizi çok düşündürüyor. Baş vurmadık makam, almadık tedbir kalmiyor. Yeni alınan üçüncü devre öğrencileriyle altı yüze ulaşan kütleyi doyurmak lâzım. Bir aralık tekrar valiye çıkılıyor. "Sen 600 kiş'den bahsediyorsun, benim başımda koca bir şehir var„ cevabiyle karşılıyor. Öğrencileri izinli olarak evlerine göndermek. Derslerin sekteye uğraması, ayrıca yeni binalarımızı yapamiyarak gene iki parça halinde kalmak ve kışladan kurtulamamak endişesi bizi bu fikrimizden caydırıyor. Kapı kapı dolaşarak bin bir zorluk içinde nihayet haziranı getirebiliyoruz. Bu arada bir kaç öğrenci Enstitüyü terkediyor.

GÖÇ

Çekilen sıkıntıların yarısının ulaştırma imkânlarının olmayışından, demir yolundan uzakta bulunuşumuzdan ileri geldiğini hepimiz anlıyoruz. Ne yapıp yapıp istasyondaki yerimize yerleşmek, bu suretle zorlukları azaltmak lâzımdı. Bir sabah öğretmenler başta olmak üzere sessiz ve alâyışsız bir

halde kışlanın sâkinleri istasyon yolunu tutuyorlar. " Ölmek var dönmek yok. Bu yaz öyle çalışacağız ki, kış aylarında bizi barındıracak yerleri hazırlıyacağız. Nihayet bir mevsim daha sıkıntiya katlanacağız". Bu düşünceler kışlada verilen kararların yolda davamı idi.

O sırada istasyondaki bina durumu şöyle: Sıvaları yapılmakta olan bir okul binası, tamamlanmış üç öğretmen evi üç kerpiç baraka ve temelleri atılmış ikinci okul binası vardı. Sivas ve Erzincanlı öğrençiler yeni açılan Yıldızeli — pamukpınar Köy Enstitüsüne naklediklei için mevcut biraz azalmıştı.

Ranzalar dışarıya çıkarılarak açıkta bir yatakhane kuruldu. Yemek yeri olarak bir gölgelik yapıldı. Bir revir hazırlandı, bir kısmımız binalara yerleştik. Barakalardan biri işlik diğeri ambar, üçüncüsü de bir kaç aileye ev vazifesini görüyordu. Kışlada bulunan eşyalarımız geldikçe bunları yerleştirecek yer bulmak zor oluyor, bodrumlar, dersaneler tıklım tıklım dolduruluyordu.

İlk iş olarak içecek suyu Enstitünün içine kadar getirmek oldu. Ziraat suyumuz çıkmış akıyordu. Bakanlıktan henüz ödenek gelmemesine rağmen zamandan kazanmak

için kredi ile temin edilen malzeme ile hemen plânları önceden hazırlanmış inşaat işlerine girişildi.

Geçen yılın acısını gören çocuklar işe öyle giriştiler ki malzeme yetiştirmek mümkün olamıyordu. Piyasada satın alınacak hiç bir inşaat malzemesi yoktu. Enstitüye 90 kilometre mesafede Kapıdere istasyonunda kireç yakmağa, Enstitü arazisinde tuğla imaline başladık. Bir çok fabrikalara baş vurmamıza rağmen bilhassa vagonsuzluktan kiremit temin edilemiyordu. Çaresiz kiremiti de burada dökmeğe krar verildi ve işe başlanıldı. Bir taraftan da kışlık bulgur hazırlanıyor, ekim ve dikim işleriyle uğraşılıyordu. Bir çok yerlerde malzemesizlik, vesaitsizlik yüzünden b a z ı işlerin paydos edildiği bir s ı r a d a bizim geniş bir inşaat proğramını t a t b i k e kalkışmamız bazıları tarafından tenkide uğruyordu. Elde dört arabadan başka vasıtamız da yoktu.

13 - Eylûl - 1942

Yaz aylarında 600 kişiyi barındıracak binaların yapılmasını ele aldık. İş yürüyor. Piyasada bulunabilen malzemenin fiatları geçen yıla göre üç - dört misli. Buna karşılık ödenek de az. Ucuza çıksın diye kavak kerestesi kullanıyoruz.

10 - Eylül - 1942
Havalar üşütecek kadar soğudu. Çocukların yarısı sıtmadan yatıyor. Mevcut kinin'e tedavi ediyoruz. Doktorumuz yok... Kış gelmeden hamamı bitirmek lâzım. Hazırlanan taşları Fırat istasyonunda hazirandan beri vagon bekliyor. Diğer inşaat devam ediyor.

BAŞARILDI

Birer cehver olan çocuklarımızın bitmez tükenmez gayretleri bütün zorlukları yendi. Bir kaç ay içinde ortaya çıkarılan eserleri görüp de onlardaki tılsım'ı enerjiye inanmamak mümkün değil. Dile ve yazıya gelmiyen ne zorluklarla karşılanıldı. Fakat bütün bu üzücü haller el birliği ile yüklenildiği zaman yaratılanların karşısında gönül ferahlığına çevriliyor. Harcanan emeklerin yarın yeşillikler içinde ileri bir hayatı yaşatan yeni bir yurt yaratacağını bilerek çalışanlar, toplum içinde şahıslarını eriterek iş görenler durumlarını bilerek uğraşmışlar ve muvaffak olmuşlardı.

İşte hazirandan bu yana yapılan iş'er: 70 metre uzunluğunda bir okul, bir fırın, ik işlık, dokuz kurnalı bir hamam, bir okul binasının eksiklerini tamamlama, 65 metre uzunluğunda kerpiç yatakhane, 85 bin oluklu kiremit, 110 ton kireç, 220 bin tuğla ima-

-li, yeniden 200 tabure, 60 masa, kendi buğdayından kışlık bulgur, 1000 dönümün hasatı, 600 dönümün ekimi bir çeşme, 30 bin kavak dikimi.

1943

IŞIK

Enstitüde yetiştirilen gençler yalnız kendi çalışkanlıklarına güvenirler veya dayanırlar. Başkalarını desdek yaparak, yapamıyacakları sahalara dalmak isteğini taşımazlar. Yaratıcı mesailerine güvenirler. Bu uğurda her zahmete katlanırlar.

***

En küçüğümüzden en büyüğümüze kadar bütün Enstitü halkının Seferber olduğu elektrik işindeki emeğimizin mükâfatını karanlıktan kurtulmak suretiyle görüyor, yaparken rastladığımız güçlükleri geceleri kitaplarımızı okurken kavuştuğumuz rahatlığa bağışlıyoruz.

Köy Enstitüleri Broşürü

Bu yılın en başarılı işi Enstitüyü elektriğe kavuşturmak oldu. Harp yıllarının en mahrumiyetli bir zamanında bu tesisatı kurmanın zorluğu iyi biliniyordu. Bunun ya-

nında paranın azlığı ayrıca engel çıkarıcı bir âmil oluyordu. Para bütün resmî dairelerimizde topun patlaması için ilk lâzım olan barut gibidir. Öyle düşünülmedi, karar verdikten, teşabbüs edildikten sonra başaralamıyan tek işimiz olmadığından bu alışkanlık kolayca bizi işe sevketti.

Önce kanalla, içinde evi de bulunan santral binasını yapmak gerekiyordu. Bu yoldaki çalışmaları görenler ve içinde yaşiyanların hayatları boyunca unutamiyacakları bir canlılıkla ve elbirliğiyle işe sarılındı. Enstitüde bulunan herkes (çamaşırcı kadınlar, işçiler, aşçılar dahil) sabahın erken saatlerinde Sultansuyu kenarına iniyor, lâzım olan inşaat malzemesini; omuzlarında taşıyarak, imal ederek, dıvar örerek, kazma salıyarak sağlamaya çalışıyordu.

Bina ve kanal kısa bir zamanda tamamlanıyor. Türbin, tel ve dinamo gibi malzeme yarı parası kredi ile sağlanıyor ve yerleştiriliyordu. Gerekli direkler çok uzaklarda bulunabiliyor, bunlar bir ekip tarafından suyun içinde günlerce çekilerek getiriliyordu.

Bu işe o kadar heveslenilmişti ki hastalık bile çalışmalarda mazeret sayılmiyordu.

10 Eylül 1943

Bu gün enstitü elektriğe kavuştu. Gece arazinin üst başına çıktım, elektrik ışıklariyle yıkanan binaları saatlarca seyrettim. Artık ne lâmba camı derdi, ne lükslerin parlaması ve sönmesi endişesi kalmadı. Meydana konulan 3000 mumluk ampulun altında öğrenciler ışık bayramı yapıyorlar. Ne kadar sevinseler ve öğünseler hakları var.

Akşama doğru santralda her iş sona ermişti. Şalteri indirince lâmbaların yanacağını söyliyen Gaspar'a inanasım gelmiyordu. Gene bir aksilik çıkar endişesiyle zihnimde koca bir istifham belriyordu. Acaba bir yanlışlık yaptık mı, şimdi Gaspar "şu âlet olmayınca yakamayız„ mı diyecek düşüncesiyle heyecanlanırken tepemizde ki ampulun yavaş yavaş kızardığı sonra pırladığını ve nur olduğunu görünce orada bulunan öğrencilerle dışarı fırladık. Daima yokuş olan yolumuzda koşarak Enstitüye doğru ilerlemeğe başladık. Soluk soluğa demir yolunun yarmasına ulaştığımız zaman Enstitü ışık içinde pırıl pırıl karşımıza çıkıverdi, Bir adım daha atacak halimiz yoktu, oracığa çimenlerin üzerine uzandık. Uzaktan alkış ve şarkı sesleri geliyordu.

Bir Serbest tahrir ödevinden :

ENSTİTÜDE AKŞAM

Kendi yetiştirdiği nazlı ağacın dibinde dalmış, romanını okuyordu. Fakat ne yazık ki güneş artık ışık-

larını ondan esirgiyor. Alaca karanlıkta gözlerin süzdüğü satırlar birer çizgi halini alıyorlar. İstemiyerek kitabı kaplıyor. Tam o sırada tepesinden akan bir ışık hüzmesi etrafını aydınlatıyor. Hah şimdi güneşe uğurlar olsun! Kıskanç ışığını esirğesin varsın. İnsan zekâsı ondan daha üstündür. Işte kendi ekmekleriyle yaratılmış elektriğin helâl ışıkları. Gene romanına devam edebilirsin.

Ey güneş, sen batarken bizi, dostlarını unutuyorsun. Fakat biz hiç de ümitsiz değiliz. Işıkların senin olsun. Dön de bak bir defa; İşte fikir ve bilek kuvvetimizle meydana gelmiş medeniyetin ışıkları... onu da bizden alamazsın ya, o ışıklar bizim en tabi hakkımızdır.

H. Karakuş
Sınıf: 2

ÇADIRDAN EVE

Enstitünün kuruluşunun ilk günlerinden beri çalışmakta olan öğretmenler yazlarını çadır altında, kışlarını çadıra hasret çektiren kerpiç ve toprak damlı barakalarda geçiriyorlardı. Çocuklariyle bir masa etrfında toplanıp baş başa çorba içmek zevki unutulmuş gibi idi. Ayni amaca yöneltilmiş çalışmalar; öğretmen, memur, öğrenci, işçi herkesi ayni yaşama şartlarına tâbi tutuyordu. Tam

manasiyle arkadaşlık içinde geçen bu hayat, herkesi tabiatın güçlüklerinden ve lütuflerinden ayni derecede hisseli yapıyordu. İçilen su kullanılan kap, yatılan yer, giyilen elbise hep ayni şeyler. Hep beraber üşünüyor, yağmur herkesi islatıyor, güneş topumuzu yakıyordu.

Öğrenciler sıkışık da olsa binalarına yerleşmişlerdi. Öğretmenle-i; sonradan ahır olarak kullanılan barakalardan, bodrumlardan kurtarmak zamanı gelmiş bulunuyordu. Bu maksatla beş öğretmen evinin yapılmasına girişildi. Ikisi büyük üçü küçük tip olan binalar az zamanda inşa edildi. Bu suretle öğretmen ailelerinin bir kısmı birer yuvaya kavuşturulmuş oldular.

ENSTİTÜ ÖĞRETMENİ

Şahsi menfaatını ulusun menfaatından üstün tutmaz. Tutanlardan hoşlanmaz, nefret eder. Başkalarına zararlı olmaktan çekinir, bu yola sapmayı asla istemez.

Köy Enstitüleri Broşürü

Ögrencilerle iç içe yaşıyan, ağabey, baba oğul ve arkadaşlık havası içinde yetiştiricilik rolünü yapan Enstitü öğretmeni her şeyden önce çalışkan, fedâkâr ve sağlam karekterli insandır. Buraya gelmeden önceki yaşama

şartları ne şekilde olursa olsun iyi niyetli her öğretmen davanın istediği adam olmakta güçlük çekmemiştir. Çapraşık, hile'i yolların tıkandığı Enstitü intibaklarında, kalplerinde gömülü olan vatan severlik ve köycülük ülküsü duyguları birinci âmil olmuştu.

Onların tabiatla cenkleşmeden, menfi rüzgârlara göğüs germekten derinleşen alınlarındaki çizgiler, dilediklerine kavuşmaktan doğan içlerindeki tazeliğin işaretleridir. Yatıtkları çadır ve izbe odaların darlığını gönüllerinin genişliğinde erittiler. Yemeklerine kattıkları kar sularını yarınki pınrların hayalinden geçirdiler. Herkesten çok çalıştıkları, başkalarından fazla sıkıntı ve mahrumiyet gördükleri için kendilerini bahtiyar saymasını bildiler. Hallerine acıyanlara acıdılar. Alkışları tevazularında erittiler. Midesini kesesini ulusun üstünde tutanlar birinci düşmanları oldular.

Enstitü öğretmeninin kimseye zararı dokunmaz. Gürültüsüz ve sükûnet içinde yaşamasını sever. Yaptığı işleri iddialı, şamatalı dış görünüşe bürümekten çekinir.

İçlerinden çok genç yaşta bu uğurda canını veren oldu. Acı ve sevgilerini kalplerine gömdüler.

ÇADIR

Yıl 1941, mevsim yaz. Göç var, toprak çocukları toprağa göç ediyorlar. Toprak çocuklarının toprağa, toprağın emeğe, topağın pulluğa, tapragın bilgiye hasreti var.

Savaş var. Toprağın kara bağrı neşterleniyor. Toprak çocuğu tılsımlı elleriyle avuç avuç, etek etek, kucak kucak yapı, yol, hark, ışık, fidan saçıyor bozkıra.

Neler doğmadı ki kara çadırdan. Çadırda doğanlar özyurtta tufan, kosovada tırpan, Mohaçta kırbaç, İstanbulda top, Mısırda halife, Viyanada mengene, akdenizde kasırga oldular.

Enstitü kıl çadırdan doğdu, köy, Enstitüden doğacak.

Öğretmen : S. Yurdakul

EĞİTİM VE ÖĞRETİM

Bir yıl önce evlerin salonlarında, yatak hanelerde, ağaç altlarında, bina gölgelerinde yapılan kültür dersleri bu yıl mazbut ders-liklere sokulmaya başlamıştı. Bilhassa son sınıfın yetiştirilmesi yolunda titiz bir dikkat sarfediliyodu Çocuklarda ders kitapları dışında

serbest okuma hevesi beliriyor, derslik öğretimi ile iş alanındaki bilgi arasında ahenkli bir irtibat temini mümkün oluyordu. Dışarının ölçüsü klâsik okulun arşını olduğunu biliyorduk. Mezunlarımıza n o t verecek aydınların, işe kuvvet olan bilgi yerine yığın halinde duran (malûmatı) arayacaklarını şimdiden bazı olaylar gösteriyordu. böyle bir tepkiyi şimdiden göze alarak bu kısa müddet içinde köye yarayacak, öğretmenin heyecanlarını besliyecek, uygulanabilecek hüner ve bilgileri kazandırmaya çalıştık.

Ayrıca köy tetkiklerine yer verildi .son sınıf öğrencileri izinli giderlerken bu işle vazifelendirildiler.

öğrencilerle kararlaştırılarak alınan tedbirler sayesinde kuruluş senelerinin hırsızlık, kavgacılk gibi kötü itiyatları kaybolmaya başlamış, bu kötü huyları ayıplıyan sosyal vicdan belirmişti. Öğrenciler haftalık ve aylık toplantılar yaparak ve çeşitli kurullarda çalıştırılarak müessesenin gidişatiyle ilgilendirilmişler, bilinçli bir çalışma yoluna girmeleri sağlanmaya başlanmış bulunuyordu.

Ziraat İşleri

Meyvacılık, sebzecilik ve tarla ziraatı çalışmalarına bu yıl koyunculuk işi de katıldı. 120 koyunlu bir sürü ile işe girişilmiştir.

Sütünden, yününden, yavrularından edinilen kazanç ileriki yıllarda bu işi daha geniş olarak ele almamıza yaradı.

Pulluklariyle toprağı işleyen öğrenciler o sıralarda tedarik edilen traktörün gücünü denediler.

Bir taraftan köylüye yetişmiş meyva fidanları dağıtılırken, diğer taraftan yeniden fidanlıklar kuruluyordu. Bu fidanlar bir kaç yıl sonra mezunların köylerine ve komşu enstitülere dağıtılacaktı.

Diğer işler:

5 öğretmen evi, bir umumî helâ, anbar mutfak, çamaşır ve bulaşık yıkama yeri, yemekhane işini gören 105 metre uzunluğunda bir bina, su kuvvetiyle çalışır elektrik tesisatı, ağıl, 100 ton kireç, elli binlik bir meyva tohum fidanlığı, yüz bin tuğla, 80 bin kerpiç.

1944

ÜRÜN YILI

1944 yılı ilk ürün yılıdır. Eylül sonlarında ilk mezunlar köylerine dağılıyorlar. Bu suretle köylere taşan çalışmalar yeni bir mücadele konusu oluyor.

KÖYLERDE UYGULAMA

Beşinci sınıf öğrencilerinin Enstitü bölgesine giren köylerde bir ay süre ile öğretmenlik uygulaması yapmaları hem onlar için hem de başlarında bulunan yetiştiriciler için faydalı oldu. Önceden incelenmiş olan köylerin durumuna göre öğrencilerle birlikte iş ve çalışma programları hazırlandı. Gene köylerin durumu göz önünde tutularak adaylara birer aylık yiyeceklerinden başka yerine göre yatak takımı, san'at âletleri ve basit

ilâçlar dağıtıldı. 171 aday bir sabah köylerin yolunu tuttular. Kimisinin sırtında heybe, kimisinin önünde yatak ve kitapları yüklü eşek, kimisi yaya, kimisi atlı olarak yola düzülen bu kafilenin arkasından bakarken iki adımlık yere olur olmaz taşıt vasıtasiyle gitmeyen, harcırahını almadan yerinden kımıldamiyan sözde münevverlerin halini düşünüyoruz.

Adaylarla birlikte hazırlanan çalışma programlarının kısaca esasları şunlardı:

1 - Okul içi çalışmaları :

a - Okulun haftalık ders programı gereğince eğitmenle iş birliği yapılarak derslere girilecek.

b - Ziraat işlerine geniş yer ayrılarak okul bahçesi düzenlenecek, fidan çukurları açılacak.

c - Okulun içecek suyu köyün özelliğine göre ve mevcut imkânlar içinde sağlanacak.

d - Okul levhası, bayrak direği ve bayrak, kayıt işleri, sıra masa gibi vasıtalar sağlanacak, onarılacak. Yoksa, okula muhakkak bir helâ yapılacak.

e - Halk türküleri öğretilecek, İstiklâl marşı Enstitüdeki düzene uydurularak söyletilecek.

f - Çocukların sağlık durumları üzerindeki çalışmalar başa alınarak onlara gerekli iyi itiyadlar kazandırılacak.

2 - Köy topluluğu içindeki çalışmalar :

a - Gece dersleri yapılacak. Bu dersler sıkıcı bir duruma sokulmiyarak konuşma ve eğlencelerle çekici bir şekilde devam ettirilecek.

b - Şehirden getirtilecek gazete ve dergiler toplu - ca okunarak günün olayları üzerinde durulacak, Türk inkilâbı ve ileri fikirlerin kavratılmasına çalışılacak.

c - Kurtuluş savaşı gibi büyük olaylarlar içinde bulunmuş olanlardan faydalanarak millî duy - guların takviyesine çalışılacak.

d - Köyün çeşmesi, temizliği, sağlığı ile yakın - dan ilgilenilecek, köye bir helâ yapılacak.

e - Köyün resmî işlerine ilgi gösterilecek, önemli hastalıklara (tifüs, çiçek, kızıl gibi) rastla - nıldığında hükûmet tabibine haber verilecek.

Adaylar köylere dağıldıktan sonra beş Enstitü öğretmeni tarafından iş başındaki du - rumları incelendi. Bu gözlem ve inceleme - ler sonunda çeşitli bilgiler elde edildi.

Köylüler adayları iyi karşılamışlardı. Her adaya bir aylık yiyecek olarak verdiğimiz erzak içinde çay, şeker ve gaz köylerde im - renilen şeyler olmuş. Adaylar bu çeşit mal - larına bir kısım fakir köylüleri ortak yap - mışlar. Bazı yerlerde çay ve şekeri hastalara ilâç gibi kullananlar olmuş. Işıksız köylerde o sırada gazyağı karaborsada bile bulunmu - yordu, öğremenin lâmbasının etrafı misa

fir halkalariyle çevrilmiş. Adıy bu durumdan faydalanarak bu topluluklara gece dersleri tatbik etmiş. Köylerde sanat aleti olarak hiç bir şeye rastlanmıyor. Bir keser bile bulmak mümkün olamıyor. Adayların bir kısmı Enstitüye dönerek takım alıyorlar. Yirmi altı köyde okul ve köylüler için helâlar yapılıyor. Fakat bunları kullandırmak için bir aylık çalışma kâfi gelmiyor. Okulların noksan tarafları onarılıyor, köye kaldırımlar yapılıyor. Halk türküleri, mandolin sesleri, halaylar ve zeybek oyunları köylüleri çok sarıyor. Sonraki senelerde mandolinli öğretmen istemek için Enstitüye kadar köylüler gelmişlerdir.

O sırada hemen her köyde salgın halinde uyuz vardı. Aynı zamanda çiçek, tifüs hastalıklarına da rastlnıyor. Elâzığ taraflarında ölüm vakaları tesbit ediliyordu. Adaylar birer mektupla Enstitüden ilâç getirtiyorlar köylüyü tedaviye çalışıyorlardı. Diğer tehlikeli hastalıklara rastladığı zaman Enstitü doktoru veya hükûmet tabibinin haberdar edilmesi yolu tutulmuştur. Fakat adayların bu iyi niyete dâyanan hareketleri nedense bazı resmi makamlarca hoş karşılanmiyordu. "Bu baş belâları da nereden çıktılar" deniyordu. Çocuklarımızı üzen bu hal bizi şaşırtmiyordu. Çünkü ilerki sayfalarda belirtileceği

gibi Akçadağ Köy Enstitüsünün 800 mevcudlu topluluğunun sağlıgı ile ilğilenecek bir doktor bulunamiyor, yeni açılan sağlık kolunun öğretmenliğini kabul ettirmek için harcanan gayretler boşa çıkıyordu. Adaylardan Tufan Karaaslan staj görmekte olduğu köyde tifüse yakalandı.

Staja giden bir aday köyde ders zamanı olmasına rağmen okulu kilitli buluyor. Öğretmen gelir açar diye bekliyor. Aradan on gün geçtiği halde gelen olmuyor. Bu duruma alışmış olan köylüler öğretmenin geleceği gün belli olmaz diyorlar. Aday karakolun telefonundan faydalanarak durumu millî eğitim müdürlüğüne bildiriyor. Yolsuzluklardan haberdar edilerek rahatsız olmaktan hoşlanmayan müdür çocuğu şiddetle azarlıyor "Sana ne, sen vazifene bak, daha resmî sıfatını almadan böyle işlere karışma„ cevabını alıyor.

Öğretmeni bağrına basan köylünün yanında aydın geçinen bazı makamların ve şahısların almış oldukları menfi tavırlar ilk bakışta cesaret kırıcı olarak görünmekte ise de biz bu durumu yadırgamiyorduk. Belli kalıplar icinde, işleri kâğıt üzerinde halletmeğe alışmış, kırtasiyeciliğe dayanan eski memur zıhniyetinin bu yeni tıp adamın çalış-

ma tarzını kabul edemiyeceği açık bir hakikatti. Dalaveranın, karaborsanın, atlatma, oyalama ve kırtasiyeciliğin hüküm sürdüğü hayattan uzak iyi ve müsbet kıymetlerin yaşadığı bir muhitte yetşmiş olanların dürüst hareketleri elbette bazılarına diken gibi batacaktı. Yarın köylerde başlayacak g e n i ş faaliyet içinde bakalım nelere rastlıyacağız.

DİCLE KÖY ENSTİTÜSÜ

Diyarbakır — Ergani ilcesinde, önceden tesbit edilen yerde yeni bir enstitü kurulacak. Bu iş Akçadağa veriliyor. Akçadağ kendinden ayırabildiği insan ve malzeme ile buraya göç ediyor. 1 — Haziran — 1944 günü Ergani istasyonu civarındaki araziye çadırlar kurulmuştur. Bir gün sonra gün doğmadan etrafı dolduran kazma, kürek ve şarkı sesleri yıllardan beri hareketsiz yatan ovaya canlılık getiriyor. Daha ilk günden inşaat için gerekli taş, kum, kereste, kireç, tuğla gibi malzemenin temininde rastlanan zorluklar, maliyecilerin Enstitü kanunlarına olan yabancılıklarından doğma engellerle birleşince üzüntülü bir hal alıyor. Her şeyden önce lâzım olan inşaat malzemesini temin edecek t a ş ı t vasıtası bulunamiyordu.

Bu işlerle uğraşılırken Umum Müdür yanında bir kaç Enstitü müdürü ile geliyor. İşler üzerinde konuşulduktan sonrra Umum Müdür şu telgraf suretini dikte ediyor:

Milli Eğitim Bakanlığı
İlköğretim Umum Müdürlüğü

Ankara

Temmuz ayının başı ile yirmisi arasında diğer köy Enstitülerinden sekiz yapıcılık ekibinin kurulacak binalarda çalışmak üzere gönderilmesine emirleriniz

Bu tel yazısından çıkan mana açıktı. Sekiz ekibin yapacağı sekiz binaya gereken inşaat malzemesini onlar daha gelmeden hazırlamak gerekiyordu.

Bir hafta sonra esaslı işlere girişilebildi Diğer ekiplerin gelmesini beklemeden mevcut vasıtalardan faydalanmak suretiyle iki binanın inşasına başlandı. Bir taraftan bu işlerle uğrşırken, diğer yandan ekiplerin barınmaları için gereken ranza, yemek masası ve yatak takımlarının hazırlanmasına çalışılıyordu Yatak takımları Akçadağ Köy Enstitüsünde imal ediliyor, aynı Enstitüden bir vagon kereste, çift atlı bir araba ile Pamukpınardan bir öküz arabası ve tomruk kereste getiriliyordu. Akçadağdan geçici bir zaman için

getirilen memurlarla muamele ciheti yürütülmekte idi.

O zamanlar dikili ağacı bulunmiyan, yılanların kaynaştığı Dicle, şimdi çoğalan binaları, yükselen ağaçları ve muntazam yollariyle modern bir köy görünüşü içinde harcanan emeklerin abidesi oldu. Önünden gelip geçerken binaların ve ağaçların arasında dolaşan yüzlerce köylü çocuğunun gölgelerini gördükçe içimizde tatlı ve ümit verici duygular beliriyor.

DİĞER İŞLER

İnşaat: Enstitünün mimarı getirilerek binaları bir buçuk kilometre uzunluğurda bir saha içine serpen vaziyet plânı değiştirildi. Bütün yapılar 510 metrelik bir sahaya oturtuldu. Kullanış bakımından elverişli olmiyan birinci ve ikinci okul binalarının plânları da terkedilerek yeni tip plânlar çizdirildi. Hemen işe koyularak üçüncü okul binası, iki öğretmen evi, evleri ve okulları birbirine bağlıyan yollar, demir boru tedarik edilerek tazyikli su tesisatı yapıldı.

Ziraat: Evlerin araları parsellere bölü-

nerek buralara 2500 meyva fidanı dikildi. Mezunlara, köylülere ve komşu enstitülere fidanlar verildi. Artık ziraat işlerimizde köylüye örnek olabilecek duruma gelmiştik. Yaptığımız ekim ve dikim işleri gayet düzenli ve verimli oluyordu. Bir yandan da kirizme işini ele aldık. Civardaki köylüler bunu ilk defa görüyorlardı. Yeniden bağcılığa başladık. Sebze ve tarla ziraatına bu yıl ders uygulaması yapacak kadar yer ayırmış bulunuyorduk. Bununla beraber Enstitünün karpuz, soğan, hıyar ihtiyacını tamamen sağlamıştık. Koyun sürümüz arttırılmış olduğundan bütün y a z aylarında öğrencilerin bol bol yoğurt yemeleri temin edilmiştir.

Kooperatif: Yetiştirilmekte olan öğrencilere kooperatifçilik bilgisi vermek, onları böyle bir kurul içinde çalıştırarak bilgilendirmek yapılacak işlerimizin en önemlisi sayılıyordu. Bu maksatla Enstitünün ilk temel taşının konulmasiyle yaşıt olarak kurulmuş bir kooperatif vardı. Fakat dört yıllık çalışmaları sırasında bu kurul Enstitüde yaşayanların ufak ihtiyaçarını karşılamaktan başka bir şey yapamiyor, bakkal dükkânı durumundan bir türlü kurtulamiyordu. Başında çalışan şahısların düşüncelerine ve bilgilerinin derecesine göre şekilden şekile giriyordu. Bu hale bir son vermek, kooperatifi statü

esaslarına göre gayesine uygun bir şekle sokmak düşüncesile işe girişi'di. Eski bilgiler bu alanda yazılmış kitaplardan edinilenlerle takviye edildi. Köylülerden bulunan yeni ortakların iştiraklarile kooperatif stadüde belirtilen esaslara uygun olarak kuruldu. Bir yıla yakın zaman içinde, elindeki parayı işleterek mütemadi bir devre tabi kıldığı için 4000 liradan fazla kazanç sağlamış oldu. Kooperatif malın iyisini ve ucuzunu sağla-

İLK MEZUNLAR

Enstitü bayraklar, şarkılar, milli oyunlar içinde ses ve hareket halinde bayram yapıyor. Beş yıldanberi yapılan kirizmanın, atılan tohumun, yetiştirilen fidanın ilk ürünlerini bugün köylere gönderiyoruz. Enstitü alanı şehirli, köylü, memur, tüccar bir çok konuklarla dolup taşıyor. Enstitünün kurulduğu bu toprakların çoraklığını b i l e n l e r yapılan işlere takdir dolu gözlerle bakıyorlar. Akşama kadar köy kalkınmasını belirten gösteriler yapılıyor. Konuklar dağıldıktan sonra konuşmalar devam ediyor. Her mezun yarınki çalışmalarının çetin olacağını,

fikir savaşının süngü savaşından daha zorlu bir iş olduğunu biliyordu.

Akşamın alaca karanlığında davul ve akordeon sesleri arasında mezunlar istasyona götürülüyor. Yavaş yavaş hareket eden trenden göklere yükselen seslere kalanların haykırışları karışıyor. Kurtuluş savaşına ilk kıtayı götüren katar gibi tren sevinç çığlıkları arasında ilerliyor. Eller havada son uğurlama yapılırken karanlığı yırtan ışıktan bir ok gibi uzaklaşan trenden son sesler işidiliyor:

Aynı yolda aynı emek
Gönüllerde bir tek dilek
Türk köyünü önde görmek
Türk köyünü önde görmek

Engelleri aşıyoruz
Ülkümüze koşuyoruz,

KÖYLERDE OKUL İNŞAATI

Yaz aylarında öğretmen gidecek köylerde okul yapımı seferberliğine g i r i ş i l d i. kendi okulunu yapmada köylülerin toptan işe sarılmaları Türk tarihinin en büyük kalkınma hamlelerinden birini gösteriyordu. Şehrin sınırından çıktın mı, uzaktan, yakın-

dan göreceğin manzara şudur: Dağın yamacında, ovanın düzlüğünde, derenin içinde öbek öbek serpi'miş köylerde kadınlı, erkekli irili ufak ı bütün köylüler bir yapının işleriy'e uğraşıyor. İşideceğin, keser, m a d ı r ga sesleri okul seferberliğinin köyden gelen yükselen gürü tüsüdür. Göbeğine kadar sakallı Terman köyü muhtarı en ufaklarla omuz omuza okulun çatısında. Meme'ân, Doyran köylüleri tuluklarla dereden harç suyu taşıyorlar. Yükselen duman sütunları kireç, kiremit ocaklarınındır. Şehirden köye gönenler hayvanlarının sırtında oku'un kapı ve pencerelerini götürüyo lar. İşsiz, güçsüz, kötü düşünceliler kalkınmanın dedikodusunu yapadursunlar. Bu işin kurtuluş savaş kadar mühim olduğunu ileride daha iyi anlıyacağız.

Vaktın darlığı ve ilk acemiliğin doğurduğu sebepler yüzünden bazı köylerde okular tamamlanamiyor. Bu işler için Urfa. Diyarbakır, Elâzığ, Tunceli illerine Enstitüden yapıcılık ekipleri gönderiliyor

Mezunları iş başında görmek ve durumlarını incelemek üzere Malatya. Elâzığ Diyarbakır, Mardin, urfa köyleri dolaşılıyor İnşaat ve mezunların yerleştirilmesi işinde bazı yerlerin geri kalmasının sebebi açıkca anlaşılıyor. Verilen emirleri tatbik etmek, kanunu uygulamak yerine (olur mu olmaz mı

mümkün mü değil mi) şeklinde işin münekaşa ve lâfiyle oyalanan idarecilerin ellerinde ki köylerde işlere ya hiç başlanmamış veya yapılar yarım bırakılmış durumda gö - rülüyor . Bu gibiler kendi beceriksizliklerini örtmek için de köylüyü koruyucu tavır takınıyorlar veya kabahatı başkalarına yüklemeğe çalışıyorlardı. Bu gezide öyle olaylarla karşılaşılmıştır ki bunların bir kısmı memleket hesabına zihinde endişe, kalpte derin bir sızı halinde yerleşecek kadar tepki yapmıştır. Memleket istatistik rakamlarından tanınamiyor. Gezmek, görmek ve yaşamak lâzım...

1945

YENİ DÜZEN

Bu yıl yeni bir düzen kuruldu. Okul binaları beş tane olmuştu. Her sınıf ayrı bir binaya yerleştirildi. Bu suretle sınıflar ayrı çatılar altında birer aile hayatı sürüyorlardı. Her binada derslik, yemekhane, yatakhane, kütüphane, hamam kısımları var. Artık dört tarafı dıvarlarla çevrilmiş binaların sıkışık durumundan kurtulmuştuk. Bazı binalara içinde oturan sınıf tarafından faydalanılmak üzere radyo da konulmuştu. Bu durumdan öğrenci ve öğretmenler memnundular. Binaların böyle ayrılışı verimli bir iş bölümünü sağlamış oldu. Her sınıf kendi oyun ve dinlenme, yollarını hazırlıyor, bahçesini çiçek ve ağaçlarla donatıyor, temizlik ve düzen gibi hususlarla ilgili nöbet işlerini kendileri tanzim ediyorlardı. Sınıf öğretmenleri çocuklarına ait çatalından yatak ve kitaplarına varıncaya kadar demirbaş eşyayı teslim alıyor,

bunların iyi kullanılması için öğrencilerle iş birliği yapıyorlardı. Ödevlerini iyi yapan sınıfların diğerlerine örnek olmaları, öğrencilerin işden döndükleri zaman kendi binalarına giderek serbest calışmaya imkân bulmaları, sınıfça müsamere tertiplemek, misafir ağırlamak, belli gece toplantıları yapmak imkânları hasıl oluyordu. Esasen köy Enstitüler kurulurken bütün talebeyi ve faa'iyeti tek bina içine toplamak yerine elli öğrenci için bir bina hesabile bizim bu gün ulaştığımız şekil düşünülmüş ve plânlar da buna göre hazırlatılmıştı. Bütün köy Enstitüleri içinde bu şekli ilk tahakkuk ettirme yoluna giren Akçadağ olmuştur. Önümüzdeki yıllar diğer okul binaları yapıldıkça daha geniş ve rahat duruma kavuşulacak ve bir kaç yıl sona Enstitü son şeklini almış olacaktır.

SERBEST OKUMA

Enstitüyü bitirdikten sonra köyde vazife alacak öğretmenler bilgilerini kuvvetlendirmek için bir taraftan tabiatın içinde araştırmalar, denemeler yaparken bir taraftan da kitap ve okuma faaliyetine yer vereceklerdir. Okumayan bu suretle günün oloylarından

haberi olmadan yaşayan, fikir ve tasavvur hazinesini zenginleştirmeyen köy öğretmenlerinin ileri hayata ayak uydurmaları imkânsız olur. Bu bakımlardan daha enstitüde iken okuma alışkanlığını ve zevkini alması gerekmektedir.

Genel kitaplık yeni baştan ele alınarak düzenlendi. Bir kısmı ödenekten ayrılan para ile, bir kısmı da halk evlerine ve, yayın evlerine ve yayın yapan resmî kurullara baş vurularak sağalanan kitaplarla kitaplık zenginleştirildi. Ayrıca sınıf kitaplıkları kuruldu. Serbest okuma saatları ayrıldı. Her gün birer saat da öğretmenin nezaretinde okuma faaliyeti yapılmaya başlandı.

Yapılan teşvik ve telkinlerle öğrenciler okuma işine öyle sarıldılarki bir çokları kendi paralarıyla kitaplar getirtmeye başladılar. Postahaneden paket paket kitaplar taşındı. Okuma işinin verimli ve faydalı bir yoldan yürümesi için küme başları tarafından çocuklara okuduklarının özetleri çıkarttırılıyor, bunlar gözden geçirilerek üzerinde konuşmalar yapılıyordu. Bir yıl içinde üçüncü sınıfta en az okuyan çocuğun 23, en çok okuyanın da 64 kitap okuduğu anlaşılmıştı.

YAPILAN DİĞER İŞLER

Bu yıl iki okul binası daha yapıldı. Bir kooperatif yapısı inşa edildi. Bütün binaların içleri ve tarasları karolandı. Okul binalarını bağlayan yollara parke taşı döşendi. Ziraat alanında fidancılık işine büyük önem verildi. Eski meyva bahçelerine yenileri katıldı. Meşe koruluklukları teşkiline başlanıldı. Bir taraftan hiç olmazsa yiyeceğimizi kendi ürünlerimizden sağlamak maksadiyle plânlaştırılan ziraat işlerimize uyarak ekim dikim yapıldı. Koyunlarımızın mevcudu fazlalaştırıldı. Çiçek ve süsleme faaliyetine yer verildi.

İKİNCİ DEVRE MEZUNLARI

48 i sağlık memuru olmak üzere 192 ye ulaşan ikinci devre mezunlarımızı ağabeylerinin yanlarına daha kuvvetli olarak gönderiyoruz. Yenilerinin yetiştirilmelerinde b i r yıl içinde köylerdeki çalışmalardan alınan bilgi ve derslerden faydalanıldı. Ayrıca i l k mezunların köylerdeki durumu yeni adaylara yerlerinde incelettirilmişti. Rastlanan güç-

lükler ve olaylar üzerinde bir bir durularak işin çetin tarafları sebepleriyle kendilerine açıkca belirtildi. Bu suretle çocuklar köyler de tutunabilmek için mücadele mevzularını şimdiden tanımış oldular. H e y a c a n l ı ve coşkun g ö s t e r i l e r içinde tatı geçen ayrılış töreninden sonra ülkümüzün bu ikinci mermisini geriliğin üzerine atmış olduk.

1946

YENİ HIZ

geçen yıldan itibaren iyi bir duruma u-laştırılan barınma işimizle ahenkli olarak gücümüzü iki nokta üzerine topladık :

1-- şehirden uzak yerde kurulmuş olan müesseseyi her yönden ileri bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılayacak duruma kavuştur-mak ,

2-- 3162 dekarlık araziden ve diğer vasıtalardan faydalanarak devlete az yük olmayı sağlayacak bir istihsâl durumunu yaratmak .

***

Çalışmalarımız her yıl daha metodlu, daha verimli bir duruma kavuşuyordu. Yıllardan beri denen ve uygulanan düşüncelerden bünyemize ve amaca uygun olanları yaşatılıyor, yanlış tutulan ve iyi sonuç alınamıyan yollar terkediliyordu. 1946 yılı eğitim, öğretim alanında artık temelleşmiş olan ve öğren-

ci, öğretmen idarecilerin üzerlerinde mutabık kaldıkları ilkelere dayanarak bütün çalışmaların pilânlaştırıldığı bir yıldır. Bu suretle yukardan inme basma kalıp talimatnameler yerine yıllar içinde olaylardan çıkarılmış sonuçlara dayanarak tesbit edilen esaslar ortaya konulmuş oluyordu. Henüz memleketimizde incelenmemiş olan yeni bir konunun çalışma yollarını tesbit etmek için tutulacak başka bir yol da olamazdı. Muhit ve iklim farkları düşünülecek olursa her köy enstitüsünün bile bütün detaylariyle çerçevelenmiş programları uygulaması imkânsız görülürken bambaşka şartlar içinde yaşan okulların metotların köy enstitülerinde tatbiki daha ilk günlerde akim kalırdı. Aşağıdaki izahat ve yapılan işleri belirten yazılar bu seneki çalışmalarımızın hangi esaslara dayandığını gösterecek mahiyettedir.

ÖĞRETİM VE EĞİTİM

Günlük, hafta'ık, aylık ders programları denendikten sonra ziraat kültür ve sanat derslerini yarım gün esasına göre ayarlama şeklinin bünyemize uygun olduğu anlaşıldı. Oğrencilerin yarısı öğleye kadar kültür derslerini görürken diğerleri sanat ve ziraat ala-

nında çalışıyor, öğleden sonra da kümeler yer değiştiriyorlar. Kültür dersleri yıllık plâna ve müfredat proğramına göre yürütülüyor. San'at ve zıraat çalışmaları ise mevsimlere bölünmüş plânlar içinde haftalık konulara tatbik ediliyor. Yani gerek zıraat, gerek sanat dersleri konuları her çocuğa sırası geldikçe bir hafta sürecek şekilde ayarlanıyordu. Bu hale göre her öğrenci yılın bütün günlerinde kültür derslerine tabi tutuluyor her günün yarısında da hafta bütünü içinde zıraat veya sanat çalışmalarına katılıyor. Bu tarzın faydası; öğrenciyi aralıksız olarak üç alanda da meşgul etmesindedir.

İşlik çalışmalarında edinilen bilginin muhakkak surette bir esere ve işe tatbik edilmesi lâzımdır. Ve her eserin işe yarar bir şey olması gerekmektedir.

Derslerin öğretmenler tarafından yıllık plânları yapılır. Bu iş için çizelgeler hazırlanmıştır. Ayrıca her konunun günlük plânını yapma zoru vardır.

Bilgi kazandırma yolunda öğretmenin anlatıcı, öğrencilerin dinleyici durumda olmalarına katiyen müsaade edilmemektedir. İşlenecek konular öğrenciler tarafından tek tek veya gruplar halinde hazırlanmakta ve ders saatlarında konu etrafında tartışmalar yapılmaktadır. Bu suretle öğrencilere araştırma, denemeler yapma imkânları sağlandığı

gibi tek başlarına çalışacakları köylerde kendi kendilerini yetiştirme alışkanlığı da verilmiş olmaktadır.

Enstitü dahilinde, işliklerde ve diğer tesislerde uygulanmasına imkân bulunamıyan konular hakkında araştırmalar ve denemeler yapmak üzere labratuvar tesisi işine girişilmiştir. Fakat madde veya aletin kendisi mevcut iken modelleri üzerinde çalışılması uygun görülmemektedir.

Günlük çalışma proğramının en verimli olanı serbes çalışma saatleridir. Bu saatlarda her öğrencinin bir işle meşgul olması gerekir. Müzik salonunda piyano, akordeon ve ya mandolin çalışmaları, spor sahasında çeşitli hareketlerde bulunulması, genel veya sınıf kitaplıklarında okuma faaliyeti, koope ratif, basım ve diğer kurulların işleri hep bu saatte yapılır.

Öğrencilerin eğitimi işinde zora ve baskıya dayanan yol katiyen beğenilmez. Herşeyden önce yumruğa dayanan otoritenin insan karekterinin, iyi veya kötü taraflarının meydana çıkmasını önlediği bilindiği için geniş bir hürriyet havasının yaratılmasına çok dikkat edilir. Düşündüğünü söyliyemiyen, üstün istediği şekilde konuşmak zorunda olan öğrenciler yarının hilâkârleri olurlar. Düşüncelerini, tasarılarını tatbik edebilmek için dai-

ma karanlık, dolambaçlı yollara saparlar. karşılarındakileri ne kalpten gelen saygı ve sevgi ile değil kökü riyada olan takma görünüşle muamele ederler. Nihayet bilgilerini iyi yollarda kullanmiyan kötü niyetlerini tatbikte yardımcı yapan zararlı vatandaşlar olurlar. Bunlar bazan imzasız mektupların jurnalcı sahipleri olarak iğrenç bir duruma düşüyorlar. Yılların içinde elde edilen bu sonuçlar eğitim işlerinde birinci tedbir olarak açık yürekli, olmaları duygu ve düşünc lerini çekinmeden izhar edebilmeleri için ciddi bir arkadaşlık havasının yaratılması düşünülmüştür. Verilen geniş hüriyetin başı boşluğa kaymamasını sağlamak için de her öğrenci hareketlerinden sorumlu kılınmıştır. Tutulan bu yolun çok faydaları görüldü. Her ay bütün Enstitü halkının iştirakiyle yapılan toplantılarda (biz bu taplantılara çayır toplantısı adını vermiştik) Enstitünün gidişatı üzerinde tartışmalar yapılır, tesbit edilen noksanlar ve ihtiyaçların giderilmesini sınıf, küme veya fertler üzerlerine atırlar. Bu toplantılarda geniş söz hürriyeti vardır. İşçi, öğrenci, öğretmen, müdür ayırt edilmez. Nöbet, erzak, ders, inşaat, zıraat, revir ve hastalık, giyecek, spor gibi her mesele üzerinde görüşülür. Bunlar tesbit edilerek tatbik olunur.

Öğrencilerde milliyetcilik şuurunun uyan-

ması ve takviyesine titiz bir gayret harcanmaktadır. Tarihi eserler bu bakımdan faydalı olmaktadır. Ayrıca tertip edilen Türk büyükleri, destan geceleri öğrencilerin bilgi ve duygularını kuvvetlendirmektedir. Halk türküleri millî oyunlar, mahallî Türk âdetlerinin incelenmesi, Türkçülüğe ait kitapların beraberce okunması ve izahı Türk eserlerinin tetkiki hep bu uğurda güdülen yollardır.

Kız erkek münasebetleri tabii bir yola girmiş bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda cinsi terbiye bakımından alınan tedbirlerde düşülen hatalar tashih edilmiştir. Kız öğrencilerle erkekler arasına kalın bir dıvar çekmek, elele dokunmalarını göz göze gelmelerini şüpheli karşılamak, yemekhanelerini, mutalea yerlerini ayırmak aksi neticeleri doğurmaktadır. Bunu anladıktan sonra ilk günlerde uzaktan kontrollu bir serbesti verildi Bir taraftan da çocukların anne gibi sevdikleri bayan öğretmenlerin gereken telkinleri yapmak ve bilgileri vermek üzere bilhassa kızlarla meşgul olmaları sağlandı. Bu tedbirlerden gayet müspet sonuçlar elde edildi. Bu gün Enstitüde kız erkek münasebetlerinde şikâyeti mucip hiç bir harekete raslanmamaktadır. Tarlada beraber çalışan, derslikte, yemekte, bahçede birlikte bulunan, beraber nöbet işlerini gören, elele inşaatta çalışan iki

cins arasında muayyen sınırı aşan olaylarla karşılaşılmamaktadır. Kızların bulundukları topluluklarda eğitim bakımından ayrıca faydalar sağlanmaktadır. Konuşmalarda, fertlerin birbirlerine karşı muamelelerinde, şaka ve muziplıklerde kabalıklar yerine zerafet ve incelik hakim oluyor.

Eski ve yanlış öğretim yollarına devam etmekte olan orta ve yüksek okullarımızda yetişenlerin bilgilerini hayata tatbik edemeyişlerinden doğan beceriksizlikleri bir an gözümüzden kaçmıyor. Çocuklarımızı bilgiyi gaye edinen bir yoldan yürüyerek eğitmekten kaçınarak, onları gerçek iş eğitimi içinde hayata ve köye hazırlanmıya çalışıyoruz. Bu bakımdan bilginin vasıta olarak düşünülmesi ne suretle ve nerede verilirse verilsin bir işe tatbik ettirilmesi esası gözetilmektedir. Baştan başa değiştirilmesi gereken, her bakımdan geri bir yaşayış içinde âdeta uyuyan köy her şeyden önce çalışmaktan yılmayan ve bıkmayan, tabiatı yenmek için vasıtalara sahip olan, lâf yerine eserleriyle konuşan adamını beklemektedir. Bu yeni tip adamın tabiatın sinesinde onunla boğuşarak, ter dökerek, gücünü harcıyarak, bir çok zorluklara çekinmeden göğüs gererek yetiştirileceğine göre öğretim ve eğitimi ayarlamak ilkesinden ayrıldığımız gün verilen emekler boşa har-

canmış olacaktır. Enstitüde toplu veya tek te'r herkesin ölürcesine çalışmayı alışması için elden gelen yapılmaktadır. Bazan 800 kişinin bir dağ yamacından kopararak omuzlarında getirdikleri taşların bir ay içinde yapıya çevriliverm:sindeki zevk, kışın en soğuk gün erinde su bendini yık n sel sularile yap.lan savaştaki metanet hep bu .ı ındaki çalışmaların tabiî tezahürleridir. Burada be irtınek istenilen cihet, gayesi yalnız bilgi ve maharet kazandıran b r faal'yet yanında bunları tatbik edebilen ve tatbik sırasında karşısına çıkacak zorluk'ara katlanabilen bir ke ime ile çalışkan insanın ye.işt'rilmesi işidir.

Uygulama Okulu : Enstitüyü bitirip köylerde vazife alacak arkadaşların daha önce, yapacakları işleri uygulama'arıı.da büyük fayda sağlanacağı hesaplanmıştı. Bu maks.tl ı Enstitünün bir köşesinde plânlardaki şekillerine uygun bir uygulama okulu yapıldı. Ahırı, samanlığı, beş dekar bahçesi ve öğretmenin geçimine ayrılan 30 dekar büyüklüğünde tarlasiyle eksiksiz olarak her şeyi tamamlandı. Son sınıf öğrencileri bu okulda staj gördüler. Her gün bir öğrenci tavuğu, ineği, öküzü ile birlikte okulu teslim alıyor ve daha önceden hazırlamış olduğu çalışma plânını burada uyguluyordu. Şehir öğretmen

okullarında gördüğümüz tatbikat derslerinden apayrı bir karekter taşıyan bu çalışmaların Enstitü öğretmenleri de yabancısı idiler. İşliği, dersliği, zıraat alanı ve çeşitli işleri olan hademesiz. Tek öğretmen'i beş sınıflı bu okulda hepimizin önüne bir çok mesele'er çıktı. Öğretmeni dersliğe, kara tahtaya bağlayan sistemle bu işin yürütülemiyeceği daha ilk günde anlaşı'dı. İşe ve toprağa dayanan bilginin de tebeşir tozları arasında verilemiyeceği muhakkaktı. Burada bir çok denemeler yapıldı. Öğretim ve eğit'm işinin gerçek iş havatı içinde daha iyi ve sağlam yürütüldüğü müşahede edildi. Bir kısım öğrenciler bahçenin çitini yapmakla meşgul oluyorlar, bir kısmı işlikte cedvel, kâğıt sepeti yapıyor, ahır ve kümes nöbetcileri hayvan bakımı ile uğraşıyor, bir sınıf da derslikte aritmetik ödev erini hazırlıyorlar. Öğretmen bütün bu faaliyetin ortasında plânına ve lüzumuna göre işleri ayarlamaktadır. İlk bakışta hemen göze çarpan bir canlılık var. Her kapı, her tezgâh arı kovanı gibi işliyor, bu çalışmalara ölçme tartma, çizme işleri karışıyor kısacası yapa)ak öğreniliyor veya öğrenilen bir işe uygulanıyor. Bir dersliğe doldurulmuş öğretmen dinliyen, zihinlerini işgenceye tabi tutan eski pasif okul bunun yanında eski mahalle mekteplerinin seviyesine düşüyor. Önümüzdeki yıllar bu okullarda yapılacak denemeler ve

uygulamalar bize köy okullarının gerçek müfredat programını vereceğine inanıyoruz.

Spor : Köy enstitüleri beden eğitimi ve spor çalışmalarına çok müsait bir durum arzetmektedir. Sporun gelişmesine amil olacak mevcut şartları şöyle sıralıyabiliriz:

1 — Kavi bünyeli ve dayanıklı olan öğrenciler açık ve temiz hava içinde bir taraftan işle yoğrularak bedenlerini daimi surette işletmektedirler.

2 — Spor için gerekli sahaları ve vasıtaları sağlamak başk ayerlere göre daha çok imkân dahilindedir.

3 — Gece gündüz beraber yaşayacakları öğretmen ve anterinörlerinin nezaretinde en az beş yıl çalışacak durumdadılar.

4 - Tabiat ve müessesenin yarattığı ruh spor faaliyetinin birinci şartı olan disiplinli çalışmaları sağlamaktadır.

İlerde on binlerin içinden seçilecek spor takımlarının memleket spor âleminde büyük başarılara kavuşacağına şüphe yoktur. Enstitüde böyle bir hareketin başlangıcı olarak yeni çalışmalara girişilmiş bulunulmaktadır. Müteaddit voleybol sahaları yapılmış, bir de basketbol alanı tamamlanarak çalışmalara başlanmıştır. Ayrıca 1947 baharında tamamlanmak üzere 15 x 50 büyüklüğündeki yüzme havuzunun tobrak hafriyatı işi tamam -

lanmıştır. Gelecek yıl esaslı bir fudbol sahası yapılacaktır.

Basım işleri: 1946 yılı başlarında basımevi kuruldu. Bu yodaki çalışmalardan iki taraflı fayda sağlanmaktadır. Her yıl dışarda bastırılan bir çok defter ve kâğıtlar için harcanmakta olan yüzlerce lira tasarruf edilmiş oldu. Öğrenci ve öğretmenler tarafından bazı yayınların yapılmasında basımevinin başlı başına müessir olduğu görülmüştür. İyi ve düzenli çalışmalar sayesinde Enstitü de aylık bir dergı çıkarılabilmektedir. Bu gün derginin dokuzuncu sayısı çıkarılmak üzerede. Bundan başka iki şiir kitabı, bir broşör, Malatya kaysıcılığına ait bir kitap ve bazı resmi dairelerin evrakı ile komşu köy enstitülerinin cedvelleri basılmıştır. Basım ve yayım işlerinde öğrenciler çalışmaktadır. Diziciler, tertipleyiciler ve basıma ait diğer teknik işlerde epeyce öğrenci yetişmiş bulunmaktadır.

Köy meydanı: İleri bir köyde bulunması gereken her tesis sırası geldikce birer ikişer ele alınmakta ve yapılmaktadır. Bu sene etrafı söğütlerle ve kavaklarla çevrilmiş bir meydan açılmıştır. Meydan 50 metre kutrunda olup ortasında çok düzenli bir şekilde

çiçeklik ve heykel kaidesi bulunmaktadır. Buraya toprak belleyen bir köylü heykelinin konulması düşünülmüştür.

Meteroloji İşleri: Enstitü çevresinin hava durumunu tesbit etmek, bu suretle zıraat alanındaki çalışmaların daha esaslı ve ilmî bir şekilde yürüyebilmesini sağlamak düşüncesiyle bir metereoloji istasyonu kurulmuştur. Yapılan gözlemler feneloji, zıraat durumu ve haftalık meteroloji işlerine ait raporlar umum müdürlüğe gönderilmektedir. Öğrenciler bu işte de bilfiil çalışmaktadırlar.

Kooperatifcilik : Bir yıl önce düzenli çalışmalarına başlayan Akçadağ Köy Enstitüsü ihtihlâk ve istihsal kooperatifi bu seneki işlerinden daha faydalı sonuçlar almaktadır. 131 köylü ortağın iştirakiyle iki yıl önce yapılan genel toplantıdan biraz sonra köylüler kooperatifle ilğilerini kesmek istemişlerdi. Sebep olarak da, paralarının boşuna bağlı kaldını ileri sürüyorlardı. Aradan zaman geçtikçe hepsi kooperatifin faydasını anlamaya başladı. Verdiği paranın elde edilen gelirle arttığını ve kendine lâzım olan malın daha ucuza alındığını gören köylülerden bir kısmı risturn hesaplarını bile takip etmektedir. Kooperatiften Enstitü de çok faydalanmak-

tadır. Müteahhitlerin ekseriya düzgün olmayan ve makul kazancın üstüne çıkan satış işlerinden kurtulunmuş oldu. Önümüzdeki yıl istisnasız olarak enstitünün ihtiyacı olan her mal kooperatiften satın alınacaktır. Eksiltmelere giren kooperatifin karşısına rakip olacak kimsenin çıkamayışı bu neticeyi doğurmaktadık. Bir misal verelim: Müesseseye lâzım olan yıllık pirincin münakaşası sırasında en aşağı fiat teklifi 1 4 0 kuruştu. Bu lâyık hat bulunmadı ve bu ihtiyacın kooperatif tarafından temini uygun göründü. Kooperatif pirinci 110 kuruşa Enstitü anbarına teslim edebilmiş ve kilo başına dört kuruş da kendi si kazanmıştır.

Akçadağ Köy Enstitüsü İstihsal ve İstihlâk Kooperatifi
29 - 11 - 1946 vaziyet blânçosu

AKTİF	Lira	Kr.	PASİF	Lira	Kr.
KASA	5004	88	ORTAKLAR	10407	23
EMTİA	8968	80	ADİ Y. AKÇA	204	25
DEMİRBAŞ	494	55	FEVK. "	397	57
ALACAK	400	40	KAZANÇ	3859	58
	148 68	63	TOPLAM	148 68	63

Kooperatif saymanı
Abdülkadir Özbek

Kooperatif Müdürü
Mustafa Karakuş

Dinlenme yeri: İnsan ihtiyaclarından biri de boş ve dinlenme zamanlarını eşi ve dostu ile temiz yerde buluşarak eğlenmektir. Kentte v e y a köyde, yaşayanların seviyeleriyle uygun şekilde dinlenme yerleri vardır. Bunlar kahvehane, gazino, kulüp vesaire isimler altında hep ayni ihtiyacı karşılamak maksadiyle açılmışlardır. Enstitünün dinlenme yeri de gazetelerin, dergilerin okunduğu, radyonun dinlendiği, satranç, dama oynanan müstakil bir binadır. Bu sayede dışardan gelen misafrler için de oturacak bir yer sağlanmış bulunmaktadır.

İSTİHSAL DURUMU

Enstitünün kuruluş yılları harp zamanına rasladığından istihsali sağlayacak gerekli vasıtaları bulmak mümkün olmamıştı. Akçadağın diğer enstitülerden daha ağır şartlar içinde kurulmuş olması gücün çoğunu inşat işlerine harcamayı gerektirmişti. Bu sebeplerle ilk yıllarda geniş mikyasta ve çeşitli alanlarda istihsal yapılmıştı. Son yıllarda barınma işi yoluna girmiş olduğundan elde bulunan vasıta ve şartlardan azami şekilde faydalanarak hakiki istihsalin sağlaması için geniş çalışmalara girişilmiştir. Bu çalışmalarna şu nokta

üzerinde dikatle durulmaktadır. Yalnız istihsal düşüncesinin hakim olduğu **faaliyet** çocuğun eğitimi ve öğretimi bakımından zararlıdır. Bununla beraber bir kaç dönüm içindeki çalışmalarla ziraat bilgisinin verilmiyeceği, atı ortaya çekip de yılda bir kaç defa tetkik etmekle de hayvan bakımının öğrenilmiyeceği bir gerçek olarak kabul edilmiştir. Bu görüş ve düşünüşle ne maksatla olursa olsun bütün çalışmalarda işleyerek öğrenmek öğrendiğini işe tatbik etmek ve her emeğin hesaba kilaba gelir neticesini almak **esası** gözetilmektedir.

Ekim ve dikim işleri: 1946 yılında 3162 dekar büyüklüğünde olan arazinin tamamını işlemek mümkün olmuştur. Bu maksatla 3600 fidan dikilmek suretiyle yeniden bir meyva bahçesi meydana getirilmiş, 15 - 20 çift öküz, at ve katırla 1400 dekarlık arazi üç defa sürülerek buraya buğday ekilmiştir. Enstitünün karpuz, salatalık, kabak, pırasa, ıspanak, yaş ve kuru soğan, bütün hayvan yiyecekleri ihtiyacı tamamen sağlanmıştır. Bu yıl olduğu gibi gelecek yılda iyi mahsul kaldırıldığı taktirde ekmeklik buğday ihtiyacı karşılanmış olacaktır.

Arazinin boş kalan son kısmına önümüzdeki aylarda bağ yapılacaktır.

Hayvancılık : Bir kaç yıldan beri yapılan denemelerden sonra koyunculuğun çok gelirli olduğu anlaşıldığından bu iş genişletilmiş bulunmaktadır. Enstitü süt, yoğurt ihtiyacını bol bol kendi sürülerinden sağlamaktadır. Ayrıca Kars'dan getirilen cins ineklerden de faydalanılmaktadır.

Bunların dışında arıcılık, geniş mikyasta meyvacılık tütün ekimi gibi diğer işlerden de gelir sağlanmaktadır. iki yıldır ilk meyvalarını almağa başladığımız kayısı ağaçlarının sayısı on binden fazladır. Beş sene sonra bu ağaçlar müesseseye binlerce lira getiren bir kaynak olacak durumdadırlar. On binlerce kavağın yüz binlerce liralık değerini 6 - 7 yıl sonra iş başında olanlar hesaplıyabilecektir

İNŞAAT İŞLERİ

Bir okul binası, dinlenme yeri, uygulama okulu, ahır, genel helâ, yüzme havuzunun hafriyatı, su tesisatı, kanalizasyon, ara yolları, meydan, benzin deposu, çeşme, otomatik telefon tesisatı, 80 ranza, 80 ders ve yemek masası, 100 bank, 24 bahçe bankı, bir öğretmen evi (köyde), iki bin metrelik yolun toprak tesviyesi ve tamir işleri.

ÜÇÜNCÜ DEVRE MEZUNLARI

Bu sene öğretmen ve sağlık memuru olarak 73 mezun verildi. Bunlar da öncekiler gibi kalplerinde memleket ve meslek aşkı olduğu halde köylere dağıldılar. Enstitünün kuruluşunda ve ilk köy okullarının açılışında büyük zorluklar çekmiş olan ağabeylerinin eserlerine yenilerini katmak üzere ödevlendirilen üçüncü mezunlarımızdan da aynı metaneti aynı gayreti umuyoruz.

Bu seneki mezunlara san'at âletlerinden ve istihsal vasıtalarından başka soba, dolap sandalye, mandolin ve bir çok seçme kitap verilmiştir.

10 000 Kavak bir hamlede dikildi

Elektrik santralı büyük emeğe mal oldu

4 ve 5 numaralı öğretmen evleri yapılıyor

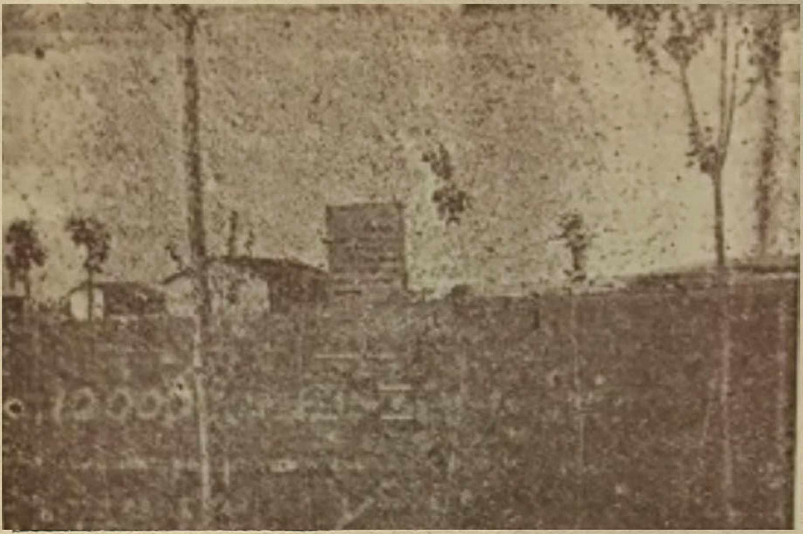

Uygulama okulu

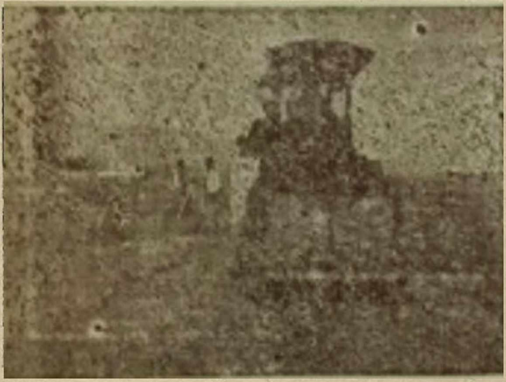

Enstitü yolu yapılıyor

1 No. okul

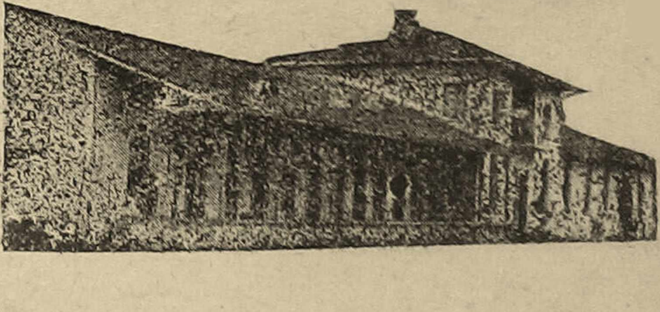

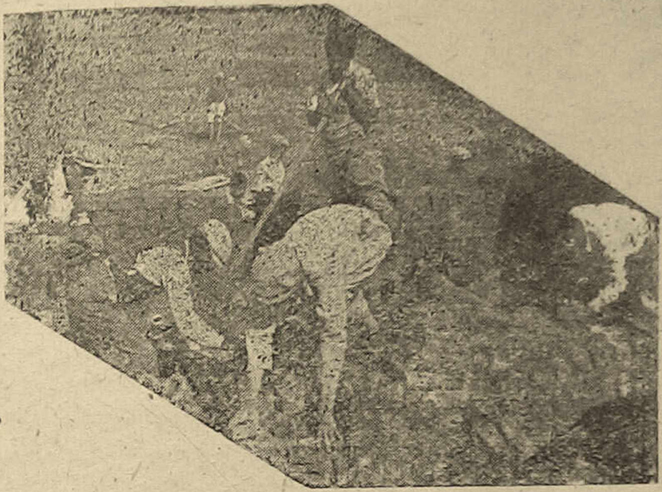

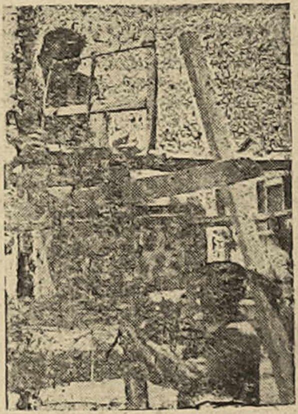

Fırın yapılıyor

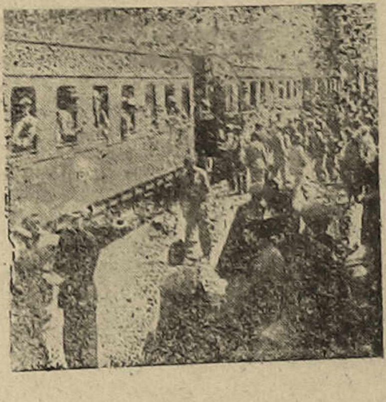

Mezunlar uğurlanıyor

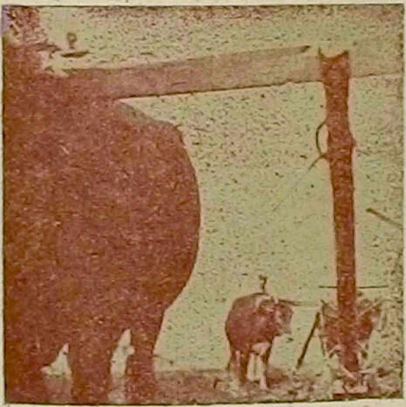

OLAYLAR VE GERÇEKLER

ALTI YILIN BİLÂNÇOSU

Fakir memleketimezde harcanan her emeğin bir eser meydana getirmesi, işlerimizde ekonomik sonunçları h e s a b a katmak düşünceleri bütün çalışmalarımıza hâkim olmuştur. Bu suretle bir yandan bilgimizi artırırken b i r yandan da emeklerimizin gerçek ürünlerini topluyoruz.

ENSTİTÜ KAÇA MAL OLDU

Enstitünün bugüne kadar kurduğu tesislere ve yetiştirdiği insanların sayısına göre harcanan para hesaplanır ve elde edilen rakamlar diğer müesseseler giderleriyle karşılaştırılırsa bu işin devlete nekadar az paraya

mal olduğu meydana çıkar. Hiçbir inceleme yapmadan endişe, kıskançlık ve şahsî menfaat düşkünlüğü g i b i duyguların etkisinde kara dürme hükümlerle bu işin değerinden fazla masraflarla yürütüldüğü yolundaki ifadeler tamamen köksüz ve yanlış düşüncelere dayanmaktadır. Harcananla yapılanı karşılaştırmak ve elde edilecek sonuçları diğer işlerimizle kıyaslamak için uzun zahmetlere katlanmaya bile lûzüm yoktur. Herkese açık olan Enstitü kapısından giren adam, burada bütün gün durmadan çalışanların kâğıt sepet örmediklerini, ders vasıtalarının oyuncaklar olmadığını, ter dökerek, yorularak, toprakla, motorla, yapıcılıkla uğraşarak gerçek iş içinde çalıştıklarını görmesi hakikati anlamasına kâfi gelir. Yeterki kökleri kötü niyetlerde bulunan görüşlere s a h i p olmasın.

Bütün çalışmalarımızda daima zamanı ve malzemeyi, bir çivi ve bir dakkayı boşa harcamamak için çok titiz davranıldı. Bu sayede milyonluk işleri binlerin içinde halletmek mümkün olbu.

Şimdi, yalnız inşaat alanında yapılan işleri para bakımından rakamlara vurarak belirtelim:

Adet	Yapılan işler	taahüt yolu ile yaptırılsaydı Lira (*)
7	Okul binası	1 450 000
2	İşlik (ev kısımlariyle)	75 000
10	Öğretmen evi	225 000
1	Fırın	25 000
1	Ahır	12 000
1	Elektirik santralı ve tesisatı	300 000
2	Anbar, depo, mutfak yemekhane binası	120 000
1	Dinlenme yeri	15 000
1	Kooperatif	12 000
3	Büyük baraka	22 000
2	Umumi helâ	6 000
1	Benzin deposu	2 000
1	Ağıl	6 000
	Su deposu ve su tesisatı	150 000
	Kanalizasyon	50 000
	Yol (şose, parke, beton, kaldırım)	90 000
	Meydan (heykel konmak üzere)	10 000
	Yüzme havuzu hafriyatı	15 000
	Pergole, kümes, rasat yeri gibi ufak binalar	18 000
400	Ranza	40 000
	800 öğrenci için ders, yemek masaları, bank, sandalye, dolap ve diğer eşyalar	190 000
	Toplam	2 803 000

(*) Binalar ve tesisler yapıldıkları yılların rayiçlerine, malzeme hesaplarına ve benzeri binalarla kıyaslanarak değerlendirilmiştir.

1946 yılı sonuna kadar Enstitü ihtiyaçları için gönderilen ödenek miktarı 1 624 628 liradır. Bu para ile yukarıda belirtilen inşaat işleri yapılmış ve 800 kazan mevcudu a l t ı yıl idare edilmiştir. Şehirlerde kurulmuş yatılı okullarda öğrenci başına harcanan para gözönüne alınır Enstitü giderleri buna göre kıyaslanırsa arda yedi milyon liraya yakın bir tasarruf olduğu gölür.

Buların dışında Enstitünün başka ve daha önemli kazançları vardır. Üç bin dekarlık Enstitü arazisinin üstünde bugün 12 000 meyva ağacı, on binlerce kavak yüz binlerce fidan yetiştirilmektedir. Büyük kanallar açmak suretiyle getirilen su sayesinde vaktiyle saban sokulmiyan bu topraklarda yetiştirilen yıllık bitkiler den alınan ürünler de bu hesaba katılacak olursa işin değeri daha yükselmiş olur.

Dönümü üç liraya alınmış olan Enstıtü arazisinin hemen sınırındaki topraktan bir dükkân yerinin iki yüz liraya satılmış olmasının hikmetini bir an düşünmek, insan emeğinin toprağı nasıl kıymetlendirebildiğini belirtmeğe kâfi gelir.

Yukarıda açıklanan faydaları sağlıyan sebepleri sıralayalım:

1- İnşaat ve ziraat çalışmalarında Enstitü mensuplarının güçlerinden faydanılmıştır.

2- İmal ve inşa işleri Enstitü elamanla-

rıyle başarılırken gerekli malzemenin mutevassıt olmadan döner sermaye, kooperatif veya idareciler tarafından doğrudan doğru - ya sağlanması.

3 - Enstitü işleri nöbetçi öğrenciler tarafından yapılarak hademe ve işçi masraflarından kurtulunmuştur.

4 - İşler kırtasiyeciliğin ve uzun formalitelerin girdaplarına kaptırılmiyarak zamandan ve paradan kazanılmıştır.

5 - Diğer bütün müesseselere nisbetle çok az memur kullanılmıştır.

Bu sıralanan sebepleri doğuran ve bütün işlerde verimliliği sağlıyan ana bir sebep vardır ki, oda Köy Enstitüsünde çalışanların bugünki memur zihniyeti dışında kalmış olmaları ve bütün şahsî menfaatlarını unutturucu bir ülküye sahip oluşlarıdır.

Altı yıllık çalışmalardan alınan maddi ve manevî sonuçlar, bu işe emeğini katmış olanları, vazifelerini yapmış olmaktan doğan bir vicdan huzuruna kavuşturuyor. Her insanımız ve müesseselerimiz çalışmalarının sonuçlarını basma kalıp raporların aldatıcı kelime oyunlariyle değil de, hakıki verimi gösteren rakamlarla ifade etseler her halde bir çokları başlarını dik tutamiyacaklardır. Yaptığımız işlerin değerini fakir Türkiyenin kesesiyle, kendi sahamızda ulaştığımız mer-

haleyi her bakımdan geri kalmış memleket seviyesiyle kıyaslamak lâzımdır. Bütün gayretlerin neticelerini mutlaka, paraya vurarak maddî geirle ölçmenin icap edeceği iddiasında değiliz. Fakat verilenle alınanın gerçek rakamlarını bulup üzerinde dururken elde edilen sonuçları memleketin ekonomik durumunun ışığı altında notlandırmak gerektir diyoruz. Halbuki devlet-tarafından bütün vasıtaları temin edilmiş, kendini geçindirecek bütün şartlara malik, müstahsil olması gereken bazı kurullarımızın çalışmalarının bilâçosu yurt hesabına üzücü ve düşündürücü mahiyettedir.

Yakından incelediğimiz buna benzer yüzlerce kurul ve olaylar içinde maddî ve manevî verimleri elle tutulur derecede açık ve müsbet olan K ö y Enstitülerinin çalışmaları apayrı bir karekter taşımaktadır. içimize girip çalışmalarımızı yakından gören iyi niyetli insanlar da bu h ü k m ü vermekte tereddüt etmiyorlar.

Klâsik sistemlere bürünerek, yalnız devletin vereceği ödeneklerle işliyecek öğretmen okullariyle ilköğretim davasını halletmeğe esasen imkân yoktu. Kaldı ki istihsal ederek yetişmenin insanlarda husule getirdiği müsbet kıymetleri ve bilhassa memleketimiz için en lâzım olan çalışkanlık ve iş severliği doğur-

ması bakımlarından sağlanan faydalar üstün bir değer olarak görülmektedir.

Bu anlayış ve bu ruhla çalışıyoruz.

MEZUNLAR

Öğretmen, sağlık memuru ve eğitmen olmak üzere Enstitünün bugüne kadar verdiği mezunlarla az zaman içinde yüzlerce köy okula ve sağlık merkezlerine kavuşmuş bulunmaktadır.

Öğretmen	:	394
Eğitmen	:	898
Sağlık memuru	:	63

Yukarıdaki yekûnu al, köy enstitülerinin sayısı olan 20 ile çarp, bulacağın rakam gözünü doyuracak, gönlünü ümitle dolduracak büyüklüktedir. Ortalama olarak her birinin 50 çocuk okuttuğunu hesapla ve öğretmen açığını kapatamıyan şehir öğretmen okullarının verimi ile, yalnız Akçadağ Köy Enstitüsü kesimine giren köylerde bir kaç yıl içinde binlerce köylü çocuğunun okumasını sağlayan hamlenin değerini düşün.

KESİMİN OKUL DURUMU

Akçadağ köy enstitüsü çalışmaya başla madan önce kesimine giren illerin köy okulu sayısı hiç denecek kadar azdı. Bu illerden o zaman okul sayısı bakımından en ileri durumda olan Malatyanın dünkü ve bugünkü hâlini karşılaştıralım:

Yıl	Okul sayısı
1937	80
1946	342

Önümüzdeki iki yıl içinde Akçadağ Hakimhan, Doğanşehir ilcelerinin bütün köyleri okula kavuşmuş oluyor. Daha bugünden Hakimhan'ın önceden tesbit edilen on bölgesinde Gezici Sağlık memurları çalışmaya başlamışlardır. 1953 yılında okulsuz tek bir köy kalmiyacaktır.

İkinci nüfus sayımı yapılacak. Köylüye haber ulaştırılıyor: "Yarın herkes kütüğe geçecek„ Ertesi gün köylünün yarısı dağda, inde!. Neden mi? Hükümetçe bilinmemek, bu suretle vergiden kurtulmak, askere çağrılmamak için.

Son nüfus sayımında ise işler tam düzenle yürü - yor. Kaçan ve saklanan yok. Bu değişikliğin sebebi ne olabilir? Çünkü o zaman bu ilcenin 70 köyünden

yalnız ikisinde okul var, bu gün 49 köyde 68 tane öğretici denilen aydın insan oturuyor. Nüfus sayımı işi gece derslerine konu oluyor. Köye gazete geliyor. Köy kulağını memleket dışına bile çevirmiştir. İşitiyor, dinliyor, okuyor ve öğreniyor. Şehirden yalan yanlış haberler getirecek tahsildarı dinlemeğe lüzum yok. Çocuklar okuyor, yaşlılar anlıyorlar. Zaman bu: Küçük büyüğe kendini dinletiyor.

KÖYLERİMİZ

Üzerinde incelemeler yapılarak esaslı şekilde ele alınmıyan köy, asırlar boyunca gelenekleriyle, yaşayış şartlariyle, düşünüş ve görüşleriyle kendi âlemine terkedilmiş, âdeta unutulmuştu. Köyü işliyecek, geliştirecek, ileri bir duruma götürecek olanların önce onu bütünü ile yakından tanımaları gerekiyordu. Cumhuriyet devrinde de masa başı kararlarile köye yapılan yardımların da faydası az olmuştur. Köyü kalkındıracak manivelânın direnç noktasını bulmak için onun yaşayışına katılarak uzun ve derin araştırmalara lüzum vardır.

BİR TİP

Vatan sınırları ona göre pendikten geçer. Ondan ötesi işittiği veya coğrafya kitapla-

rında resimlerini gördüğü yerlerdir. Bu re- simlerden de aklında kalan: kepenekli bir çobanın önünde sırtlarına akşam güneşi vurmuş tiftik keçileri, çeşme başında destilerini dolduran ve maniler söyliyen köylü kızları ve n hayet zeyni er köyüdür.

ngiltereyi Malatyadan daha çok tanır. Malatyanın ilcelerini bile sayamaz ama, İngilterenin nüfusunu, yüz ölçümünü, İngiliz karekterini,. geleneklerini, bütçesini, şehirlerini tereddütsüz söyler.

B zim kesimde bir vazifeye tayin edilmiş böyle birisiyle karşılaştık. Pençeresinden görünen dersim bağlarının ötesinde, henuz bırakıp geldiği lâcivert denizi arar gibi, hasret'e d o l u gözlerini uzaklara dikerek dert yandı. Buralarda nasıl yaşanırmış, oturacak ev yokmuş, hamam yokmuş, konuşacak insan bulamiyormuş... Onun fikrine göre nebat gibi yaşayan köylünün kalkınmasına imkân bulunamazmış.

Köylerin işleriyle uğraşacak o l a n bu kişiyi hemen kınamayınız. Tevil çengeline tutunmadan düşününüz. Memleketimiz, hele köylerimiz hakkında bildiklerimiz nedir? Ağzında piposu ile gemisinin küpeştesine yaslanmış Norveç bal kçısını tasfir eden tablo karşısında, muhayyilemizde onun kulübesine, yaşayışına kadar seyahat ederiz de,

yaslanmış İsveç balıkçısını tasvir eden tablo karşısında, muhayyilemizde onun kulübesine, yaşayışına, eğlenme şekillerine kadar seyahat ederiz de, bazı Urfa köylerinde tersine çevrilmiş sepetlere benziyen çöpten evlerde yaşayan soydaşlarımızın durumu zihnimizin çengeline takılmaz. Derbi koşularındaki atlar beyinlerimizde dö t nal yaparlar da Viranşehir ovalarında ceylân sürüleriyle yarışan güheylanlar düşüncelerimize girecek bir yol bulamazlar. Köprüsüz Fırattan yüklü kamyonun sal sırtında geçmesi Taymisteki kayık yarışları kadar ilgimize olta atmaz.

KÖYCÜ GEÇİNENLER

«Ben olsam her köye bir traktör aldırırım» « Beşer onar evli kırk bin köy olacağına, bunları birleştirmeli.», « Her köye bir okul yapmakdansa köyler arasında otobüsler işleterek... »

Bu sözler; köyü tanıdığını sanan, traktörün ancak sesini işitmiş, köye sefer tası ile seyahat etmiş, halkevlerinin köy gezilerinde filan piyeste rol almış ve şoselerin uğradığı köyleri görmüş kimselerindir.

Köye traktör girdimi, onunla beraber ne-

lerin girmesinin gerekliğini bilmek lâzım. koyun kırkma makasının laşkalaşan perçinini otuz kilometre uzaktaki demirciye tamire götüren köylünün yaşadığı yerde traktör tavuklara tünek olur. Ziraî müesseselerde git de; dört traktörün işlemesi için kaç uzmanın vazifelendirildiğini, kaç tezgâhın çalıştığını, bunlara rağmen bir iki yıl içinde hurdaya çıkmış traktörlerin mezarlığını gör ve düşün.

Köylünün, atı besliyemediğinden eşek kullandığını, elindeki taşıt vasıtaları byöle basit olunca evini tarlasına yakınlaştırmak ihtiyacından köylerin ufalanıp dağıldığını anlamak gerek. Bağına gitmek için eşeğinin arkasında gününü kaybetmek istemiyen köylü evini oraya götürüyor. Emirle, kanunla kırk bin köyü on bin yerde toplıyamayız. Onları böyle dağınık hale sokan sebepleri ortadan kaldırıcı tedbirler almalı, yeni şartlar yaratmalı.

Bütün bunları bilmek ve anlamak için köyü görmek yetmez. Onların arasında ayni ihtiyaçları duyarak, ayni işler içinde yoğrularak yaşamak gerektir. Çınar diplerinde ayran içerek, köylüye dört asprin vererek yıldırım hızıyle geçen gezilerle köy tanınmaz. Ahırının, ağılının önünden geçerken ipekli mendille burnunu tıkamak, bavuldan

yatak çarşafı, arabadan battaniye çıkarıp köy odasında bunlara bürünerek yatmak değil, köyün bitini ensende bularak, pirelerini paçalrrında taşıyarak meseleyi içinden gör - mek, onun derdini kendi derdin yapabilmek gerek. Köyde oturup Istanbuldan paket ya - ğı getirtene ne denir? Kendisi Anadolunun bir köyünde ama, idraki Kızıltoprakta otu - ruyor.

Kısacası: köyü coğrafya kitaplarından öğrenmeğe çalışmak beyhude. Köyü çınar gölgesinde içilen yayık ayranının serinliği içinde tanımaya uğraşmak da nafile. Bu işin adamı olmak için tarlada ter dökmek, değirmende sabahlamak, ormanda akşamlamak, patika yollarda taban eskitmek lâzım.

SEVMEK VE BEĞENMEK

Hayli yüksek mevkii olan birisi, halay çekenleri göstererek kulağıma eğildi.

— Siz ne dersiniz bilmem, ben kendimi Madagaskarda sanıyorum dedi,

Şerefine yapılan bu törende bu söze ne denir? Bir şey söyliyemedim Yalnız içimden:

— Türkiyedeyiz, diye mırıldandım

Belli, sevmiyordu. köylünün terkisinde

taşıdığı heybesindeki işlemeleri, odasına serdiği kilimdeki nakışları, türkülerindeki nağmeleri sevmediği gibi oyunlarını da sevmiyordu.

Köylü ineğini sever, işlediği oyasını sever, halısındaki nakışları, divarındaki motifleri sever. Mert insanı beğenir, doğruyu beğenir, kahramanı çalışanı, kazananı, yardımı edeni beğenir. Medeni vasıtalardan mahrum, yaşayışı basit, bir kelime ile geri olduğunu söylediğin köylüyü kalkındırmak için önce onu ve onun sevdiklerini sevmek lâzım, hem tiksin hem onula iş birliği yap. Böyle şey olmaz.

Beğenmiyebilirsin. Fakat sevmiyorsan onu beğenilecek hale getiremezsin. Köroğludan bir opera yaratabilmek için önce onu sevmek ve duymak lâzım.

KÖY İNCELEMELERİ

Köyde yaşamış ve köycülük işleri içinde çalışmış bulunmak köyü iyi ve kötü taraflariyle tanımak, ona faydalı olmak için kâfi bir unsur sayılmaz. Böyle olsaydı ömürlerinin çoğunu köylerde geçirmiş olan her aydının bu hususta değerli fikir ve görüşlere sahip olması gerekirdi. Halbuki nekadar

köy öğretmeni var ki köy hakkında işe girişmeğe esas olacak sistemli düşünceleri bulunmamaktadır. Bunun tek sebebi, köy realitesini kavramak için metotlu ve plânlı bir inceleme yerine gelişi güzel bir hayat akışına kapılarak bu alanda şuursuz bir şekilde çalışılmış olmaktır. Bu böyle olunca gayretler bir didinme ve çırpınmadan ileri gidemez ve dağınık, perişan düşünceler arasında müsbet hükümlere varılamaz Uzun müddet köy öğretmenliği yaptıktan sonra köy enstitüsünde ve eğitmen kursunda vazife almış arkadaşlar öyle olaylarla karşlaştılar ki ömürleri boyunca daima rastlamış olmalarına rağmen bunların karşısında bocaladılar.

Bu düşüncelerin tesiriyle ve 4274 sayılı kanuna uyularak köylerin incelenmesi yolu tutuldu. Arkadaşlar bu maksatla zaman zaman köye gönderildiler. Ayrıca öğrencilerden faydalanmak suretiyle bazı bilgiler toplandı. Bu çalışmalardan bazı hakikatler elde edilmişse de alacağımız tetbirlerin, güdeceğimiz yolların üstünde bir projektör aydınlığını sağliyacak gerçeklerin tesbiti mümkün olmadı. Bununla beraber bu denemeler köy realitesinin kısa zamanda ve az bir emekle anlaşılamıyacağı düşüncesinin doğmasını sağlamıştır.

Son yıl içinde, edindiğimiz tecrübelerden

faydalanrak önce köy bütününü teşkil eden usnurları tesbit etmek, tetkik yolları bulmak ve alınacak neticelerin arasındaki münasebetleri kavramak bakımlarından ilk hazırlıklara girişilmiştir. Bu işlerle uğraşırken köy inceleme'eri alanında çalışacak teknik eleman ihtiyacı kendini gösterdi. Bu elemanların, inceliyecekleri konunun teknik bilgisine sahip olmaktan başka bazı şartları da taşıması gerekiyordu. Çalışkan olmak, işi sevmek, dayanıklı ve köyün içinden gelmiş bulunmak, bu işlere mihaniki şekilde katılmış olmiyarak meseleler karşısında şuurlu bilğiye sahip bulunmak aranılan vasıflardır. Bu çeşit insanların da ancak Köy Enstitülerinden yetişeceklerine inanmış bulunuyoruz.

Bu yoldaki çalışmalar önmüzdeki yıllarda meyvalarını vermeğe başladıktan sonra Köy Enstitülerinin, millî kıymetlerin doğmasındaki rolleri çok iyi anlaşılacaktır. Milletin esasını teşkil eden el sürülmemiş taraflariyle yaşıyan köylerde saklı bulunan hazinelerin kapıları açıldığı gün kültürel çalışmalara esas olacaak ham maddeleri bol bol bulabileceğiz. Kültür alanındaki çalışmalarımızın kökleri havada kaldığı müddetçe, gıdasını on beş milyonun arasında yaşayan kıymetlerden almadıkça ortaya konan eserler bugünki yapmacık ve taklitçi durumundan kurtulmıyacaktır.

Kuruluşlarını tamamlamak üzere olan Köy Enstitülerinin yukarıda belirttiğimiz konu üzerindeki çalışmalarını desteklemeğe devam etmelidir. Çünkü bu yolda elde edilmesi istenen millî rengimizi verecek olan bilgiler ve duygular ancak Köy Enstitüleri ve onların yetiştirdikleriyle sağlanabilecektir. .

Kısa notlar :

Mardin köylerinden birine geldik. Burada okul yapılacak. Köyde Türkçe bilen bir kişi var. Onunla konuşuyoruz. Uzun entarili erkekler uzaktan bizi seyrediyorlar. Arkadaşım su istedi, verdiler. Biraz sonra gezerken köyün ortasında bir gün önce yağan yağmur sularının husule getirdiği gölcükten bir kaç kadının testilerini doldurduğunu görüyoruz. Bir kaç sığır da bu birikintinin içine girmiş su içmekte. Bu köylünün ve bizim arkadaşın içtiği sudur.

***

Viranşehirden Urfa'ya gidiyoruz. Bir köy ağası bize yoldaşlık ediyor. Bir aralık ağa, ucu bucağı olmıyan ovanın üzerine serpilmiş köyleri göstererek :

— Bunlardan onbeşi benimdir, dedi.

Evet bu köyler toprağı ile, damlarıyle ve bütün insanlariyle bu ağanın malıdır.

***

Ağa köşe minderinde oturuyor. Duvarların dibi yere diz çökmüş, kollarını kavuşturmuş insanlarla çevrili. Hiç birisi ağanın yüzüne bakamıyor, hepsinin

gözleri yerde. Ağa tarafından ismi söylenen, yay gibi ayağa kalkıyor, emre hazır.

Herhangi bir suç işliyen Ağa kendini kurtarmak için adamlarından birini gönderip hükümete teslim ettirir, suçu üstüne aldırırmış. Bu işin sonunda idam bile olsa emir yerine getirilirmiş.

***

Beşiri dağlarında dolaşıyoruz. Kıre dağının tepepesine vardığımız zaman altımızda bir ova belirdi. Yanımızdakiler aşağıdaki köyden birini çağırdılar. Biraz sonra dik yokuşu tırmanarak bıyıkları kınalı, geniş omuzlu bir adam geldi. Yokuşu tırmanan sanki o değil, soluk bile almıyordu.

67 yaşında imiş. Ovada görünen köylerin bir kısmı onun malı imiş. Şeh Sait isyanında karşıdaki köprü başında avenesiyle birlikte, bir taburu yere sermiş. Kıre dağının yamacında kartal gibi yaşıyor.. Sıtmalı ova onun esiridir.

***

Güneyde rastladığımız köylerden birinin yapılışı tuhafımıza gitti. Tersine çevrilmiş dibi sivri sepetler gibi! Bu evler ağaç dallariyle örülüyor. İci ve dışı çamurla sıvanıyor, tepesinde bir delik bırakılıyor. Bir de eğilerek girilebilecek kapısı var. Deliğin tam altında ve evin ortasında ateş yanıyor. Bu şepetten evleri yan yana dizimiz; oturulacak yerleri toprak altında bulunan yüzlerce kubbenin sakladığı gizli bir âlem karşısındasınız. Bu diyarın sâkinleriyle anlaşmak için ya işaretle konuşmak veya tercüman lâzım.

Enstitünün kuruluş yeri üzerinde durululuyordu. Bu işi haber alan ilce halkı müessesenin Akçadağ merkezinde kurulmasını sağlamak için teşebbüse girişmişti. Bir kaç kişi bu işin üzerine o kadar düşmüştü ki aralarında para toplayarak Ankaraya bir heyet dahi göndermişlerdi. Sonradan Enstitün Istasyon civarına yerleşince, Karapınar köyü halkından bir iki kişiden gayrisi yakınlarında bir müessesenin kurulmasına razı olmuyorlardı. Birincisinin isteyişi ile ikincinin gönülsüzlüğü ve endişesi tamamen maddî menfaatlara dayanan düşünceden doğuyordu. İlceli sömüreceğini umuyor, köylü sömürüleceğinden korkuyor. Bu güne kadar yalnız veren, hükûmeti vergi yatırılan bir teşekkül sayan ve onu ancak tahsildar ve jandarmasiyle tanıyan köylü kendi işine yarayacak, aldığını ödeyen bir müessese tanımiyordu. Bu defa da tarlalarının, sularının ellerinden alınacağından çekiniyorlardı.

Enstitü kurulmaya başladıktan sonra ya-

kın köylerle de ilgilenme yolunu tutuyor. Fakirin evi yapılıyor, gücü yetimyenlerin ekim dikim işlerine yardım ediliyor, yangın felâketine koşuluyor, çeşmeler yapılıyor, okullar onarılıyor, parrasız meyva fidanları dağıtılıyor, akıllarını erdiremedikleri işlerde yol gösteriliyor... Böylece köylüye elden gelen yardım esirğenmiyor. İlk zamanlarda imece maksadiyle tarlasına girilen köylü hemen endişeleniyor, bu işte kötü bir niyet olduğunu sanıyordu.

Okul inşaatı ve mezunlara arazı temin işi başlayınca Enstitü, elindeki vasıtalariyle köylüye yardıma koşuyor. Urta'dan Tunçeli-ye kadar serpilmiş olan köylere elini uzatmağa çalışıyor. Yapı işlerinden başka bir çok köy okullarının doğrama i ş l e r i Enstitü tezgâhlarında hazırlanıyor. Kamyonlarla köylere kadar inşaat malzemesi parasız olarak taşınıyordu.

Köylünün yaşama seviyesini yükseltmek onu haklarını tanıyan, vazifesini bilen bir duruma ulaştırmak, sömürülen bir unsur olmaktan kurtarmak, kısaca hayatiyetini kaybetmek üzere olan bu kütleyi canlandırmak yolundaki çalışmaların mahiyetini anlatmak zor oluyordu. Halbuki o, asırlardan beri ilk defa emeğini ve parasını kendi hesabına harcıyordu. Araya giren kötü ruhlu bazı

münvver geçinenler de bu işte menfi rol oy-
nuyorlardı. Batı Anadoluya göre daha geri
kalmış, uzun zaman büyük bir kısmı emir
altında, sömürülerek köle olarak yaşamış ke-
simimiz köylerinin, hemen başka şartlara ka-
vuşturucu tedbirleri kavrayarak yüzde yüz
taraftar görünmeleri beklenemezdi. Aradan
üç yıl gibi kısa bir zaman geçmesine rağ-
men köylünün yavaş yavaş uyanmaya, ya-
pılanları takdir etmeğe, Enstitü ile iş birliğine
girişmeğe basladığına dair işaretler beliri-
yordu. Köy köy dolaşan Enstitü adamlarının
giyinişi, düşünüşü, konuşması ve bütün ha-
reketleriyle diğer memurlardan ayrı davranış-
lı birisi olduğunu, geceli gündüzlü, yaya atlı
vazifesine koştuğunu, işlerinde şahsi menfa-
at düşünmediğini gören köylünün Enstitü
ye ve onun yetiştirdiklerine bağlanışı artıyor-
du. Her yıl Enstitüye kadar gelen binlerce
köylü yapılan işleri ve bu ugurdaki çalış-
maları gördükçe davayı kavramağa başlamış
bulunuyordu. Artık Enstitü kooperatifinde
131 köylü ortaktır, bayramlarda omuz omuza
kaynaşma vardır, bir kaç köy, Enstitüden
görerek elektrik yapmıştır, fidan dağıtma
zamanı omuzlarında belleriyle köylüler bah
çelerimizdedir, okul inşaatına ve tarla ver-

meğe gönülden istekler başlamıştır. insanda büyük ümitler uyandıran bu kaynaşma ve inanışların, ilerde daha gelişerek neler yapabileceğini düşünmek memleket hesabına hepimize bir zevk ve saadet kaynağı oluyor.

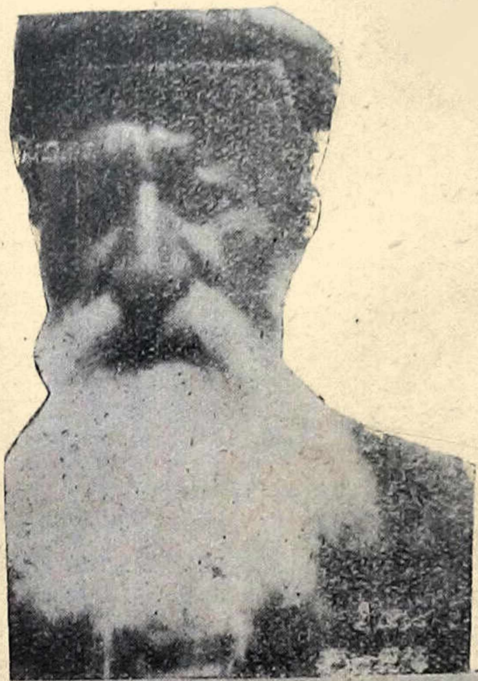
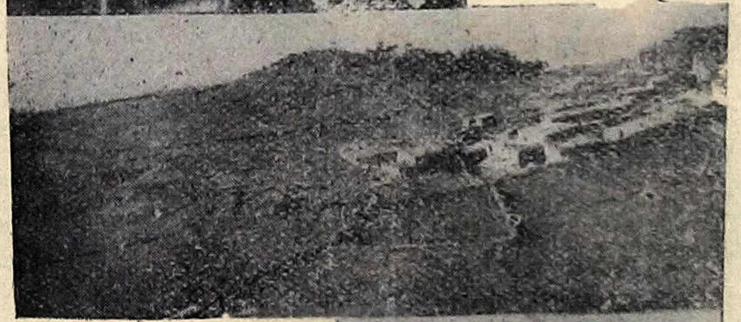

YENİ ADAM

Avrupalılaşmış insan demek, tabiatı ve mukadderatı yenebilen insan demektir. Tabiatı emebilmenin birinci şartı, yeni ve kadir insan tipini yaratmaktadır.

— Canlandırılacak Köy —

KÖYLÜ

Ona tarlada sabanın ardında, dağda davar peşinde, pazarda eşeğin yularında rastlanır. Lokantada, sinema ve tiyatroda, okulda nadiren görülür. Kongrelerde, yataklı vagonlarda, lüks kamaralarda, akşam çaylarında, palaslarda hiç rastlanmaz. Hangi dekor içinde olursa olsun tanılır, (köylü) denir.

Hükümeti jandarma, tahsildar ve muhtarın mührü ile tanır. Daimi olarak çalışıp (vergi) istihsal eden bir makinedir. Mısır ekmeği ile çökelek yer, et, tere yağı, h a s

ekmek, şeker istihsal eder. Canını verir vatan kazanır. Ne post kavgalarından, ne hükûmet değişikliklerinden haberdar değildir. Yalnız o, adama kıymet verir, adamın kıymetlisini bilir.

Az konuşur, çok dinler. Asırlardan beri konuşturulmadığı için susmasını öğrenmitir Olmayacak duayı bilir ama gene amin der.

Beyin apartımanında, ağanın kesesinde gözü yoktur. Ekmeğine soğanı katık yapar, başkasının yaşayışına imrenmez. Hak değirmende olur der başka türlüsünü tanımaz. Çağırırlar gider, vermezlerse istemez. Yeknasak bir hayat içinde niçinsiz ve nedensiz yaşar.

Toprak her şeyidir. Ekmeğini ondan alır. Evini, çanağını, çömleğini onunla yapar. Serveti, çehizi, mirası topraktır. Saban dediği sivri bir ağaçla tarlasını, çakmak taşlariyle harmanını sürer.

Şehiri kendine bulaştırmadan, köyünü şehire ulaştırmadan asırlık gelenekleriyle eski eserler gipi kendi âleminde y a ş a r durur.

Çullara bürünmüş vücudunu, çarıklı tabanları üzerinde yalpalayarak, sırtında tor basiyle Enstitü alanına giren şu delikanlı da onlardan biridir. Tabiatla savaşmağa, sun 'i kayıtlardan azade yaşamağa alışmış köylü çocuğu Enstitüyü yadırgamaz. Köyünde alışık olduğu her şey burada mevcuttur. Tarla, ağaç, iş ve çalışma alanları onun yabancısı olmadığı şeylerdir. Yalnız buradaki çalışmalar; tabiatı daha kolay, ve dahaçok emdirici, insan emeğini daha verimli kılan bir bilgi ve uğraşma yollarını kazandıracaktır.

Çocuk köyünde daha üç dört yaşında iken ailenin iş hayatına karışır. Kuzu gütmekten başlıyarak ekim dikim işlerine kadar her alanda vazife görür. Bu sırada bir çok bilgiler ve kabiliyetler kazanmıştır. Çalışkandır, dayanıklıdır, cesurdur, fedakâr, alçak gönüllü ve açık kalplidir. Enstitü bu kabiliyetleri temel yaparak kurduğu eğitim sistemi içinde ona yarının kıymetlerini kazandırır.

Klâsik okulların köylü çocuğundaki kabiliyetleri geliştirerek ona ileri değerler vermesine imkân yoktur. Lisenin kapısından girerken tabiatın bütün zorluklarına karşı

koyabilecek dayanıklıkta olan çocuk birkaç yıl sonra en hafif tabiat olaylarına tahammül edemiyecek hale gelir. Saatlarca yürümekten yorulmiyan, günlerce karlı dağlarda dolaşan, yakıcı güneşin altında uğraşan sanki o değildir. Artık hsf f bir rüzgardan nezledir, soğuktan bizardır. Salonları kırlara, odaların loşluğıuun gün ışıkıarına tercih eder. Bağrının ateşinde erittiği karlara ancak eldivenli elleriyle dokunabılmektedir. Alnındaki güneşin lekesinden utanmakta, köyden gelen anası ue babasiyle arkadaşlarının yanında görüşmekten sıkı'maktadır. Zihnine doldurduğu kitap bilgileri, karatahta hesapları, formül yıgınlar arasında yaratıcılığını kaybetmiş ezbere yaşayan bir adam olur çıkar. Bütün çalışmaları devletin hudutsuz koruyucu tetbirlerine kavuşturacak olan diplomayi alabilmek içindir. Bir defa buna nail oldu mu yıllar içinde edindiği bilgi yığınına artık lüzum yoktur. Onlar hayatta uygulanamazlar. Aldatıcı ve sahte yollarla başkalrrın sırtından geçinen, vicdan sorumluluğu körleşen, mu ayyen formalitelerin çerçevesi içinde her gün biraz daha eskiyen bir adam olurlar.

Üzerinde durulması gereken ve elle tutulur derecede sakat tarafları bulunan bu eğitim sistemi Köy Enstitüsünde asla yer bulamamaktadır. Cesuru korkak, çalışkanı ten-

bel, alın teri ile kazananı tüteyli, mücadeleciyi pısırık, açık kalpliyi riyakâr yapan bir eğitim yolunu güdmek hedeften durak noktasına doğru ilerleyiş sayılmaz mı?

Enstitünün kuruluş yeri ve şeklinden tutun da uygulanan iş eğitimi tarzına kadar bütün faaliyet çocuğu içinde bulunduğu tabiatı istismar edebilecek duruma ulaştıracak şekilde ayarlanmıştır. Çocuk Enstitüde aralıksız olarak tabiatla savaş halindedir. Kazandırılan bilgiler, yapılan işler hep tabiata hâkim kılıcı bir hedef taşır. Zihni yormaktan başka işe yaramayan, uygulanamiyan, bir kuvvet olamiyan bilgiye yer verilmez.

Çocuk, iş içinde bilgilerini uygulıyarak, denemeler yaparak, sonunçlar alarak yaratıcı bir ruh kazanır. Çeşitli olaylarla karşılaştıkça olgunlaşır. Engelleri aşmak için yaptığı hamleler ve aldığı tedbirler onu kavi ve mücadeleci yapar. Bu çalışmaların ve işin icabı olarak geniş bir serbeslik içinde açık yürekli olur, karekterinin tam rengi ile görünür.

Yalnış hareketlerinin cezasını önce taiattan görür Bunun için vazifesini bilir ve sever. Hakkını sonuna kadar arar.

Müessesenin bütün işleri onun eliyle gö-

rülür, bunun için Enstitüyü kendi malı sayar. Hazıra konmak yerine emek harcıyarak yapmak zorundadır. İstemek yerine müessesenin gidişi ve ihtiyaçları üzerinde yapılan toplantılarda fikir mücadelesi yapar, düşündüklerini açıkça söyler, verilen kararların uygulanmasında payına düşen işi yüklenir.

iş hayatı uzun sözlere yer vermez. Realitenin sert yüzü onu doğrudan doğruya konu ile karşılaştırır. Bunun için düşünceleri ni iş ve eserle belirtmeğe çalışır, sözlerinde girizgâha lüzum görmez. Olanı olduğu gibi anlatır.

Enstitüde karşılaştığı iş konuları emek, yorulmak ve ölesiye çalışmak istiyen çetinliktedir. sabahın erken saatlarrından gece yarılarına kadar durmadan çalışmak zoru vardır. Tarlalar sürülür, harman kaldırılır, bina yapılır, çatı kurulur, kanal açılır, yük taşınır, temizlik yapılır... ve bütün bunlar kültür derslerinde alınan bilgilerle bağlanır. ö d e v i n i n "niçin„ ini bilen öğrenci angaryacılıktan kurtulmuş işini manalandırmıştır.

Memleket dertleri açık olarak görüşülür. Yurdun ekonomik durumu, sosyal seviyesi, kültürel karekteri o l a y l a r a dayanarak topluca belirtilir. Diğer devletlerin durumla-

riyle karşılaştırmalar yapılır. Oğrenci hiç hayale kapılmadan, boş vaitlere kulak vermeden yapılması gerekli olanı yapar.

Yüzde sekseni cahil ve geri olan memlekete vurulacak damganın gerilik olacağını anlamıştır. Her şeyi toprağa bağlı olan yurtta köylüyü kalkındırmanın gerektiğine inanmış bu yolda ülkücü olmuştur.

Enstitüdeki gerçek iş, kabiliyetlerin derecelenmesini yeni kıymetlerin doğmasını sağlar. Başarılı olanlar, beceriksizler, dalgacılar çabuk meydana çıkar. Herkes kendi işine yetecek durumdadır. Bu bakımdan çocuk başkalarına yük olmaktan çekinir ve kimsenin kendi sırtından geçinmesine müsaade etmez. iş tufeyli olmak istiyenleri ekarte eder. Enstitü öğrencisi yalnız kendi gücüne güvenir.

Enstitüde en sevilmiyen hal pısırıklıktır. Düşünce ve isteklerini dolambaçlı yollardan ezile büzüle (arzeden) ler. haklarını kolayca başkalarına kaptıranlar bu davada yolculuk yapamazlar. Bu gibilerilk köşe başından sessizce saparak ayrılırlar.

OLAYLAR

Ocak ayının en soğuk günlerinden biri. Termomet-

re sıfırın altında on sekizi gösteriyor ... Santraldan telefon ediyorlar : Sular bendi yıktığından elektrik yanamıyacak . Elli mevcutlu bir küme kürekleri omuzlayıp yolu tutuyor . Bendi onarmak için suya girmek lâzım . Kalın kaputunun içinde soğuktan titreyen öğretmenin gözü önünde soyunuyorlar . İnsan boyunu geçen çamur renkli sel sularının içine atılıyorlar . Hızla akan suların çöp gibi sürükledikleri aşağıdan kenara çıkıp tekrar geliyorlar ve işe koyuluyorlar . Buz gibi kar suları içinde kazıklar çakılmış , setler yapılmış ve akşama elektrik yanmıştır .

***

Harp yıllarındayız . kamyon bulmak imkânsız . Arabalar ekiplere taş yetiştiremiyor . Kış gelmeden barınacak binaları bitirmek lâzım . Çare bulmak üzere yapılan toplantıda bir öğrencinin teklifi kabul ediliyor . Her sabah cimnastik saatlarında omuzlarda , sırtlarda uzaklardan yapı taşı getiriyoruz . Bu iş günlerce devam etti . Omuzlarımız çürüdü ama bina da bitti .

***

Enstitüde bir kütük odun kalmamıştı . Satılık odun bulsanız vagon alamıyorsunuz . Bu iş için Kapıdere istasyonuna gönderilen öğrenci kime baş vurduysa bir netice alamıyor . Nihayet istasyon şefini razı ediyor , kitabına uydurtup vagonu alıyor . Fakat bu sefer de ikinci bir engel baş gösteriyor. Hamule fazla diye yolda vagonu keserlerse gene haftalarca beklemek lâzım . Hem odunun imrariyesi de yok . Kendisi odunlarla birlikte gelebilse mesele halledilecek . Fakat marşandize binmesine müsaade etmiyorlar . Vagon bağlanıyor . tren hareket ediyor . Akçadağda vagonun kapısı açıldığı-

zaman odunların arasından morarmış yüzü ile ilk fırla-yan kendisidir. Mutfak ve sobalar ateşe kavuşuyorlar.

***

Bütün çalışmalara rağmen on kitlometre uzaktaki su Enstitüye kadar getirilememiştir. Bu iş için gerekli on binlerce künk yapılmış fakat kâfi gelmemişti. Yaz günlerinde çekilen su sıkıntısı kış aylarında daha zor bir durum yaratıyor. Her gün toplanan karlar eritiliyor, yemekte, içmekte ve diğer işlerde kullanılarak bir kış geçiriliyor.

***

Soğuk , fırtınalı bir günde çocuklar bayrak direğinin etrafına toplanmışlar. Bozulan makaradan ipi kurtarmağa çalısan Tahir' seyrediyorlar. Tahir incecik bayrak direğinin tepeşinde sağa sola sallaniyor, bütün israrlara rağmen aşağıya inmiyordu. Nihayet işi bitirdi. Takatsız kalan kollariyle sıyrılarak yere ayak bastı. Morarmış ellerini oğuşturarak, gözleri dalğalanan bayrakta :

- Onun uğrunda babam bir kolunu kaybetmiş, iki bğabeyim de bu yolda canlarını verdiler. Dalğalanmayan Türk bayrağının hali bana çok dokunuyor, diyordu.

***

Parlayan atlar dört nalla koşuyorlar , arkalarındaki arabayı sağa sola yalpalayarak sürüklüyorlardı . Yol üzerindeki kalabalık bağrışarak sağa sola dağılıyor, himse müdehale edemiyordu . Bu sırada köşeden şimşek gibi fırlıyan boz elbiseli bir delikanlı atların dizginine öyle yapıştı ki mücadeleyi seyredenler oldukları yerde dona kaldılar . Beş on adım atın dizgininde sürüklendikten sonra araba durmuş, arabacı kurtarılmıştı .

Tozlanan elbisesini silkerek , yakasını paçasını düzelterek Yevaş yavaş uzaklaşan boz elbiseli delikanlı izinden dönen Köy Enstitüsü öğrencisi idi .

* * *

Bucak müdürü Enstitü öğrencisi Cağfer Sucu'nun köyün de okul inşaatına mani olduğunu şikâyet etmiş. Bize de haber verdiler. Çocuk izınden döndüğü zaman soruşturduk.

- İmkânı var mı ben okul inşaatına engel olayım. Bu bastığım dalı kesmek sayılmaz mı? dedi.

Ve ilave etti:

- İnşaatı bahane ederek köylüme hakaret edilmesini önlemeye çalıştım. Haksızlığa meydan vermemek istedim.

Cağfer Sucu bir kaç sille yemiş amma yılmamış , dönmemiş ve yenilmemiş.

* * *

19 Mayıs bayramına 500 öğrenci ile iştirak ediliyor . Tören'e beraber yağmur da başlıyor . Meydanda bulunan diğer okulların öğrencileri düdük seslerine emirlere rağmen panik halinde dağılmaktadır . Halk da dağılmak üzeredir. Bu sırada beş yüz Enstitü öğrencisinin halkalar halinde başlayan milli oyunları seyircileri oldukları yerde çivriliyor. Bizimkiler bu başıboşluğa ve dağılışa hayrette , onlar yağmur altındaki bu neşe karşısında şaşkın !.

KÖY ENSTİTÜSÜ MEZUNU

Ensıitüde tam bir arkadaşlık havası içinde işle yoğrularak, tabiatla boğuşarak yetişen köy çocuğu hür düşünceli ve mücadeleci olarak köyüne döner. Verilen vazifeyi önceden uygulamış olduğundan işinin yabancısı değildır. Köyündeki çalışmalarda, tabiattan ve sosyal hayatın icaplarından doğacak zorlukları hesaba katmıştır.

Cebindeki diplomasının, kendisini koruyucu ve devletten maaş alarak geçinmesine yarayan bir vesika sayılamiyacağını bılır. Kafasına ve bileğine güvenir. Tarlasını sürmek, hayvanını beslemek, işliğini çalıştırmak suretiyle hem köylüye örnek olur hem geçimini sağlar.

Köv ve memleket realitesini genis bir hürriyet havası içinde incelediğinden işlerinde şuurlu ve plânlıdır. Niçin ve nasıl yapacağını bilerek çalışır. Yurdunun kökü olan köylünün ileri yaşayış seviyesine ulaştırılmasındaki büyük manayi kavramıştır. Memleketin yüzde seknenini teşkil eden köylüye dayanmadan harcanaçak bütün gayretlerin ne kadar iyi niyete dayanırsa dayansın köklü olamıyacağını kavramıştır.

Köyün canlanması demek Türkiyenin kalkınması demek olduğunu matematik bir gerçek olarak anlar. Kuru lafla bu işin başarılamıyacağına, bu yolda ter dökmenin, eser vermenin ve böylece köylüye örnek ve önder olmanın gerektiğine inanmıştır. Yaparak gösterir, yaptırarak öğretir.

Şahsî kazançlarını birinci plânda tutmadığı için kendisine düşen başkalarının işlerinde de önce yurdunu düşünür. İdarei maslahat bilmez. Kötülüklerle sonuna kadar savaşır, nerede ve hangi durumda olursa olsun geriliği boğmağa çalışır.

Kâğıt üzerinde iş gören, muayyen kalıplar içinde muayyen hareketler dışına çıkamıyan, yalnız maaşı ile yaşamaya mahkûm olanlardan, realitenin gözü ile değil formalitenin adesesiyle gören memur zihniyetinden tiksinir. En kısa yoldan gerçeğe ulaşmaya çalışır. Köyünü canından çok sever. Onun saadeti kendi saadetidir. Elinden gelen yardımı esirgemez. Köylüsünne her işinde destek olmağa çalışır. Kalplerde yer eder.

OLAYLAR

Öğretmen köyün dışarısından geçen suyu köye getirmeği düşünüyor. Bu işe köylünün aklı yatmıyor.

"Gelseydi dedelerimiz getirirdi" diyorlar. Öğretmen tek başına kaldığını anlıyor, fakat yılmıyor. Günlerce çalışıp su harkını açıyor. Bir gün suyu harka bağlıyor. Ne çare ki su yeni harktan akmakta nazlıdır. Bu durum karşısında köylü:

-- Bizim öğretmen köyü sele aldıracak!

Diye alay etmektedir. Öğretmen hesabının yanlış çıkışına mı üzülsün, köylünün alayına mı içerlesin. Uykularını kaybediyor. Köyde el ayak çekildikten sonra tekrar işe girişiyor.

Bir sabah uyanan köylüler damlarını su bastığını hayretle görüyorlar. Öğretmen suyu çıkarmış ve geceleyin köyün içine salmıştı. Şimdi öğretmen, damlardan keçilerini kurtarmağa çalışan köylülerine gülerek:

-- Bizim köyü daha ne seller basacak, diyordu.

.·.

Bir öğretmenden Enstitüye gelen mektubdan:

Köyüme gelir gelmez okulun sıva, badana ve noksan kalmış bazı doğrama işlerini ele aldım. Çocukların oturacakları sıraları tedarik ve tamir ettim, kara tahta yaptım. Cumhurit bayramından iki gün önce bucak müdürü yolu ile köy muhtarlarını toplattım. Onlara Cumhuriyet bayramının önemini anlattıktan sonra Köy Enstitülerinin gayesi ve köy çalışmaları hakkında konuştum. Halk odası başkanlığını bana verdiler.

Közde yapılacak iş pek çok. Bunları mevsimlere ve yıllara bölerek başaracağıma inanıyorum....

.·.

Diğer bir mektuptan:

Yuvamızdan ayrılalı üç ay oluyor. Bu müddet içinde eksikleri tamamlamak, işlerimizi yoluna koymak

için çalıştım. Yüklendiğim vazifeyi başarmak için geceli gündüzlü çalışıyorum. Fakat hedefimize doğru yürürken akla gelmedik güçlüklerle karşılaşıyorum. Tabiattan gelen zorlukları yenmek, bazı fena düşünceli insanların çıkardıkları engelleri yenmekten kolay oluyor. Bunların karşısında yılmadan, yolumu sapıtmadan çalışmadaki kuvvetimi ülkümden alıyorum...

∴

Köyde türkçe bilen bir iki kişi bulunabiliyordu. Enstitü mezunu öğretmen köyde işe başladıktan bir yıl sonra 54 çocukla Türkçe konuşmak mümkün olabilmiştir.

∴

Köyden davul sesleri geliyordu. Yolumuzu o tarafa çevirdik. Halk köyün meydanına toplanmış 23 nisan bayramını kutluyor. Okulu olmayan köye komşu köy-deki öğretmen bir gezi tertip etmiş, çocukları ve köylüsü ile buraya gelmiş. Törene bizde katıldık. Öğretmen konuştu, cocuklar şiirler okudular, temsiller yapıldı, halaylar çekildi, zeybek oynandı, İhtiyar, genç bütün köy halkının halaya iştirak edişi umumi bir neş'e havası yaratıyordu. Ayrılırken elimize bir kâğıt tutuşturdular:

Köylü okul ve öğretmen istiyordu.

ENGELLER

Son yıllarda, kut anacak bir gayretle ve eşi görülmeyen bir şekilde köylerde açılan ilkokulların yapımına, Enstitülerin bünyesine ulu orta ve hakikatları tahrif ederek itiraz edenler, köylünün orta çağ hayatından kurtul masını hoş görmiyenler, köylüyü sömürenler dir.

MÜNEVVER BOZGUNCULUĞU

Sağlam görünen ağaç gövdeleri vardır. Bir fırtına, bir balta darbesi bunların içinin çürük olduklarını göstermeğe kâfi gelir. Dördüncü katına kadar başınızı kaldırıp « demir gibi bina» dediğiniz yapıların yer sarsıntısında ilk yıkılan ve enkaz haline gelen hüviyetle ri gibi... İnsanlar da böyledir. Bazı olaylar var ki cemiyetin bünyesinde gizli olarak barınan hastalıkları ortaya çıkarmada amil oluyorlar. Köylüyü kalkındırmak için girişil len seferberlik memleketimizde yaşayan kötü zihniyetlerin maskesini sıyırdı,

İlköğretimin gerçekleştirilmesi yolunda köy enstitüleri yolu ile girişilen büyük hamle karşısında çıkarılan zorlukIar ve engeller akla sığmıyacak kadar büyük ve üzücü olmuştur. Rastlanan olaylardan netice çıkarıp hüküm vermeğe insanın dili varmıyor.

Kalım ve dirim meselesi olan köy eğitimi işinde bütün milletin kurtuluş savaşı yapar gibi omuz omuza çalıştığını görmek istiyen gönüller, bazan kötü ruhlu şahsî menfeatlarını her şeyden üstün tutan bazı kimselerin kap kara zihniyetlerinin küsufuna tutuluyor.

Bu yolda taban eskiterek, saç ağartarak bir ömür harcayarak fikirlere mecra hazırlamağa uğraşanların hayatları sürekli olarak mücadele içinde geçmektedir. Mücadelede karşı tarafı tutanlar teşebbüslerinde imzalarını kullanmıyan jurnalci kimselerdir. Silâhları dedi koduculuk, iftiracılık, arkadan vuruculuk gibi sinsi ve aşağılık ruhların kusabileceği zehirlerdir. Masa başı hesaplarının yanlış sonuçlarına dayanarak hiç bir tetkike, deneme ve kontrola baş vurmadan mantığın budala ölçüsüne vurulmuş bilgilere sahip kimseler yurtta münevver geçinen insanlardır!

Enstitülerde ileri bir hayatın ve köy realitesinin icaplarına uygun olarak tatbik edilen

iş eğitimi esaslarından, köylerdeki okul yapımı işine varıncaya kadar çıkarılan bütün engellerde bozguncu münevverin gizli parmağına raslanmaktadır. Bu köyde okul inşaatı duruyor mu, araştırınız, köyün şehirde oturan sözde koruyucusu geçinen bir tufeylisi vardır. Bu, ya avukattır, ya memurdur veya arzuhalci gibi iş ve meslek sahipleridir. Yüzlerce nüfusu olan köyün mukaderatı ile ilgili okul işinde bunlar vasıtasiyle bütün makamlara arizalar yağdırırlar. Bazan yazılandan köylünün haberi bile olmaz. Bu çeşit insanlar dış görünüşleriyle münevver geçinen, fesat düşünceli, perde arkasından iş çeviren tiplerdir. Tabiattan gelen zorlukların yanında bunlarla da savaşılmıştır.

OLAYLAR

Erganinin Memelan köyü ihtiyar kurulu salona girdi. Muhtar, elinde yuvarladığı dilekçeyi kaymakama verdi. Dilekçede, köylünün fakir, zavallı vaziyette bulunduğu, okul yaptıracak olursa ölüme mahkûm olacağı kendilerine merhamet edilmesini (niyaz). eyleyen. satırlar var. Muhtardan dileğini sözle anlatması istendi.

- Şimdiye kadar köyümüzde eğitmen vardı. Bu yıl öğretmen veriliyor. Mektebi yapmaya bulaştık. Fakat mektep tepenin üstüne oturtulmuş. Dereden harç suyunu yukarı taşımak zor oluyor, İmkânı varsa mektep aşağıya yaptırılsın yahut bize bu işde yardım edilsin...

Arzuhal açıkca okundu. Muhtar da oradakilerle birlikte bastı kahkahayı.

⁂

Yüz küsur köyü bulunan Kâhta ilcesine ilk defa Köy Enstitüsü mezunu öğretmen gidecek. Varlıklı olan bu köy için okul yaptırmak işten bile değil. Fakat araya giren bozgnncular Enstitü müdürlüğünden Bakanlıklara kadar, her biri yüzlerce kelimelik telgraflar yağdırmışlar, okulun yapılmasına engel olmak istemişlerdir.

Telgraflara harcadıkları para hesaplandı. Bu para ile okulun çatısı kurulabilirmiş.

⁂

Bır muhtarın sözü :

-- Köyümüzdeki arazi srhiplerinin çoğu şehirde oturuyor. Okul için yapılan salma borçlarını buradaki komşular ödediler. Aylardan beri çalmadığım kapı kalmadı, gene şehirdekilerden on para alamadım. Anlıyamadım ne iştir bu!

⁂

Diğer bir muhtarın dediği :

— Köylerde particilik (trafik) olurdu da bizi kınardınız. Şimdi siz particiliğe başladınız, zararı gene köylüye dokundu. El birliği ile mektebi yaparken köyümüze biri geldi, bırakın hükûmet yaptıracak dedi. Şimdi mektep yarım kaldı.

⁂

Diyarbakır köylerinden birinde öğretmene arazi sağlanacak. Köylünün üçte ikisi ortakçıdır. Şehirde o-

turan asıl arazi sahiplerinin bir listesini çıkardık. Listedeki isimlerin sayısı otuzu buluyor. İçlerinde tüc - car, memur, öğretmen, müteahhit olanları var. Kayma kamın odasında yapılan toplantıda bunların hamiyetleri - ne? baş vuruldu. Netice boş çıktı

∴

Nutuklar söylendi, vaazlar verildi. Tarlasiyle, hayvaniyle, harmaniyle uğraşan köylüye " Oy vereceksin" denildi. Şehirden gelenlerden hangi taraf ağır bastı ise onun pusulâsını okumadan, okutmadan sandığa attı.

Propagandacıların sözlerini şaşkın şaşkın dinleyerek bir kaç gün işinden oldu. Bu adamlar geleceğine onun keçilerine uyuz ilâcı, hastalarına doktor gelseydi

∴

Altın köstekli, lâcivert şalvarlı ağaları bol olan bir bucak merkezine, bir türlü haledilemeyen, öğretmenin arazi işini sağlamak üzere bir heyet halinde gidildi. Akşam odada toplanıp işler üzerinde konuşuluyordu. Bucak müdürü heyetin tarafını tutmuş görünüyordu. Bir aralık daktilo makinesini getirmek üzere ayrılan mü - dürün dönmesi gecikti. O sırada kulağıma eğilen Ens - titü mezunu şöyle bir haber verdi :

- Başka bir odada ağaların toplantısı var, Bucak müdürü de orada. Onlara arazi işinin durdurulması için yol gösteriyor ve dilekçe yazıyor.

Biraz sonra önce müdür, arkasından dilekçe geldi. Elimize tutuşturulan dilekçe, aidiyeti bakımından bu - cak müdürüne devredildi.

Yeni bir tip adam yetiştirildi. Köy Enstitüsü denilen eğitim ocağında, alışılmış sistemler dışında yaratılan bu insan topluluğun arasına karışınca yadırgandı. Herkesten çok çalışan, hakkını tanıyan ve tanıtmak isteyen, bu yolda mücadeleyi göze alan hür düşünceli ve açık yürekli Enstitü mezununun bu iyi tarafları bazı kimseler tarafından tersine çevrilerek yalan dolan ve iftiracılık konusu yapılmağa yeltenildi.

Ona bilgisiz dediler. Bu **söz** bilgiyi; kafaların içinde hadsedilen, yalnız söz denilen ifade vasıtasiyle ortaya çıkarılan (malumat) yığını olarak anlıyanlardan gelmektedir. İyi ve ileri ziraatçılık yapmak, dıvar örmek, çatı kurmak, okulunu evini onarmak bilgi değil midir? Bir saz çalmak, halk türkülerini toplamak söylemek, yaymak millî oyunları oynamak ve oynatmak, bıkmadan çalışmak, yol yürümek, ata binmek, yüzmek maharet sayılmaz mı? Hayır onlara göre bilgi ve maharet bambaşkadır. Bir binanın nasıl yapılacağını bağdaş kurduğu yerden **tarif** etmek, ziraatçılık hakkında elini pulluğa sürmeden öğüt vermek, tarlada işlikte terlemek

eser vermek yerine mütalea beyan etmek, yürüyüp iş bitirmek yerine harcırah ve vesait beklemek onlar için geçer akçe olan bilgi ve meharetlerdir.

Eyer kapamasını bilmeyen baytar, çocuğu çiçek hastalığına tutulan doktor, maydanoz yerine evine dereotu a l a n ziraat müşaviri, arpayı buğdaydan ayıramıyan yüksek ziraatçının bilgilerine ne denir? Masalardan köyün toprağına inemeyen bilginin faydası neresindedir? Memleketin fikir ve iş hayatına tatbik edilemeyen bilgiler sahiplerinin zihin mezarlıklarında ölü halde kalmağa mahkûmdur.

Memleket yapıcı ve yaratıcı insanlara muhtaç..

Nazımızın geçtiği birisi Enstitü de misafirimiz oldu Enstitü mezunlarının bilgisizliğinden söz açtı. Kimleri, nerede gördüğünü sorduk. "Bana öyle söylediler„ dedi. Son sınıftan, hiç bir seçim yapmadan dört öğrenciyi davet ettik. Misafire şöyle bir teklifte bulunduk:

- Önce ders konularından, sonra da serbest okudukları kitaplardan bu arkadaşları bir imtihan eder misiniz?

İmtihan ederken imtihan olunacağını anlayan misafir, işi şakaya boğdu, konuyu değiştirdi:

Şımarık diyenler oldu. Hakkını dolambaçlı yollardan aramiyarak, kestirme ve açık

bir şekilde istemenin adıdır bu. Pulluk tutan iri parmaklarının daire kapılarında çıkardığı ses bazı müdürleri yerinden sıçrattı, kaba adam dediler!

Uzun (girizgâhlara) lüzum görmeden, doğrudan doğruya dileğini bildirmesi saygısızlık oldu. İlk merciden söktüremediği hakkını son makama kadar sırasiyle baş vurarak koparmağa çalışması ve fikirlerini açık olarak bildirmesi de şımarıklık sayıldı.

Bunlar, hep memleketin ihtiyaçlarına göre yetiştirilen yeni adamın, kalıplaşmış zihniyetlerin esiri olanlara batan dikenleridir.

Öğretmen, aradan şu kadar zaman geçmesine rağmen hâlâ arazisinin sağlanıp kendisine teslim edilmediğinden bahisle Enstitü Müdürlüğüne mektup yazıyor. İlgili makamlardan aldığımız cevaplarda; iddiasının doğru olmadığı gayet verimli bir tarlanın kendisine teslim edildiği bildiriliyordu. Bu yazının bir suretini öğretmene gönderiyoruz. O, iddiasında ısrar ediyor ve daha yüksek makamlara baş vuruyor. Öğretmenin bu muracaatını haber alan ilk merci müthiş içerliyor ve damgayı vuruyor; Şımarık adam!

∴

Kendisi, bir müfettiş, tapucu, gezici başöğretmen, Enstitü müdürü köyün yolunu tutuyorlar. Tapucunun "şarkan fındalık, garben top ağaç.." şeklindeki tariflerine rağmen tarla bulunamıyor. Meğer gayet verimli tabiriyle vasıflandırılan arazi, elli yıl önce tapuya kay-

dedilmiş hâlen kullanılmasına imkân bulunmayan bir sel yatağı imiş.

***

İlcede herkese gaz dağıtılıyor. Gece dersaneleri açan köy öğretmenleri hesaba katılmıyor. Onlrda boş durmuyorlar gereken makamlara baş vuruluyor. O sıra da bu ilcede vazifeli olan Enstitü öğretmenine işin takibi için emir veriliyor. Öğretmen aldığı cevabı getirdi: Nedir bu şımarıklık, onlar gazı ne yapacaklar?

***

En basit formaliteler yüzünden daire kapılarında günlerini kaybeden köylülerin durumunu herkes bilir. « Yarın gel » demenin köylüye neye mal olacağını hesaplayan memur pek azdır.

Öğretmen, köylüsünün hükûmetteki bazı işlerini takibetmek üuretiyle onun yardımcısı olmak ister.

Öğretmen köyde bulaşıcı olması muhtemel bir hastalıkla karşılaşmıtır. Bundan ilgili daireyi haberdar eder. Öğretmene çıkışılır: Sen kendi işine bak, vazifenin dışına çıkma!

GOCUNANLAR

Öyle de olsa, böyle de olsa bir kısım insanlar var ki, itirazlarında, iftiralarında devam edeceklerdir. Çünkü Köy Enstitüsü vemezunu hakkında söylenen sözler, verilen hükümler onlar için meselenin dış taraflıdır. işin iç yü-

zü, ve bu çeşit insanların harekete geçmele rini doğuran ve besleyen bir kök vardır. O da köylünün, kalkınması, yani hakkını arayan, kendini sömürtmeyen bir vatandaş olması endişesidir. işte bundan gocunuyorlar.

Ankaradan Malatyaya geliyorlar. Kompartmandakilerden biri uyuyor, biri uyukluyor, diğerleri konuşu. yorlar. Mevzu toprak kanununa geçmişti. Bu sırada uyuklamakta olan ve şimdiye kadar hiç konuşmayan kişi birden gözlerini açtı, lâfa karıştı:

-- Dedesinden, atasından da kalmış olsa toprak o adamın hakkıdır. Onun elinden arazisini almak...

Uyumuyanlardan birisi sordu:,

Henüz tanışmadık ama, siz her halde Urfalısınız ve bir kaç köy sahibisiniz.

Tahmini doğru çımıştı.

∴

Sandalya sahibi bir adam şöyle konuştu :

—Otuz bin köylü çocuğu yetişiyor. Bunların her biri bir köye gidecek ve bugünkü otuz bin, yüz bin ve milyonlara varacak. Bu işin sonu ne olacak !..

BİR KONUŞMA

(Üçüncü devre mezunluk töreninde)

Akçadağ Köy enstitüsü bugün üçüncü devre mezununun veriyor. Bu suretle enstitü, bugüne kadar, 370 öğretmen, 898 eğitmenve 87 sağlık memuru yetiştirmiş oluyor.

Aleyhinde lehinde, müsbet veya menfi, iyi veya fena niyetle dedikoduları yapılan köy enstitüleri kurulunun burada münakaşasını yapacak değiliz.

Topyekûn sabahın erken saatlarından geç vakıtlara kadar durmadan çalıştığımızı, tek düşüncemizin Türk vatanı, Türk milleti olduğunu, tek tek her köyü uyandırmak suretiyle aydın bir ulusun meydana gelmesine gayret ettiğimizi bizi yakından tanıyanlar iyi bilirler.

Bu düşünceler dışında hiç bir iddiası olmayan Enstitü hakkında hüküm veren v e y a verecek arkadaşlardan tek ricamız şudur :

Gelsinler, bir kaç gün misafirimiz olsunlar. Ölesiye denecek derecede, geceleri ve pazarları da içine alan hafta boylarında, sınıfta, tarlada, işlikteki çalışmalarımızı görsünler. Burada esen vatan severliğin gerçek havası içindeki heyecanlarımıza katılsınlar. Köyden gelenin getirdiği ile, dönüşündeki hamulesini yoklasınlar.

Ondan sonra, iyi niyete dayanan tenkit ve irşatlara zihnimizin kapıları daima açıktır.

Dünya çapında bir kımıldanış içindeyiz. Kalkınma hareketimizin dalgaları vatan sınırlarını aşmıştır. Düşmanlarımız bu

hareketimize endişe ile, dost görünen komşularımız hasetle, bilginler taktirle bakıyorlar. Kuru kuruya okumak ve okutmak yerine iş eğitiminin yer aldığı bir öğretim proğramı ile köylere gidiyoruz. İki yıllık geçmişi olan bu köylere atılışın meyvalprı pek yakında alınmaya başlanacaktır.

Uygulanmakta olan on ylllık plân gereğince diğer iiier gi - bı hatta onlardan daha önce Malatyamızın bütün köyleri sekiz yıl sonra tamamen okullu oluyor. Gelecek yıl Akçadağ. Doğanşehir, Hekimhan ilcelertmizın bütün köyleri öğretmene kavuşmak suretiyle on yıllık plânını daha imdiden tahakkuk ettirmis oluyor. Düne kadar üç köyünnde okulu bulunan bir ilcenin bu kadar kısa bir zamanda her köyünde bir öğretmenın çalışmasını sağlamak zor olduğu kadar kıymet ifade eden bır olcü değilmidır.

Uç yıldır Malatya köylerinbe yüzden fazla okul, öğretmen evi, işlik yapılmışmıştır. İlk anlarda sıkıntılı bir durum arz eden bu halin köylu kardeşlerimiz arasında git gide devlete verdiği vergi gibi tabıileşmeğe başladığını görüyoruz.

Bozguncu ruhun sokulmadığı köylerde bu işlerin daha kolay basarıldığı müşahade ediliyor.

Malatyanın bu yoldaki çalışmalarının örnek alacak durumda bulunmasının, buna mukabil aynı şartları taşıyan bazı yerlerde aynı başarının gösterilmeyişinin sebebini bir an düşünmek gerçeğin üstündeki bulutları dağıtmaya kâfidir.

Bugün 23000 köylü çoçuğu kendi köyü, dolayısiyle bütün ülke için yetiştirilmektedir. Her yıl üçer bin artarak yükselen bu sayıyı alınız orduya koyunz başlı başına bir kuvvet olur. Bu sayıyı ortalama 50 ile çarpınız, milyoelara varan köy okulları öğrenci mevcudu olur. Bu sayının bireylerini Ürfanın

sepet evli köylerine Siirdin, Mârdinin Türkçe konuşmayan obalarına, helâdan, pençereden, temizlikten, en basit bir aletten mahrum köylere dağıtınız... En insafsız bir düşünüşle eahi birer ümit sayılırlar.

Sayın konuklalaımız. Altı yıldır tabiatın, harp yıllarının bütün zorluklarına göğüs gererek hayatlarından fedakârlık yaparak çalışanların sizlerden duydukları takdir özleri çalışma saatlarına geceleri kattıracak kadar kıymetli oluyor.

Tayyareyi geride bırakan dünya medeniyetinin ortasında kağnıya hasret çeken tekerlek girmemiş köylerimizi bu suretle, el birliğiyle, milletce kalkındırmak tarihin hiç bir devrinde bu derece zaruret olmamıştı.

...

Sevgili çocuklarım ülkü arkadaşlarım!..

Bu toprağı çırıl çıplak teslim aldınız. Memleketin fakirliğini, bilgi ve calışma bakımından geriliğini biliyordunuz. Beş yılda 33 binalı yuvanızı kurdunuz. 3000 dekarlık arazimizin el sürülmemiş tarafını bıramadınız. Bu işler kolay olmadı. Bazan yemeklerinizin suyunu karı eriterek, ekmeğinizi y u f k a acarak, kıl cadırlar içinde tabiatla cenkleşerek bu varlık meydana gelebildi.

Avuçlarınızdaki nasırlar, tabanlarınızdaki gönler, sırtınızdaki bereler bu calışmalarınızın madalyalarıdır. Siz ne bahtiyar insanlarsınız ki her yerde övünerek gösterebileceğiniz eserleriniz var. Diktiğin onbinlerce ağac, köylere gönderdiğin yüzbinlerce fidan, kilometrelerce uzaktan getirdiğin su, açtığınız temeller seni ebedileştiriyor.

Şimdi senin aynı hız, ayni hevesle çalışmanı köyler bekliyor. Buradaki gayretler oradaki başarıların bir ekzersizi idi.

Günün 24 saatında omuz omuza yaşadık. Bir birimizi anamızla, babamızla, bacımızla akrabadan ileri bir yakınlıkla tanıyoruz. Kar altında beraber yattık, tarlada beraber çalıştık, beraber okuduk, birlikte halây oynadık, şarkı söledik. Kavgalarımız oldu baba oğul gibi. Ülkü birliği bizleri böyle dert ortağı yaptı.

Bir kaç gün sonra düşman karşısında avcı hattına çıkmış erler gibi köylere dağılacaksınız. Tek düşmanınız var, cehalet...

Türlü kisveler içinde, türlü şekillerde karşınıza çıkacak o lan gerilikle ölesiye cenkleşeceksiniz.

Burada tabiatı yendiniz, orada da muzaffer olacaksını

Hepinizin yolu açık olsun.

6 - X - 1946

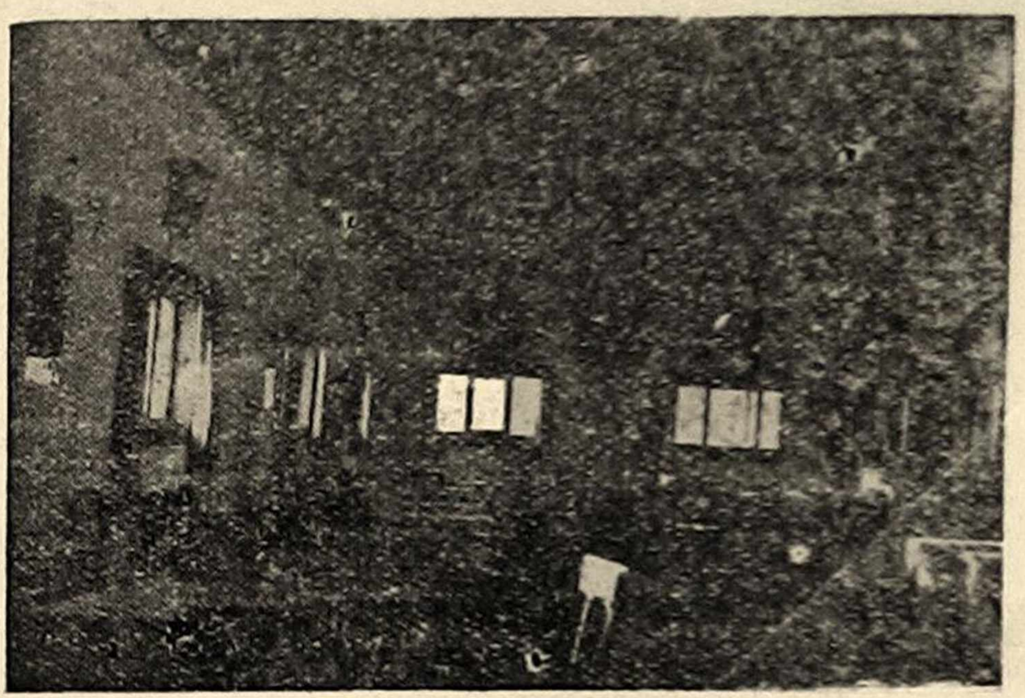

Enstitün dinlenme yeri

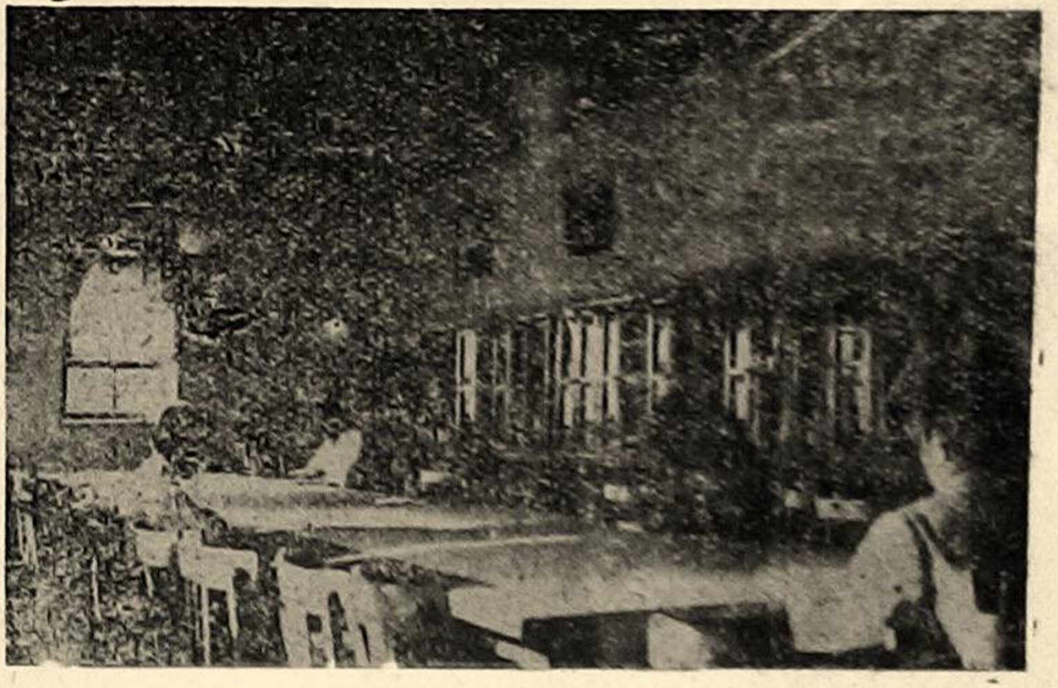

Genel kitplık

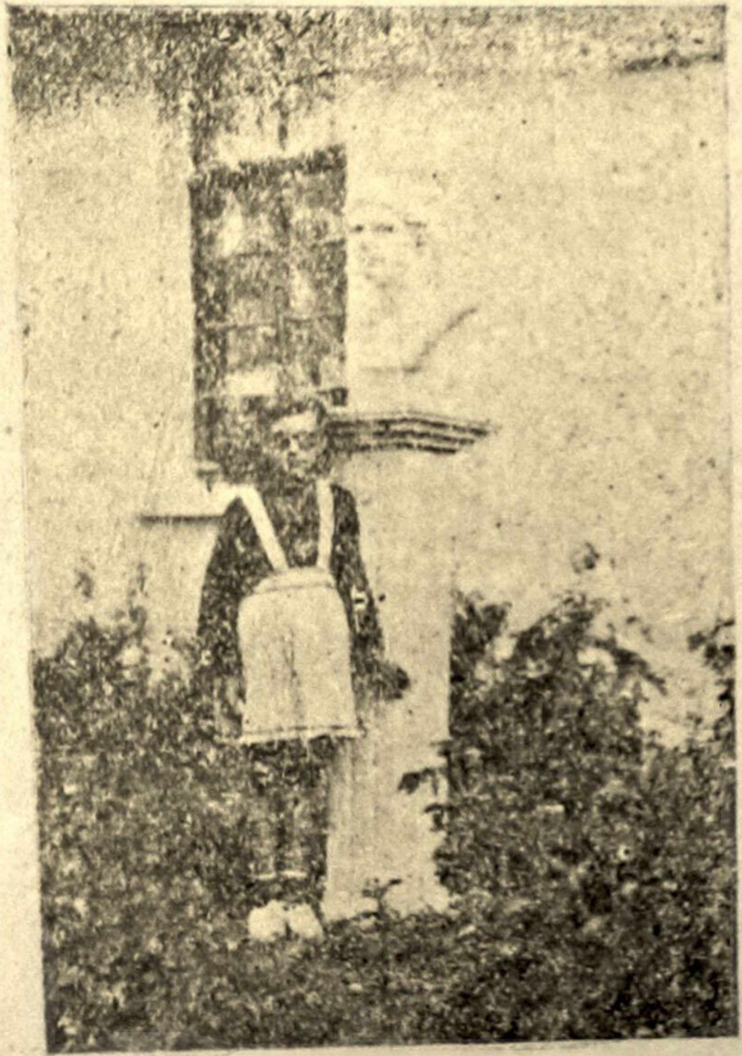

Enstitüden iki köşe

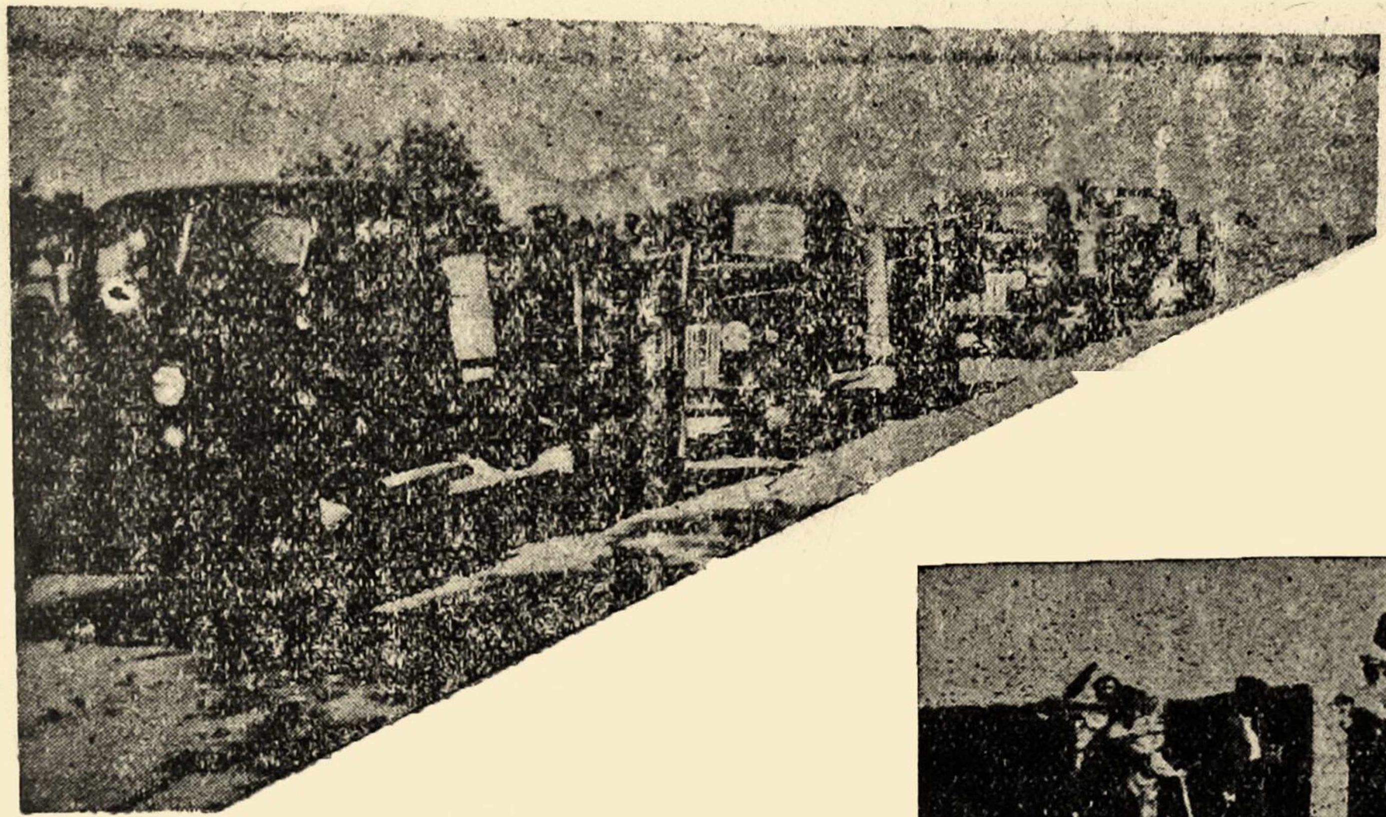

Enstitünün köylere yardımı

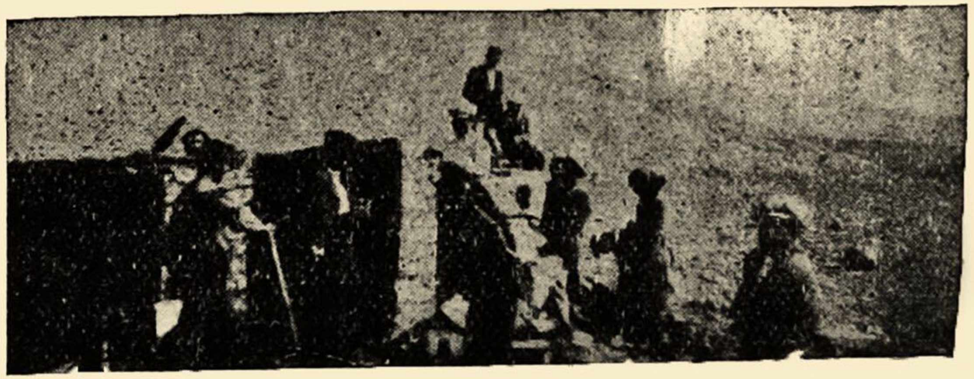

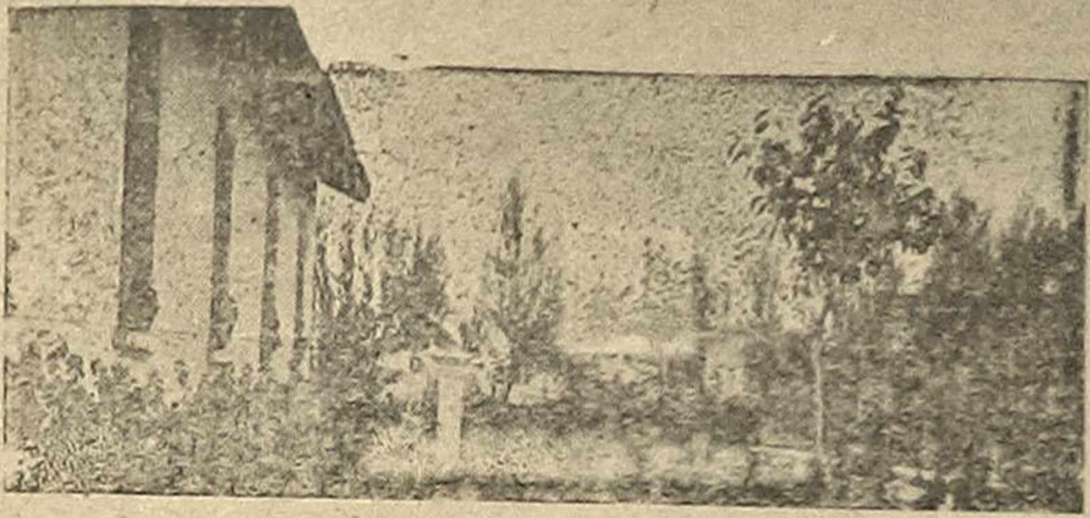

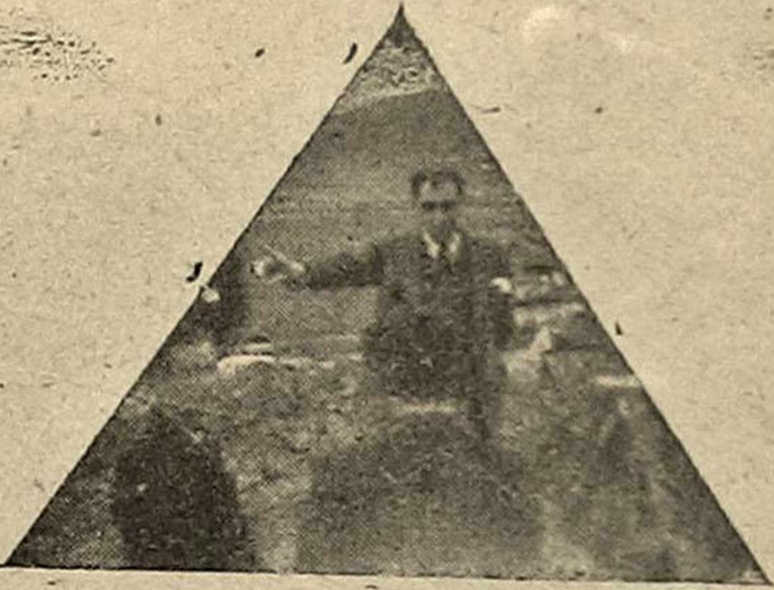

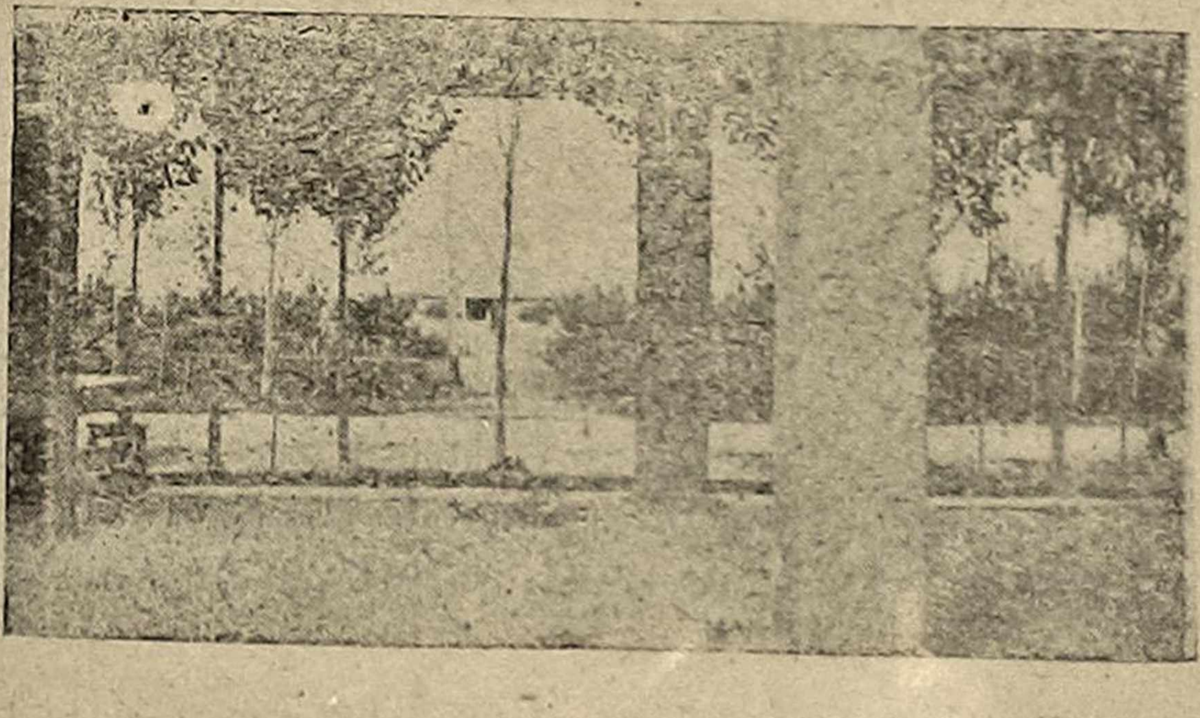

Enstitünün mimarı
Ahsen Yapanar

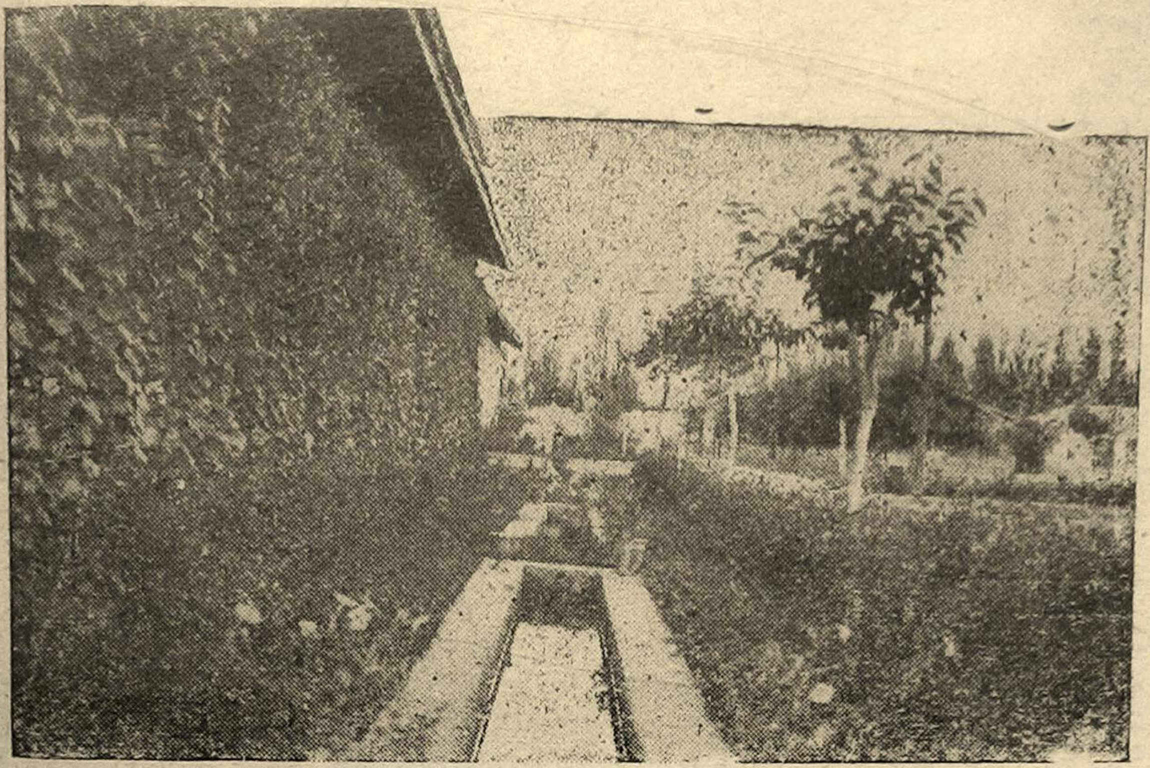

Enstitü

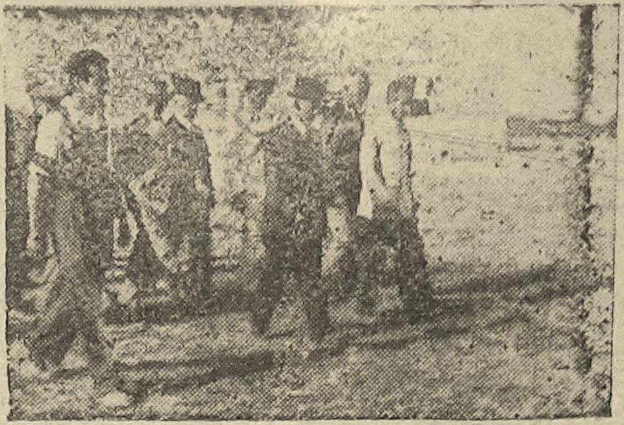

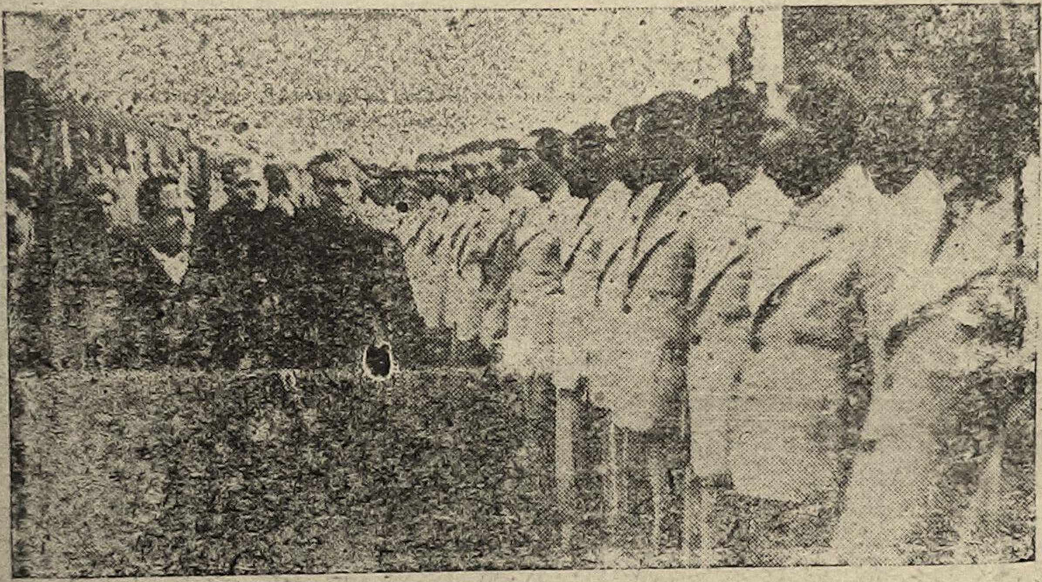

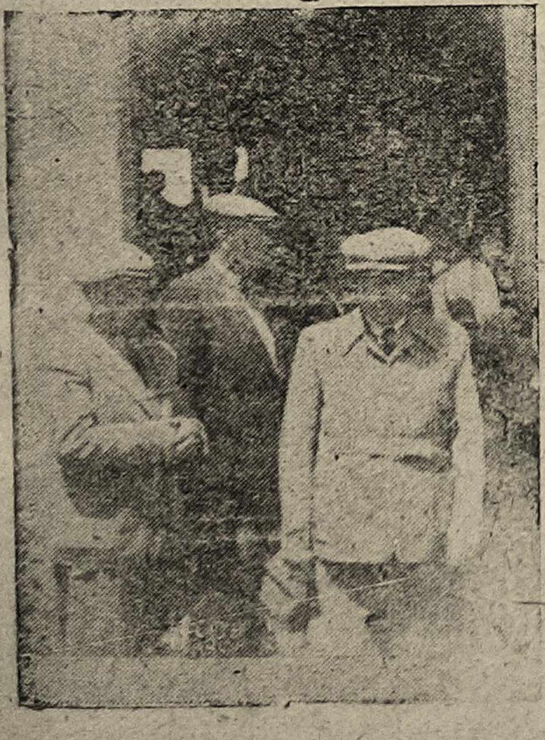

Büyüklerimiz
Enstitüde

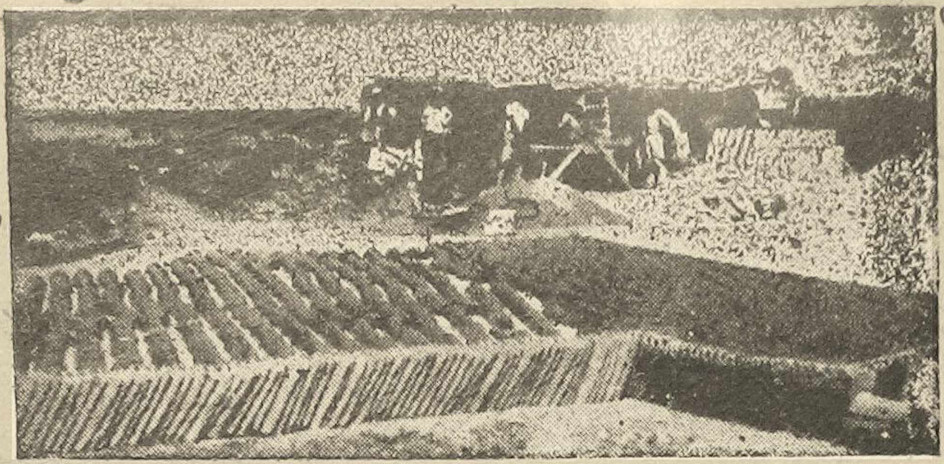

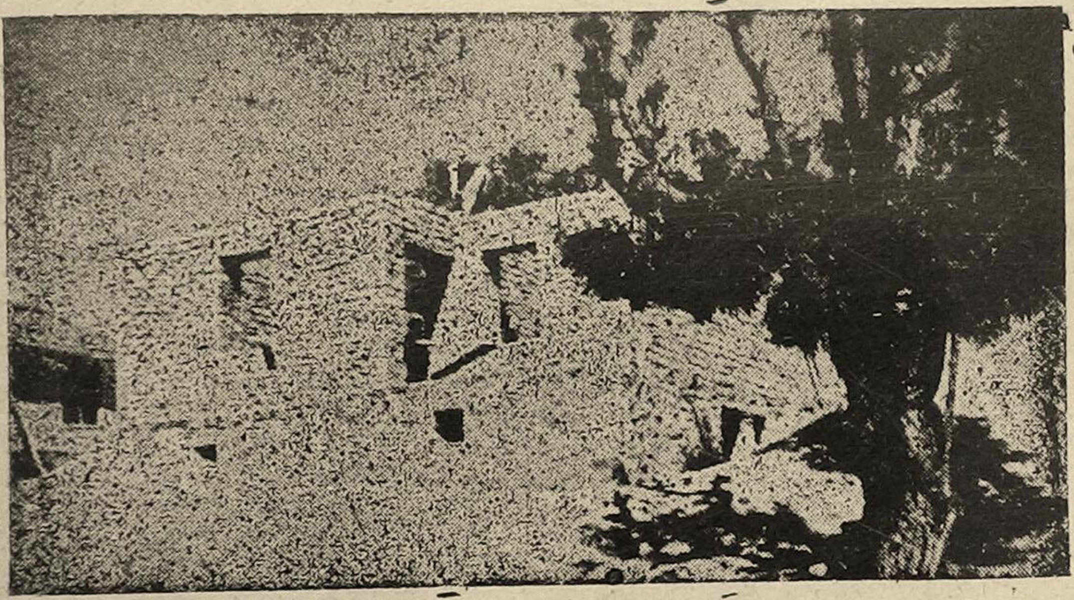

Köyde İnşaat

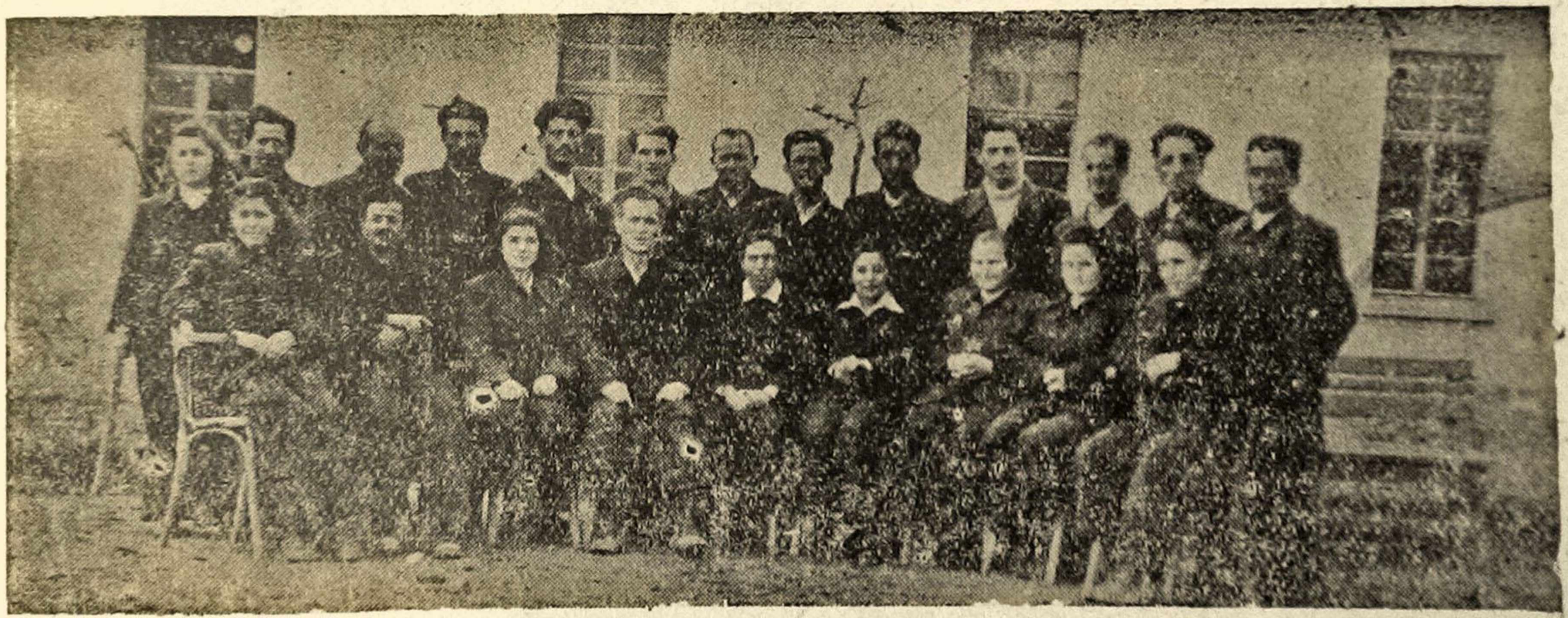

Enstitü Öğretmenleri . 1943

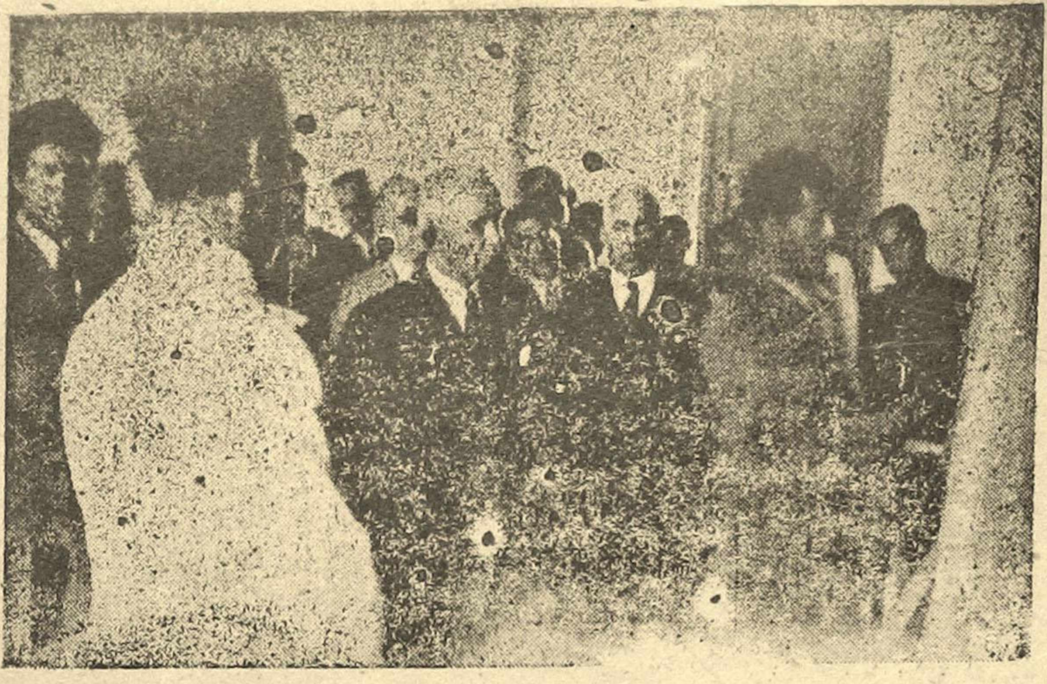

Millî Şef Enstitüde

Bir köylü

Bir Arkadaşımızı Gömdük.

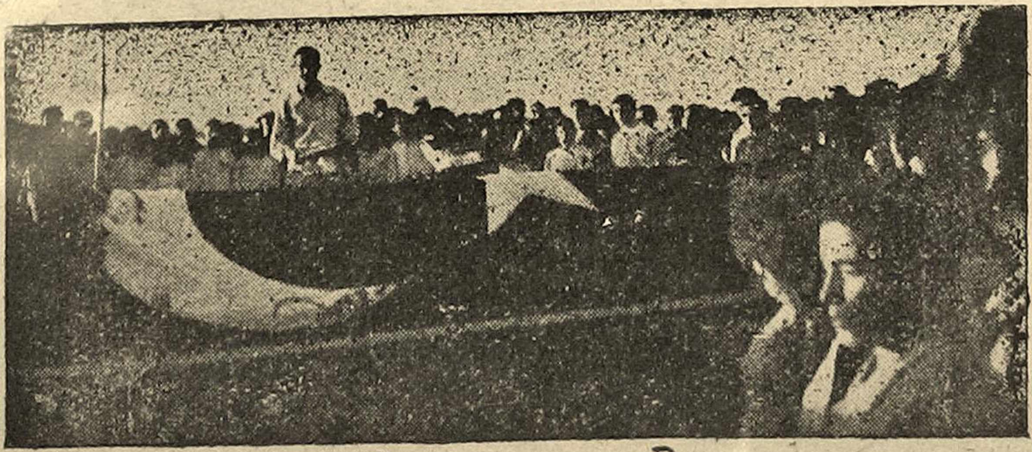

1945—1946 Yılı Mezunları.